

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

**AK PARTİ HÜKÜMETLERİNİN SOSYAL
TRANSFER HARCAMALARININ YEREL VE
GENEL SEÇİMLERE ETKİSİ: ADIYAMAN İLİ
ÖRNEĞİ 2002 – 2015 DÖNEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET TİLEK

141145210

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY

İstanbul, Mayıs 2017

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

**AK PARTİ HÜKÜMETLERİNİN SOSYAL
TRANSFER HARCAMALARININ YEREL VE
GENEL SEÇİMLERE ETKİSİ: ADIYAMAN İLİ
ÖRNEĞİ 2002 – 2015 DÖNEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET TİLEK

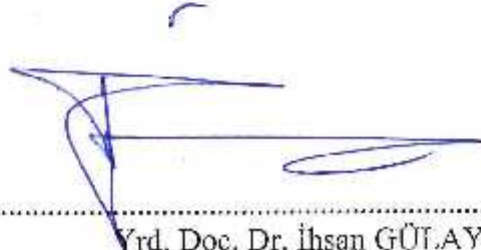
141145210

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY

İstanbul, Mayıs 2017

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

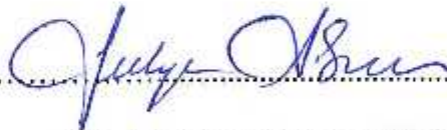
15.05.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan Mehmet TİLEK'e ait "Ak Parti Hükümetlerinin Sosyal Transfer Harcamalarının Yerel ve Genel Seçimlere Etkisi Adıyaman ili Örneği 2002-2015 Dönemi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çoğunluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY
Başkan (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Nihan KÖSEOĞLU
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Fulya EREKER
(Üye)

YEMİN METNİ

15/05/2017

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ak Parti Hükümetlerinin Sosyal Transfer Harcamalarının Yerel ve Genel Seçimlere Etkisi Adıyaman İli Örneği 2002-2015” adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin “Kaynakça”da gösterilenlerden oluştuğunu, “Kaynakça”da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onuruyla doğrularım.

141145210
Mehmet TILIK
İmza

ÖNSÖZ

Sosyal Devlet anlayışının tarihsel gelişimiyle birlikte sosyal transfer harcamalarının yerel ve genel seçimlere etkisini sorguladığım bu çalışmada her türlü desteği sağlayarak, sayısal ve istatistiksel verileri elde etmem konusunda yardımlarını esirgemeyen Adıyaman Vali Yardımcısı Sayın Murat SÖZEN'e Adıyaman Belediye Başkanı Sayın Hüsrev KUTLU'ya eski Adıyaman Belediye Başkanı Sayın M.Necip BÜYÜKASLAN'a, Adıyaman Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma Vakfı Personeline, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü'ne, Besni Belediye Başkanı Sayın İbrahim ÖZTÜRK'e, Besni Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma Vakfı'na, Gölbaşı Belediye Başkanı Sayın Yusuf ÖZDEMİR'e, Gölbaşı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Personeline, Tut Belediye Başkanı Sayın Cemal AVCI'ya, Tut Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Personeline, GERGER Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Personeline, Samsat Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Personeline, Sincik Belediye Başkanı Sayın Mehmet KORKUT'a, Sincik Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Personeline, Çelikhan Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Personeline, Çelikhan Belediye Başkanı Sayın Mustafa BULUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Öte yandan Sosyal Devlet anlayışını farklı açılardan düşünmemi sağlayan bu çalışmayı yapmam konusunda bana cesaret veren, her konuda kolaylık gösteren, desteğini, iyi niyetini ve sabrını bir an için bile esirgemeyen ilk tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Can ULUSOY'a ve sonraki tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY'a teşekkür ederim.

Son olarak iki yıl boyunca maddi, manevi her türlü desteği veren ve hep yanımda olan sevgili anneme, babama, kardeşlerim Nevin'e Nesibe'ye ve Beytullah'a çok teşekkür ederim.

Mayıs, 2017

Mehmet TİLEK

AK Parti Hükümetlerinin Sosyal Transfer Harcamalarının Yerel ve Genel Seçimlere Etkisi: Adıyaman İli Örneği 2002-2015

ÖZET

Sanayi Dönemi ile ortaya çıkan sorunların ve toplumsal yapının bir sonucu olan sosyal devlet, bütün vatandaşların eşitlik temelinde asgari yaşam standartlarını garanti altına alan devlet olarak tanımlanmaktadır. 1945 sonrası dönemde refah devleti ile daha da gelişen sosyal devlet anlayışında, bütün vatandaşların sınıf ve statü farkı gözetmeksizin sosyal hizmetlerinin karşılanması temel ilke olarak kabul edilmektedir.

Bütün siyasi partiler, seçmenleri ikna ederek iktidara gelmek ve yürüttükleri politikalarla toplumun siyasi tercihlerini kendi lehlerine değiştirmeyi hedeflemektedirler. 1980'lerde ortaya çıkan küreselleşmenin toplumsal tabakalar arasındaki gelir eşitsizliğini artırması ile birlikte refah devleti ve sosyal devlet zayıflamış olsa da yoksul kesimleri desteklemek partiler için önemli bir hareket alanı yaratmıştır. Araştırmalar seçmen davranışlarını etkileyen çok sayıda faktörün olduğunu ve partilerin sosyo-ekonomik vaat ve programlarının da seçmenlerin oy verme davranışına etki ettiğini ortaya koymaktadır. 2002 yılında iktidara geldikten sonra sosyal devlet politikaları anlamında birçok uygulamayı hayata geçiren Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), iktidara geldiği günden bugüne kadar kesintisiz bir şekilde iktidarda kalarak Türk siyasi hayatında benzeri olmayan bir başarı göstermiştir. AK Parti'nin elde ettiği bu başarının farklı kesimler ve araştırmacılar tarafından farklı nedenlere dayandırıldığı görülmektedir. AK Parti'nin bir sosyal devlet politikası olarak uyguladığı sosyal devlet yardımlarının da bu başarıda önemli bir etkisinin olduğu ileri sürülmektedir.

Araştırmada Adıyaman ili seçim çevresinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu (SYDF) eliyle dağıtılan yardımlar ve aynı seçim çevresinde AK Parti'nin 2002-2015 döneminde yapılan 7 farklı seçimden aldığı oy oranları arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre bu yardımlarla AK Parti'nin Adıyaman ilinde aldığı oy oranları arasında var olduğu ileri sürülen ilişki yoktur.

Anahtar Kelimeler: sosyal devlet, refah devleti, sosyal yardımlar, seçmen davranışı

The Effect Of Social Transfer Expenditures of AK Party Governments On Local And General Elections Between 2002 And 2015 in Adiyaman

ABSTRACT

The social state, which is a consequence of social structure and the problems of the Industrial Age, is defined as a state that guarantees minimum living standards on the basis of equality for all citizens. In the post-1945 welfare state and the ever-evolving understanding of the social state, the provision of social services for all citizens regardless of their class and status is regarded as the basic principle.

All political parties are aiming to persuade voters to come to power and to change the political preferences of the society in favor of their own policies. While the social state and the welfare state have weakened as globalization emerged in the 1980s to increase income inequality among social strata, supporting the poor has created an important area of action for the parties. Research suggests that there are a number of factors affecting voter behavior, and that socio-economic promises and programs of parties also affect voters' voting behavior. The Justice and Development Party (AK Party), which has experienced many applications in the sense of social state politics after coming to power in 2002, has been in power uninterruptedly since the day it came to power and has achieved unparalleled success in Turkish political life. It is seen that this success achieved by the AK Party is based on different reasons by different sectors and researchers. It is argued that the social state aid that the AK Party implements as a social state policy is also an important influence in this success.

In the survey, the relationship between the aid distributed by the Social Assistance and Solidarity Fund (SYDF) around the Adiyaman district and the voting rates of the AK Party from 7 different elections in the period of 2002-2015 in the same election was examined statistically. According to research findings, there is no relationship that exists between these benefits and the votes of the AK Party.

Key Words: social state, welfare state, social benefits, voter behavior

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi	6
Araştırma Planı.....	7
1. BÖLÜM.....	9
SOSYAL DEVLET VE TRANSFER HARCAMALARI.....	9
1.1. Sosyal Devlet Kavramı.....	9
1.1.1. Sosyal Devletin Tanımı	11
1.1.2. Sosyal Devletin Özellikleri	14
1.2. Sosyal Devletin Ortaya Çıkması	18
1.2.1. Batı’da Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı	18
1.2.1. Türkiye’de Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı	22
1.2. Sosyal Devlet Uygulamaları.....	28
1.3. Kamu Mali Sisteminde Sosyal Transferlerin Yeri	33
1.3. Sosyal Devletin Rolü.....	36
1.4. Küreselleşmenin Sosyal Devlet Anlayışına Etkisi	37

2. BÖLÜM..... 41

SEÇMEN TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 41

- 2.1. Seçim ve Seçmen Kavramları 41
2.1.1. Siyasal Katılım ve Seçimler 41
2.1.2. Demokrasilerde Seçimlerin Anlamı ve Önemi 42
2.2. Seçmenlerin Kararlarına Etki Eden Faktörler 43

3. BÖLÜM..... 55

**AK PARTİ HÜKÜMETLERİNİN SOSYAL TRANSFER
HARCAMALARININ SEÇİM SONUÇLARINA ETKİSİ: 2002-2015 DÖNEMİ
ADIYAMAN İLİ ÖRNEĞİ 55**

- 3.1. Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamaları 56
3.2. Partilerin Sosyal Politika Programları 58
3.2.1. Engellilere Yönelik Politikalar 59
3.2.2. Yaşlılara Yönelik Politikalar 60
3.2.3. Emeklilere Yönelik Politikalar 61
3.2.4. Kadınlara Yönelik Politikalar 61
3.2.5. Gençlere Yönelik Politikalar 62
3.2.6. İşsizlik ve İstihdam Politikaları 63
3.2.7. Yoksulluk ve Sosyal Yardım Harcamalarına Yönelik Politikalar 65
3.2.8. Türkiye’de Sosyal Transfer Harcamalarının Hukuki ve İdari Yapısı . 67
3.3. 2002-2015 Dönemi Adıyaman İlindeki Sosyal Devlet Harcamaları 72
3.3.1. Adıyaman İl Merkezinde Yapılan Yardımlar 75
3.3.2. Besni İlçesinde Yapılan Yardımlar 76
3.3.3. Çelikhan İlçesinde Yapılan Yardımlar 77
3.3.4. Gerger İlçesinde Yapılan Yardımlar 78
3.3.5. Gölbaşı İlçesinde Yapılan Yardımlar 789
3.3.6. Kahta İlçesinde Yapılan Yardımlar 80
3.3.7. Samsat İlçesinde Yapılan Yardımlar 80
3.3.8. Sincik İlçesinde Yapılan Yardımlar 81
3.3.9. Tut İlçesinde Yapılan Yardımlar 82
3.4. Sosyal Devlet Harcamalarının Seçim Sonuçlarına Etkisi 82

4. BÖLÜM.....	84
SOSYAL DEVLET HARCAMALARININ SEÇMEN TERCİHLERİNE ETKİSİ: ADIYAMAN İLİNDE BİR UYGULAMA.....	84
4.1. Araştırmanın Yöntemi	84
4.2. Evren ve Örneklem.....	84
4.3. Veri Seti.....	85
4.4. Analiz	86
4.5. Hipotezler	89
4.6. İstatiksel Analiz Bulguları	90
4.6.1. Adıyaman Merkez İlçe Analiz Bulguları	92
4.6.2. Besni İlçesi Analiz Bulguları	93
4.6.3. Çelikhane İlçesi Analiz Bulguları	94
4.6.4. Gerger İlçesi Analiz Bulguları	94
4.6.5. Gölbaşı İlçesi Analiz Bulguları	95
4.6.6. Kahta İlçesi Analiz Bulguları	96
4.6.7. Samsat İlçesi Analiz Bulguları	96
4.6.8. Sincik İlçesi Analiz Bulguları	97
4.6.9. Tut İlçesi Analiz Bulguları	98
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	99
Teorik Tartışmaların Değerlendirilmesi	99
Uygulama Bulgularının Değerlendirilmesi	103
Araştırma Sonuçları.....	105
KAYNAKÇA	109
ÖZGEÇMİŞ.....	119

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BÜMKO	: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
Fak-Fuk-Fon	: Fakir Fukara Fonu
HDP	: Halkların Demokrasi Partisi
ILO	: International Labour Organization/Dünya Çalışma Örgütü
IŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistanê / Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat / Demokratik Birlik Partisi
SB	: Sağlık Bakanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

SYDV : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

SYDGM : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

VGM : Vakıflar Genel Müdürlüğü

YSK : Yüksek Seçim Kurulu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. İktisadi Ekollere Göre Devlet Tipleri	10
Tablo 2. OECD Ülkelerinde Sosyal Devlet Harcamalarının Milli Gelire Oranı (%) 31	
Tablo 1. Merkezi Bütçeden Yapılan Sosyal Devlet Harcamaları.....	68
Tablo 4. Adıyaman Merkez SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	75
Tablo 5. Besni İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	76
Tablo 6. Çelikhane İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	77
Tablo 7. Gerger İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	78
Tablo 8. Gölbaşı İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	79
Tablo 9. Kahta İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	80
Tablo 10. Samsat İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	80
Tablo 11. Sincik İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	81
Tablo 12. Tut İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)	82
Tablo 13. 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde Adıyaman İli Seçim Çevresi .	84
Tablo 14. Adıyaman İli Seçim Çevresinde Yapılan SYDF Yardımları.....	87
Tablo 15. Sosyal Yardım Büyüklüklerinin Seçim Sonuçlarıyla İlişkisi	90
Tablo 16. Kişi Başı Sosyal Yardımların Seçim Sonuçlarıyla İlişkisi	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. OECD ve Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamaları (%).....	32
Şekil 2. Yıllar İtibarıyla Türkiye’de Yoksulluk Oranı (%).....	66
Şekil 3. Sosyal Devlet Harcamalarının Bütçe ve Milli Gelire Oranı.....	69
Şekil 4. Adıyaman Merkez’de Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi	92
Şekil 5. Besni’de Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi	93
Şekil 6. Çelikhan’da Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi.....	94
Şekil 7. Gerger’de Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi	95
Şekil 8. Gölbaşı’nda Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi.....	95
Şekil 9. Kahta’da Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi.....	96
Şekil 10. Samsat’ta Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi	97
Şekil 11. Sincik’te Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi.....	97
Şekil 12. Tut’ta Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi.....	98

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde Keynesyen İktisadın hakim bir konuma gelmesinin de etkisiyle devletin ekonomideki rolü artmış ve devletin artan rolünün bir sonucu olarak kamu harcamaları da artmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki zenginleşmenin de etkisiyle kamu harcamalarının artması, sosyal devlet harcaması olarak tanımlanan harcamaların da artmasına yol açmış ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, iktisat literatüründe refah devleti dönemi olarak adlandırılmıştır. Fakat 1970'lerden itibaren ortaya çıkan ekonomik sorunlara Keynesyen İktisadın yeterince çözüm üretememesi Klasik İktisat'a ait görüşlerin Neoliberalizm adı altında yeniden yükselişe geçmesini sağlamış ve sosyal devletin sorgulandığı yeni bir dönem başlamıştır. Neoliberalizm, devletin piyasadan çekilmesini savunmasına karşın devletin yaptığı harcamalar ve desteklerle ayakta duran sosyal sınıflardaki yoksullaşma da artmıştır. Dolayısı ile bu dönemde bir yandan devletin desteğine ihtiyaç duyanların sayısı artarken diğer yandan da kamu yönetiminde liberal görüşlerin ağırlık kazandığı bir ikilem ortaya çıkmıştır. Bu ikilem içindeki siyasi yönetimlerin iktidarlarını sürdürebilmesi için toplumla kurdukları ilişkide sosyal devlet harcamalarının önemi de artmıştır.

Araştırmanın Konusu

Toplumların ve sosyal kesimlerin refah düzeylerine bakıldığında son yıllarda dünya genelinde işsizliğin ve yoksulluğun arttığı görülmektedir. Dünya Çalışma Örgütü (International Labour Organization/ILO)'nun verdiği bilgilere göre 2012 yılı verileri itibarıyla genç nüfusun işsizlik oranı % 12'nin üzerindedir. Yetişkin yaş grubundaki çalışanlardaki işsizlik oranı da son yıllarda artış göstererek % 4,5 seviyesinin üzerine çıkmış durumdadır. Bunun yanında dünyanın birçok ülkesinde çalışanların elde ettiği gelir çok düşük seviyelerde ve yoksulluk sınırının bile altındadır. Mevcut istatistiklere göre 2012 yılı itibarıyla 282 milyon çalışanın günlük geliri 1,25 \$'ın altındadır. Günlük geliri 2 \$'ın altında olan çalışan sayısı ise 853 milyondan fazladır (ILO, 2013: 135-144)¹.

¹ İş gücü istatistikleri ile ilgili yaş, cinsiyet gibi faktörlere göre hazırlanmış detaylı bilgiler için aynı kaynağa bakılabilir.

Literatürde mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, insani yoksulluk gibi çeşitli ayrımlara tabî tutulan yoksulluğun son yıllarda hızla arttığı görülmektedir. Dünya nüfusunun zengin kesimini oluşturan bir kitlenin dünya zenginliğinin % 85'ten fazlasına sahip olduğu günümüzde yüz milyonlarca insan açlık sınırının altındaki imkânlarla yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Hatta her gün binlerce insanın açlık ve açlığın yan etkilerinin sebep olduğu sorunlardan öldüğü kayırlara geçmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 62-65).

Açlık ve yoksulluğun geçmişte olduğu gibi günümüzde de en fazla şikâyet edilen konuların başında geldiğini vurgulayan Hardt ve Negri (2011: 294-295), dünya nüfusunun neredeyse yarısının günde 2 \$'ın altında geçiniyor olmasının esasında bir istatistikten ibaret olduğunu, insanlığın yaşadığı yoksulluk sorununun istatistiklerin ifade ettiğinden daha dramatik boyutlarda olduğunu belirtmektedir. Yazarlar, yoksulluğun genellikle geçinme endekslerine göre ölçülmeye çalışıldığını ve yoksulluğun gerçek kapsamının görülemediğini, dolayısıyla dünyadaki yoksulluk sorununun düşünülenden daha derin ve büyük olduğunu dile getirmektedirler.

Modern Batı toplumlarındaki çözülme ve gerilemeyi Büyük Çöküş olarak adlandıran Fukuyama, başta ABD olmak üzere batı toplumlarında geçerli olan normlardaki çözülmenin yanında artan yoksulluk ve suç oranlarına dikkat çekmektedir. Toplumsal çöküşle ilgili ailenin parçalanması, suç oranlarının artması gibi birçok faktörün etkisini tartışan ünlü yazar, refah devletinin Batı toplumlarındaki olumlu etkisine değinmekte ve 1960'larda hızlı bir düşüş gösteren yoksulluğun 1980'lerden itibaren tekrar hızla arttığına vurgu yapmaktadır. Artan yoksullukla birlikte toplumsal güven duygusu da azalmakta ve toplumu bir arada tutan değerler hızla aşınmaktadır (Fukuyama, 2009: 89-126).

Sanayi Devrimi yılları, başta İngiltere olmak üzere günümüzün gelişmiş Batı ülkelerinde önemli düzeyde bir yoksulluk sorununa da yol açmıştır. Sanayileşmeyle birlikte artan yoksulluğun ortadan kaldırılması için devlet çeşitli görevler üstlenerek ekonomik ve sosyal olarak zayıf duruma düşen kesimlerin insan onuruna yakışır bir yaşam sürmesi için çeşitli tedbirler almıştır. Günümüzde sosyal devlet adı altında ele alınan bu politikalar nedeniyle devletin de ekonomideki rolü artmıştır. Sosyal devlet uygulamaları ile birlikte yoksul kesimlerin toplum içindeki sosyal, ekonomik ve siyasal etkinliği artmış ancak bu desteğin kamu bütçesi üzerinde yarattığı yük

1980'lerden itibaren önemli eleştirilere neden olmuştur. Küreselleşme başlığı altında toplanan başta özelleştirme uygulamaları olmak üzere çeşitli Neoliberal politikalarla devletin bu görevinin zayıflatıldığı görülmektedir (Bulut, 2003: 173).

Sosyal devlet, Avrupa'da modernleşme ve liberal anlayışın kurumsallaşma sürecinin bir parçasıdır. Liberal anlayışın Avrupa'da yerleşik hale gelmesi ile birlikte bireysel haklar ve evrensel hümanist değerler yaygınlaşmış, ulus devlet yapısal özelliklerini tamamlamış ve bu süreçte modern kurumlar ortaya çıkmıştır. Sosyal devlet, ulus devletin de kurumsallaştığı bu tarihsel dönemdeki değişimlerin son halkasını teşkil etmektedir (Günel, 2009: 16). Bu nedenle sosyal devletin yükselişi gibi düşüşü de ulus devletle birlikte olmuştur.

Devletlerin yönetim anlayışı ve siyasi felsefe olarak tanımlanışı açısından sosyal devleti tarihsel, toplumsal ve ekonomik temeller bakımından bir dönemin kurgusal anlam bütünü olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü sosyal devlet, tarihsel olarak Sanayi Devrimi ile başlayan bir dönemin yarattığı sorunları ve bu sorunlara üretilen çözüm arayışlarını ifade eden politikalar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu politikalar bir yandan liberal siyasi felsefenin eşitlikçi ve özgürlükçü damarlarından beslenirken diğer yandan Marksizm'in liberal siyasi felsefeye getirdiği ağır eleştirilerden beslenmiş ve yoksul kesimlerle emek sınıflarının lehine gerçekleştirilen birçok iyileşme bu iki siyasi düşüncenin bir kombinasyonu olarak şekillenmiştir (Yanık ve Kara, 2014: 23-24).

1980'ler ulus devletle birlikte sosyal devlet düşüncesinin de gözden düştüğü bir dönemdir. Buna karşın aynı dönemde yoksulluk dünyanın birçok ülkesinde kitleselleşmiş ve yoksulluğun yarattığı toplumsal risk faktörleri artmıştır. Türkiye gibi ülkelerde yoksulluk, kökü geçmişe uzanan bir sorundur. Buna ek olarak 1980'lerden itibaren küreselleşme ve küreselleşmenin getirdiği argümanların ulus devleti ve sosyal devleti gözden düşürmesi, Türkiye gibi ülkelerde yoksulluğu daha önemli bir sorun haline getirmiştir. Küresel kapitalizme uygun yönetim argümanlarının ön plana çıktığı bu dönemde yoksulluğun nasıl çözümlenebileceği sürekli tartışılan bir konu haline gelmiştir. Türk ekonomisinin yapısal sorunlarının yoksulluğu bir döngü halinde sürekli beslemesinin yanında küreselleşmenin getirdiği yönetim uygulamalarının da yoksulluğu daha da artıran bir öze sahip olması, sorunun kapsamlı bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir (Özbek, 2002: 7-8).

Yoksulluğun temel problem olduğu böylesi bir ortamda devleti yönetmeye talip olan siyasi partiler çeşitli vaatlerle toplumu ikna etmeye ve iktidara geldiklerinde de uyguladıkları politikalarla iktidarlarını sürekli kılmaya çalışmaktadır. Türkiye’de 1970’lerden 2000’li yıllara kadar böyle bir süreklilik söz konusu olmamıştır. Bu sürekliliğin olmadığı gibi toplumun uzun bir dönem boyunca Anavatan Partisi haricinde hiçbir partiye tek başına iktidara gelme şansı tanımadığı da görülmektedir. ANAP hükümetlerinin ardından gelen hükümetlerin de 1970’lerde olduğu gibi koalisyon hükümeti olduğu ve bu hükümetler döneminin ekonomik kaygıların yoğun olarak yaşandığı bir dönem olduğu görülmektedir. Bu hükümetlerin sonuncusu olan Demokratik Sol Parti, Anavatan Partisi ve MHP’nin de 1997-1998 ekonomik krizinin gölgesinde bir koalisyon kurması ve bu koalisyon yönetimi altında iken 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, 2000 ve 2001 ekonomik krizlerinin yaşanması toplumun kaygılarının zirve yapmasına ve istikrarlı bir hükümete olan özleminin artmasına yol açmıştır.

İstikrar kaygısının iktidara getirdiği bir fenomen olarak da değerlendirebileceğimiz Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), 2002 yılında elde ettiği seçim başarısının ardından girdiği bütün seçimlerde rakiplerinden daha fazla oy almış ve 7 Haziran 2015 genel seçimleri haricindeki bütün seçimlerde tek başına hükümet kurmayı başarmıştır. Toplumda artan gerilimin de etkisi ile söz konusu seçimlerde oyunda kısmi düşüşler gözlenen AK Parti, hükümet kurmak için yeterli olan milletvekili sayısına ulaşamamış, hükümet kurma çalışmalarından bir sonuç çıkmayınca seçimler yenilenmiştir. Hükümetin kurulamaması toplumsal hafızanın koalisyon endişesini tazelemiş ve sadece 3 ay sonra yapılan seçimde, istikrar kavramını her seçimde vurgu yapan AK Parti, seçim sonuçlarını değiştirecek somut bir gelişme olmamasına karşın bir önceki seçimdekinden daha başarılı sonuçlar almış ve hükümeti tek başına kurmayı başarmıştır.

Bu noktada AK Parti’nin Haziran 2015 Seçimleri’nde başarısız olmasında bir etken olarak karşımıza çıkan ve toplumun büyük bir rahatsızlık duyduğu Çözüm Süreci’nin başarısız olmasından bahsetmek gerekir. Hükümet uzun süredir yürüttüğü Çözüm Süreci’nde terör örgütü Partiya Karkerên Kurdistanê / Kürdistan İşçi Partisi (PKK)’nın şehirlerde etkinliğini artırmaya giriştiği ve Suriye’deki iç savaşın bölgeye yansıyan yüzünden yararlanarak yeni bir etkinlik sahası kurmaya çalıştığı

görülmüştür. Özellikle Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) tarafından Suriye'nin Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Ayn El Arab (Kobani)'yi kuşatması sırasında ve sonrasında PKK'nın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de facto otorite uygulamaya yönelmesi ve radikalleşmenin etkisiyle mobilize olan gençleri şiddete yönelterek eylemlerini artırması büyük bir rahatsızlık yaratmıştır. PKK ile terör örgütünün Suriye'deki uzantısı Partiya Yekîtiya Demokrat / Demokratik Birlik Partisi/PYD ittifakının Ayn El Arab'ta İŞİD'e karşı verilen mücadelede uluslararası desteğin de katkısıyla başarı elde etmesi üzerine Suriye'de ve Türkiye'de çeşitli illeri içine alan kantonlar oluşturmayı amaçlamışlardır. Böylece fiili bir devletleşme sürecine girilirken Türkiye'nin güvenliği açık bir tehditle karşı karşıya kalmıştır. 7 Haziran 2015 seçimlerinden bir hafta sonra, 15 Haziran 2015'te Tel Abyad'ın PKK/PYD tarafından ele geçirilmesinden ve sınır kapılarına on binlerce mülteci yığılmaya başladıktan sonra Türkiye, kuşatılmışlık duygusunu daha derinden hissetmeye başlamıştır (Bingöl ve Varlık, 2015: 3-5).

Devam eden aylarda Türkiye'nin Suriye sınırlarının neredeyse tamamını içine alacak şekilde bir kantonlaşma hareketinin olduğu ve Türkiye'nin güneyindeki Suriye kentlerinin bir Kürt Koridoru oluşturacak şekilde birleştirilmek istenmesi Türkiye'nin hem Çözüm Süreci'ni askıya alarak PKK'ya yönelik harekâta girişmesine hem Suriye'deki bu fiili duruma askeri seçeneklerle müdahale etmesine neden olmuştur. Mayıs-Haziran döneminde mücadelesinin odağına İŞİD'i yerleştirmiş olan Türkiye, seçimlerin hemen öncesinde çeşitli yerlerde bombaların patlaması, hemen güneyindeki 600 kilometrelik şeridin PKK/PYD ittifakının kontrolüne girmesi gibi nedenlerle Suriye politikasında değişikliğe giderek bu koridoru ortadan kaldırmayı da amaçlayan bir strateji belirlemiştir. Mevcut kırmızı çizgilerine yenilerini de ekleyerek Türkiye hem Suriye'de hem Güneydoğu Anadolu'da terör örgütüne oldukça sert bir müdahalede bulunmuştur. Bu mücadele sürecinde Türkiye'nin temel stratejisi terör örgütlerinin Fırat Nehri'nin batısına geçişini engellemek olmuştur. Bu stratejinin bir parçası olarak içeride de PKK'nın Türkiye'deki etkinliğini tamamen yok etmeye yönelik kapsamlı bir hareket başlamıştır. 24 Temmuz 2015'ten itibaren uygulamaya konulan yeni strateji ile birlikte 1990'lı yıllara yeniden mi dönülüyor kaygısı oluşmasına karşın teröre karşı başlatılan bu hareketin toplum tarafından genel bir kabul gördüğünü söylemek mümkündür (Bingöl ve Varlık, 2015: 6-9). Türkiye'nin bu adımı atarak çözüm

sürecinde PKK'nın içeride ve Suriye'de mevzi kazanmasının yarattığı toplumsal rahatsızlığı giderdiğini de söylemek mümkündür.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, AK Parti'nin uyguladığı sosyal devlet politikalarının seçmen tercihlerine etkisini incelemektir. Araştırmada sosyal devlet harcamaları kapsamında Adıyaman ili seçim çevresindeki sosyal devlet yardımları bağımsız değişken, Adıyaman ili seçim çevresi seçim sonuçları bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Araştırmada bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir düzeyde ilişkinin olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Toplumdaki genel kabule uygun olarak bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

AK Parti, 2002 Genel Seçimlerinde iktidara geldikten sonra yoksulluğun son yıllarda artmış olmasını da hesaba katarak yoksul kesimleri önceleyen sosyal devlet politikalarına önem veren bir çizgi izlemiştir. Bu çizgiyi seçim dönemlerinde yapılan geçici yardımlarla sınırlandırmayan AK Partinin sürekliliği olan birçok sosyal yardım programını uygulamaya koyduğu görülmektedir. Özellikle yaşlılar, yoksullar, çocuklar ve gençler gibi sosyal kategorileri destekleyen bu politikaların toplumsal destek bulduğunu söylemek mümkündür. Aşağıda daha detaylı olarak bilgileri verilen bu politikalar muhalefet tarafından makarna ve kömür yardımlarına indirgenerek sıklıkla eleştirilmiştir. Öte yandan AK Partinin uyguladığı bu politikaların seçmenlerin tercihlerini olumlu yönde etkilediği birçok araştırmada ileri sürülmüştür.

AK Parti'nin uyguladığı politikaların seçmen tercihleri üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar incelendiğinde bu ilişkiyi istatistiksel metotlarla ele alan çalışmanın yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Dolayısı ile bu konuda ileri sürülen görüşlerin hemen hepsi sınanmamış hipotezler olarak doğruluğu tartışmalı hipotezler olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyaset bilimi alanında yoğun bir ilgi görmesine karşın sayısal verilere dayalı olarak incelenmeyen bu ilişkinin doğruluğunu test etmek büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü fenomenal bir gerçeklik

olarak AK Parti başarısının arkasında yatan nedenlerin gerçekçi bir şekilde tespit edilmesi bilimsel ve toplumsal bir sorumluluktur. Bu araştırma, bu sorumluluk duygusunun bir uzantısı olarak hazırlanmıştır. Araştırmada elde edilecek bulguların en azından incelenen evren ve örneklem bağlamında bu tartışmalara somut deliller sunması mümkündür.

Araştırma, Adıyaman ili seçim çevresinde Sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu eliyle yapılan sosyal yardımlar ve aynı seçim çevresinde AK Parti'nin aldığı oy oranları arasındaki ilişkinin istatistiksel metotlarla analiz edilmesi yoluyla hazırlanmıştır. Elde edilecek bulguların AK Parti hükümetlerinin uyguladığı sosyal devlet programları ile ilgili tartışmalara somut cevaplar üretmesi beklenmektedir.

Araştırma Planı

Araştırma, literatür taraması ve istatistiksel analiz olmak üzere iki kısım olarak hazırlanmıştır. Literatür taramasında sosyal devlet kavramı, seçmen tercihi ve AK Parti hükümetlerinin bugüne kadar uyguladığı sosyal devlet politikaları tartışılmıştır. Teorik temelde yapılan bu tartışmalar, literatürde yer alan bilimsel çalışmalardan elde edilen bilgi ve verilerin belirli bir sistematik içerisinde harmanlanması yoluyla yapılmıştır. Bu tartışmalarda sosyal devlet harcamalarının seçmenlerin siyasi tercihleri üzerindeki etkisi teorik olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmında ise bu teorik durumun Adıyaman ili özelinde geçerliliği istatistiksel olarak sınanmıştır.

İki kısım olarak tasarlanan araştırma GİRİŞ bölümü hariç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. GİRİŞ bölümünde genel olarak araştırmanın tanıtımı yapılırken birinci bölümde sosyal devlet kavramının teorik çerçevesi tartışılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde seçmenlerin tercihlerine etki eden çeşitli faktörler tartışılmıştır. Üçüncü bölümde AK Parti hükümetlerinin 2002-2015 döneminde uyguladığı sosyal devlet politikaları ve bu politikalar çerçevesinde yaptığı sosyal transfer harcamaları tartışılmıştır. Araştırmanın uygulama kısmını da oluşturan dördüncü bölümde Adıyaman iline ait verilerden yola çıkılarak 2002-2015 döneminde yapılan sosyal yardımların aynı dönemde yapılan seçimlerde AK Parti'nin aldığı oylara bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın son

bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılarak araştırma sonuçları ortaya konulmuştur.

1. BÖLÜM

SOSYAL DEVLET VE TRANSFER HARCAMALARI

Bu bölümde sosyal devletin ortaya çıkmasına yol açan koşullar, sosyal devlet kavramı, sosyal devletin özellikleri, dünyada ve Türkiye’de sosyal devletin günümüzdeki durumu ele alınmıştır.

1.1. Sosyal Devlet Kavramı

Sosyal devlet, esasında devlet tipleri ile ilgili olarak da ele alınabilecek bir kavramdır. Çünkü özellikle iktisat bilimi açısından devletin korumacı devlet, jandarma devlet, karışmayan devlet, sosyal devlet, refah devleti, gece bekçisi devlet gibi çeşitli ayrımlara tabi tutulduğu görülmektedir. Klasik iktisat doktrininde devletin görevleri olabildiğince sınırlıdır ve devlet bazı temel ihtiyaçların dışındaki alanlarda piyasa güçlerini serbest bırakmıştır. Bu tür bir devletin olduğu piyasada liberal düşünceye dayanan klasik iktisadın bırakınız geçsinler bırakınız yapsınlar ilkesi geçerlidir. Devletin sosyal devlet kavramı ile ifade edilen formülasyondaki işlevini doğru bir şekilde anlayabilmek için öncelikle jandarma devlet kavramını ele almak gerekir.

15. yüzyıldan itibaren Avrupa’daki imparatorlukların başlıca zenginlik kaynağı, ülkeye giren altın, gümüş gibi kıymetli maden stokudur. Bu stoku artırmak için ülkelerin yüksek gümrük vergileri ile iç piyasayı korudukları ve mal ihracatını teşvik ettikleri görülmektedir. Altın, gümüş biriktirmeye dayanan bu anlayış, iktisat literatüründe merkantilizm olarak bilinmektedir. Devletin korumacı bir rol üstlendiği merkantilizmde temel amaç, ticaret fazlası vererek altın ve benzeri kıymetli maden stokunu artırmaktır. Merkantilizm ile birlikte ticaret burjuvazisi adı verilen ve ticaretle zenginleşen bir sınıf ortaya çıkmış daha sonra gelişen sanayileşme ile birlikte merkantilizm düşüncesi yerini sırayla Fizyokrasi ve Klasik İktisat görüşlerine yerini bırakırken ticaret burjuvazisinin yerini de sanayi burjuvazisine bırakmıştır. Değişen iktisadi anlayışlar birlikte korumacı devlet anlayışı terk edilerek jandarma devlet anlayışına geçiş olmuştur. Servetin kaynağını ticarete değil de üretimde gören fizyokratlar ve devamında gelen klasik iktisatçılar, devletin iktisadi korumacılığı bırakarak savunma, güvenlik, adalet gibi temel görevleri üstlenmesi gerektiğini

savunmuşlardır. Dış ticaret korumalarının da kaldırılmasını savunan Fizyokratlar, bırakınız geçsinler bırakınız yapsınlar anlayışını savunmuşlardır. Devletin zorunlu fena olarak görüldüğü Klasik İktisat düşüncesine göre devlet, kaynakları verimli kullanamaz ve kaynak etkinliğini bozar. Bu yüzden devletin olabildiğince az kaynak kullanması lazımdır. Piyasanın kendine ait bir gizli eli vardır ve bu gizli el piyasanın işleyişini otomatik olarak düzenler. Dolayısıyla devlet sadece iç ve dış güvenlik, adalet gibi görevleri yerine getirmeli, özgürlüklerin korunmasını sağlayan bir jandarma olarak hareket etmelidir (Öztürk, 2006: 18-22).

Tablo 1. İktisadi Ekollere Göre Devlet Tipleri

İktisadi Ekol	Benimsediği Devlet Tipi	Devletin Özellikleri
Merkantilizm	Korumacı Devlet	İç piyasayı yüksek gümrüklerle koruyan devlet
Fizyokratlar	Karışmayan Devlet	Bırakınız Yapsınlar bırakınız geçsinler ilkesine göre karışmayan bir devlet
Klasik İktisat Ekolü	Jandarma Devlet	Bırakınız Yapsınlar bırakınız geçsinler ilkesine göre karışmayan bir devlet. Ancak bu ekole göre devlet piyasaya müdahale etmemenin yanında içte ve dışta güvenliği sağlamak, piyasadaki uyuşmazlıkları çözmektir. Devlet piyasaya karışmayan ancak hukuksuzluklara müdahale eden, piyasayı ve toplumu koruyan bir jandarma gibidir.
Keynesyenizm	Müdahaleci Sosyal Devlet	Devlet, piyasa aksaklıklarını düzeltmek için müdahale eder, ekonomide fiilen yer alır ve sosyal refahı artırmak için faaliyetlerde bulunur.
Neoliberalizm	Minimal Devlet	Devletin ekonomideki varlığı en düşük seviyede olmalıdır ve Klasik iktisat ekolünün görüşlerinde olduğu gibi devlet karışmamalı, koruma görevi üstlenmelidir. Ayrıca devletin piyasaları hukuksal olarak düzenleyici rolü vardır.

Kaynak: Öztürk, 2006'daki bilgilerden hareketle yazar tarafından hazırlanmıştır.

Jandarma devlet, felsefî olarak liberal demokrasi ve hukuk devleti ilkelerine dayanır. Klasik iktisadın savunduğu jandarma devlet, bireyin temel vatandaşlık haklarını ve siyasi haklarını garanti altına alıp koruyan, yasalarla hukuka bağlı hale

getirilmiş ve ekonomik alanda piyasa koşullarının serbestliğine güvenceler sağlayan devlettir. Batı ülkelerinin sanayileşmesi, jandarma devletin hüküm sürdüğü dönemde gerçekleşmiş ve liberal siyasi düşüncenin birey hakları ile ilgili birçok görüşü bu devletin varlığında hayat bulmuştur. Buna karşı sanayileşmiş ülkelerde zenginleşme artarken toplum içinde gelir dağılımı ve sosyal eşitsizlikler de jandarma devletin hüküm sürdüğü dönemde artış göstermiştir. Dolayısıyla jandarma devletin hüküm sürdüğü dönem bireyin temel hakları açısından çok önemli gelişmelerin sağlandığı bir dönem olsa da toplumsal eşitsizliğin derinleştiği, yoksulluğun geçmişe göre daha da kitleselleştiği ve başta işçiler olmak üzere birçok sosyal kesimin yaşam koşullarının iyice kötüye gittiği bir dönemdir (Bulut, 2003: 174-175).

1.1.1. Sosyal Devletin Tanımı

Sosyal devlet, batı toplumlarının yaşadığı sorunların sınıfsal temelde çözüme kavuşturulması yönündeki bir gelişme olup kapitalizmin inişli çıkışlı tarihi ile de ilişkili bir kavramdır. Sosyal devletin yükselişi, kapitalizmin yarattığı sorunlar ve krizlere paralel olmuştur. Bunun yanında sosyal devlet, kapitalizmin ürettiği krizlere devlet politikası bağlamında bir çözüm bulma arayışı olarak da değerlendirilmektedir (Yanık ve Kara, 2014: 11).

Sosyal devlet, beraberinde sosyal politika, sosyal güvenlik, sosyal koruma, sosyal yardım, sosyal hizmet gibi birçok kavramı da beraberinde getiren ve Avrupa modernleşmesinin temellerini ifade eden bir kavramdır. Avrupa'daki modernleştirici dönüşüm ve gelişim sürecinde bu kavramların önemli bir yeri vardır ve Avrupa'nın kendi içinde farklılaşan coğrafi ve siyasi yapısı nedeniyle bu kavramların farklı ülkelerde küçük de olsa çeşitli farklılıklarla ele alındığını söylemek mümkündür (Günel, 2009: 11).

Sosyal devlet, bireylerin ekonomik ve sosyal risklerden korunmasını sağlamak üzere devletin yeniden yapılanmasını ve bu amacı gerçekleştirmek için harcamalar yapılmasını savunan devlet anlayışıdır (Berkay, 2013: 17). Açıklamalara geçmeden önce sosyal devletin daha ileri bir aşaması olarak da kabul edebileceğimiz refah devleti ile sosyal devlet arasındaki farkı belirtmek gerekmektedir. Sosyal devlet, tarihsel olarak daha geniş bir zaman aralığına hitap eden, devletin sosyal görevlerini yerine getiren devlet tarzının genel adıdır. Refah devleti ise Özbek (2002:

10-11)'in de açık bir şekilde vurguladığı gibi 1945 sonrası dönemde hakim olan Keynesyen İktisadi Görüş'ün gerekleri doğrultusunda uygulanmış olan sosyal devletin bir türüdür. Refah Devleti, II. Dünya Savaşı sonrası döneme özgü ve belirli bir refah rejimini gerçekleştirmeye odaklanan devlettir. Modern refah devleti olarak da anılmaktadır. Fakat literatürde refah devleti ile sosyal devlet kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. bu nedenle bu araştırmada da özel bir ayrıma gidilmeden her iki kavram aynı anlamda kullanılmıştır. Özel bir farklılaşmanın olduğu hususlarda ise gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Refah devleti, sosyal refah devleti gibi isimlerle de anılan sosyal devlet, bireylerin ve ailelerin kişisel özelliklerini geliştiren, kişisel faydalar sağlayan kamu hizmetlerini üretilen bireylere ve topluma sunan ve bu doğrultuda kamu harcamaları yapan devlettir. Toplum için kamusal mal üretilip sunmayı ön plana çıkaran bu tanımın yanında sosyal devletin başka tanımları da vardır. Bunlardan birisine göre sosyal devlet, insanların sahip oldukları özelliklerin piyasa değerine bakmaksızın onlara minimum bir geliri garanti eden, insanların hastalık, yaşlılık, işsiz kalma gibi sosyal riskleri karşılama kapasitesini artıran, toplumsal güvensizlik hacmini azaltan ve bütün vatandaşlara sınıf ve statü ayrımı yapmaksızın belli sosyal hizmetleri sunan devlettir (Günel, 2009: 12-13).

Sosyal devlet ve refah devleti kavramlarını merkeze alan çalışmaların içeriğinden hareketle sosyal devlet ile refah devletinin her ne kadar aynı anlamda kullanılsalar da ikisinin arasında hayati nitelikli bir farkın olduğu düşüncesinde olduğumuzu belirtmek gerekir. O da sosyal devlet ile refah devletinin amaçları ve hitap ettiği sosyal sınıfların yapısı ile ilgilidir. Amaç olarak sosyal devletin insan onuru kavramından hareket eden, insanlara insan onuruna yakışır ve asgari standartları yaratmaya çalışan devlet olduğu görülmektedir. Bu tür bir amacın hitap ettiği sosyal kesimler/sınıfların ise mantıksal olarak yoksul ve toplumdaki dezavantajlı kesimler olduğu açıktır. Çeşitli nedenlerle yoksulluğa düşenler, işsiz kalanlar, dağılmış ailelerin bireyleri, çocuklar, yaşlılar gibi toplumsal kategorilerin hepsi, toplum ortalamasının altında geliri ve yaşam standardı olan kategorilerdir. Dolayısı ile sosyal devlet toplumun geneli için uyguladığı politikaların yanında bu ve benzeri dezavantajlı kesimlerin yaşam standardını insan onuruna yakışır bir standarda getirmeye çalışan devlettir. Dolayısı ile sosyal devlet, yoksulluk ve

düşkünlükle mücadele eden, tarihsel dönem olarak da 19. Yüzyıl kapitalizminin yarattığı sorunların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini tolere eden bir devlet türüdür.

Sosyal devletin yoksulluğu ortadan kaldırmaya odaklanmış yapısına karşın refah devleti, geçmişe göre görece daha zengin toplumlarda var olmuş bir devlet tipidir ve asıl hedefi toplumsal yoksulluğu ortadan kaldırmak değil, 1945 sonrası Fordist üretim çağında ortaya çıkan büyük refahı kitlesel olarak dağıtmakla görevli devlettir. Sosyal devletin tarihsel olarak en önemli aşamalarından birisi Prusya (Almanya İmparatorluğu) Şansölyesi Bismarck'ın sosyalizm tehdidi karşısında yoksul kesimleri güvence altında alan sosyal güvenlik politikalarıdır². Refah devleti ise başta Avrupa olmak üzere dünyanın en sanayileşmiş ve en zengin ülkelerinde kendini gösteren özellikle İskandinav ülkeleri gibi yüksek kamu harcamalarıyla refahın adil dağıtımının ön plana çıktığı ülkelerde görülen bir devlet tipidir. Dolayısıyla sosyal devlet yoksulları koruyan refah devleti ise yoksulluk probleminin olmadığı bir ortamda üretilmiş olan toplam zenginliği topluma adilce dağıtmaya odaklanan, refahı geniş kesimlere yayan devlettir.

Hemen burada sosyal devletle iç içe geçmiş bir kavram olarak ele alınan sosyal politikanın tanımını da vermek gerekmektedir. Genel kabul görmüş tanıma göre sosyal politika; sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, yaşa ve toplumsal kategoriye bakmaksızın kişisel sosyal hizmetler, eğitim, istihdam ve barınma gibi ihtiyaçların karşılanması için yürütülen politikalar bütünüdür. Sosyal politikaların amacı toplumsal ihtiyaçların karşılanarak toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve olası sosyal bunalımların önlenmesidir. Sosyal politika, sosyal devlet bağlamındaki hakların topluma sunulması yönündeki politikalar ve kendine özgü bir sosyal devlet örgütlenmesi gerektirmektedir (Günel, 2009: 13).

Sosyal devlet, dünyanın çeşitli yerlerinde tarihten bu yana benzeri uygulamaları geçmişten beri görülen ancak kavramsal olarak sanayileşmiş batı

² Sosyal devletin sistemli bir şekilde doğuşu genellikle Alman imparatorluk şansölyesi Otto Von Bismarck'ın 1880'de sosyal sigorta sistemini kurması ile başlatılmaktadır. Sosyal devletin daha ileri bir aşaması olarak gösterilen refah devletinin doğuşu ise I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından yayınlanan Beveridge Raporu'dur (Berkay, 2016: 6). Alp (2009: 266)'ya göre ise başlangıcı 1883 tarihinde Şansölye Bismarck'ın uygulamaya koyduğu sağlık sigortası oluşturmaktadır. Devamında ABD ve Avusturya'da uygulamaya konulan radikal uygulamalarla sosyal devlet hızla gelişmiştir.

ülkelerinde 19. Yüzyılda ortaya çıkan ve anayasal olarak uygulama alanı bulan bir devlet türüdür. Sosyal devlet tanım olarak, vatandaşlara asgari yaşam koşullarını sağlamayı amaçlayan ve bunu gerçekleştirmek için fiilen devreye giren ve bu konuda çeşitli tedbirler alan, ekonomik ve sosyal hayata özellikle yoksul vatandaşların sosyal refahı için müdahale eden devlettir. Öte yandan sosyal devlet, liberal iktisadi düşüncenin önerdiği karışmayan devletten farklı olmasına karşın liberal felsefenin hukuk devleti ilkesini sosyal devlet anlayışı ile kaynaştırarak sosyal hukuk devleti adı altında hayata geçiren devlettir (Bulut, 2003: 179-180). Dolayısıyla sosyal devlet, kendisinden önceki siyasi ve iktisadi görüşlerin birikimlerini dezavantajlı konumda olan vatandaşların çıkarı lehine yeniden anlamlandırarak kendine özgü felsefi bir yaklaşım ortaya koyan devlettir.

1.1.2. Sosyal Devletin Özellikleri

Sosyal devletin en başta gelen özelliği, yaptığı harcamalarla sosyal ve ekonomik hayata müdahale etmesidir. Sosyal devlet, başta eğitim ve sağlık olmak üzere birçok alanda yaptığı harcamalarla hem makro ekonomik yapıya müdahale eder hem bireylerin sosyal ve ekonomik seviyelerine müdahale eder. Gerek vergi politikaları gerekse sosyal transfer politikaları ile toplum genelinde eşitlikçi bir yapı yaratmaya çalışır (Berkay, 2013: 3).

Sosyal devlet yapı ve uyguladığı politikalar bakımından üçe ayrılmaktadır. Bunlar sırasıyla liberal ağırlıklı sosyal devlet (liberal regimes), sosyal demokrat nitelikli sosyal devlet (social democrat regimes) ve korporatist ve muhafazakâr eğilimli sosyal devlettir (corporatist regimes). Liberal model, İngiltere ve ABD’de uygulanan modeldir. Liberal modelde sosyal sınıfların mobilizasyonu, sınıflar arası güç dengesinin kurulması esastır. Özellikle İskandinav ülkelerinde uygulanan ve İskandinav Modeli olarak da anılan sosyal demokrat modelde ise bireyin aile de dahil kişilere ve kurumlara olan bağlılığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, birey özgürlüğünü ona sağladığı sosyal desteklerle gerçekleştirmeye çalışan bir sistem vardır. Almanya, Fransa, Belçika gibi geleneksel yönetim sistemlerinin daha ağır bastığı ülkelerde görülen korporatist modelde ise orta sınıfa dayalı hiyerarşik bir toplum modeli vardır (Esping-Andersen, 1990: 29-32).

(Dedeoğlu, 2009:43-45) Esping-Andersen'in geliştirmiş olduğu bu üçlü sınıflamaya özellikle feminist yazarların itiraz ettiğini ve kadınların bir aktör olarak hesaba katıldığı ya da ön plana çıkarıldığı başka sosyal devlet sınıflamalarının da olduğunu belirtmektedir. Bu sınıflamalardan birisi olan Lewis (1992)'in yapmış olduğu sınıflamaya göre sosyal devlet, aile reisinin gelir düzeyine göre sınıflandırılmaktadır. Aileleri, aile reisinin gelirine göre güçlü, orta ve zayıf olarak üçe ayıran yazara göre İrlanda güçlü aile reisinin gelirine dayalı sosyal devlet tipini, Fransa orta aile reisi tipine dayalı bir modeldir. İsveç gibi ülkeler ise ailede çift gelirin olduğu zayıf aile reisi tipine dayalı modellerdir. Bir başka sınıflama ise Sainsbury (1996)'nin çalışan kadınların toplumda eş ya da anne olmalarına göre yaptığı sınıflamadır. Ayrıca bakım hizmetleri, aileye kimin bakım yaptığı gibi faktörleri ön plana çıkaran sınıflamalar da vardır. Türkiye bu tür bir sınıflandırmada daha çok Güney Avrupa ülkelerinde geçerli olan ve parçalı hiyerarşik bir yapının esas olduğu sosyal devlet olarak kabul edilmektedir (Dedeoğlu, 2009: 43-45)³.

Bu sınıflamaların yanında literatürde Michel Albert'in Yeni Amerikan Modeli ve Ren Modeli, David Coates'in Devletin Yönlendirdiği Kapitalizmler, Uzlaşmaya Dayalı Kapitalizmler, Piyasanın Yönlendirdiği Kapitalizmler gibi sınıflamaların olduğu da görölmektedir. Literatürde Esping Andersen'in yapmış olduğu sınıflamanın genel kabul gördüğu ancak bu sınıflamaya yönelik başta yukarıda bahsedilen feminist eleştirinin yanında çeşitli eleştirilerin olduğu görölmektedir. Bu yönde Pereirinha'nın eleştirilerinin önemli ölçüde taraftar bulduğu görölmektedir. Bu eleştirilerden yola çıkarak Nick Adnett ve Stephen Leibfried'in çeşitli düzeltmelerle birlikte yeni bir modelleme yaptıkları ve Latin Amerika ülkelerini de sınıflamaya dâhil ederek sosyal devletleri dört kategoride inceledikleri görölmektedir. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Günel, 2009: 29-31);

- ✓ Modern refah devleti modeli (İskandinav ülkelerinde uygulanan sosyal devlet modeli),
- ✓ Kurumsal refah devleti modeli (Bismarck'ın sistemine dayanan sosyal devlet modeli),

³ Bu paragrafta zikredilen Lewis 1992 ve Sainsbury1996 kaynaklarına doğrudan ulaşılamadığı ve bu kaynaklardan doğrudan bir bilgi aktarımı yapılmadığı için her iki kaynak da kaynakçaya alınmamıştır.

- ✓ Kalıntı refah devleti modeli (Anglo-Sakson ülkelerde uygulanan sosyal devlet modeli),
- ✓ Tam oluşmamış refah devleti modeli (Latin Amerika ülkeleri ve Güney Avrupa ülkelerinde uygulanan sosyal devlet modeli).

Tarihsel tecrübe olarak sosyal devlet, liberalizmin geçmişten beri savunduğu eşitlikçiliğin şekle dayalı bir eşitlikçilikten çıkarak gerçekçi bir eşitliğe dönüşmesidir denilebilir. Bu hususta Herrmann Heller'in 1930'larda savunduğu tezin sonraki yıllarda haklı çıkma zeminini bir örnek olarak göstermek mümkündür. Heller, o dönemlerde liberal hukuk devletinin bir diktatörlüğe dönüşümünün önündeki en önemli engelin liberal hukuk devletinin sosyal hukuk devleti istikametinde gelişmesi olduğunu savunmuştur. Çünkü liberal hukuk devletinde, eşitlik, sözleşme eşitliği anlamında herkesin sahip olduğu hakları kullanıp kullanamayacak olmasına bakmaksızın eşit haklara sahip olması demektir. Liberal hukuk devletinde kişilerin sosyal durumları ve koşulları göz ardı edilerek herkes aynı hakları aynı şekilde kullanabilecek varsayılır. Bu varsayım önemli eksiklikler içermektedir. İş arayan bir işçinin işveren ile sözleşme yapma koşulları bunun belirgin örneklerindedir. Liberal teoriye göre işçi de işveren de eşit taraflar olarak karşılıklı şartlar ileri sürebilir ve birbirinin şartlarını reddedebilir. Liberal hukuk devleti anlayışı böyle bir durumda işçinin koşul ileri süremeyecek kadar zayıf konumda olmasını ve işverenin önüne koyacağı koşulları kabul etmekten başka imkânının olmadığını göz ardı etmekte ve bunu bir hukuk meselesi olarak görmemektedir. Bu değerlendirmeyi yapan Heller, sosyal hukuk devletinde eşitliğin şekilde değil özde ele alındığını ileri sürmektedir. Heller'e göre devletin görevi şekli eşitliği değil gerçek eşitliği sağlayıcı koşulları ve hukuki düzeni oluşturmaktır. Hukuken herkes eşit ve özgür olsa da yasa koyucunun zayıf olanların güçlü olanlara karşı gerçek haklarını ve özgürlüklerini koruyabilme ortamını yaratması gerekmektedir. İş sözleşmesi örneğinde; devlet, eşitlikçi bir pazarlığın olabilmesi için zayıf konumdaki işçiyi koruyacak şekilde asgari çalışma ve ücret koşullarını hukuki garanti altına almalı ve işverenin kendi menfaatlerini ön plana çıkaran bir sözleşmenin imzalanmasını engellemesi gerekmektedir. Dolayısıyla devletin bir toplumda gerçek eşitliği yaratmak için zayıfları koruması zorunludur. Benzer şekilde kiracılar, küçükler ve birçok zayıf konumdaki kategori de devletin korumasına ihtiyaç duyarlar. Devlet, zayıflara yönelik yarattığı koruma ile hukuk araçlarının ve özgürlüğün güçlüler tarafından diğerlerinin aleyhine zararlı bir şekilde

kullanılmasını sağlamak zorundadır. Sonraki yıllarda Heller'in liberal özgürlükçü devlet ile sosyal devleti birbirinden ayıran bu görüşlerinin Carl Schmidt'in önerisi ile Alman Anayasası'na girdiği görülmektedir (Gören, 1997: 96-97).

Heller'in başlattığı tartışmanın daha sonraki yıllarda sosyal devletin hukuk devletine karşı öncelik elde ettiği eleştirileri ile karşılaştığı görülmektedir. Ancak Almanya'da hukukçuların çoğunluğu sosyal devletten yana tavır koymuştur. Bu tartışmada yer alan isimlerden birisi olan Helmut Ridder'e göre sosyal devlet ilkesi üç ana boyuttan oluşmaktadır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Gören, 1997: 106-108);

- ✓ Devletin sosyal yükümlülüğü: Bu boyutta yer alan yükümlülükler göre devlet, yasama, yürütme ve yargı organları aracılığıyla sosyal ve hukuki kurumları durumun gereklerine uygun bir şekilde hareket ettirmek zorundadır. Devletin sosyal yükümlülüğü, sadece maddi değerlerin yardım, dağıtım ve dengeleme şeklinde topluma dağıtılmasında değil eğitim, kültür gibi sosyal ve manevi değerlerin de topluma dengeli bir şekilde dağıtılmasını sağlamayı gerektirmektedir.
- ✓ Devletin temel haklarla ilgili yükümlülükleri: Temel hakların sosyal yükümlülüğü olarak da adlandırılan bu boyuta göre devlet, bireylerin sözleşme ve benzeri temel haklarını kullanmasında gerçek eşitliği sağlayıcı tedbirler almak zorundadır. Bu boyut, devletin temel hakları, zayıfları koruyacak şekilde yorumlamasını gerektirmektedir.
- ✓ Demokrasi yükümlülüğü: Bu boyut, devletin toplumu gerçekçi bir demokratik organizasyonda bir araya getirme zorunluluğunu içermektedir. Bu boyuta göre devlet, sadece siyasal alanda değil ekonomik alanda da demokrasiyi işletmek zorundadır. İlk iki boyut büyük kabul görmüş olmasına karşı bu son boyut tartışmalara neden olmuş ve diğer boyutlar kadar kabul görmemiştir.

Sosyal devlet çerçevesinde yürütülen tartışmalarda; "İhtiyaç sahiplerine bir yardımda bulunmak devletin yükümlülüğü müdür yoksa vatandaşların bir hakkı mıdır?" probleminin de ele alındığı görülmektedir. Sosyal devlet ilkesi, devleti insan onuruna yakışır bir yaşam koşulu yaratmak üzere yükümlü kılmaktadır. Genellikle devletin bunu gerçekleştirme araçları sosyal yardımlar olarak ön plana çıkmış olsa da

devletin bu yükümlülüğü dezavantajlı kesimlere yardımda bulunmanın çok ötesinde olup ekonomide, eğitimde, sağlıkta, adalet sisteminde ve birçok alanda bireylerin yaşam güvencesini sağlayacak şekildedir. Devletin bu görevleri yerine getirmesi anayasal güvence altına alınmıştır. Ancak doktrinde bu güvence devletin vatandaşına bir lütfü olarak ele alınmamakta aksine devletin bunları yerine getirmediği takdirde bireyin dava hakkına sahip olduğu anayasal bir hak olarak görülmektedir. Buna göre devlet bu görevi yerine getirmekte keyfi davranamaz ve vatandaşın bu hakları devleti dava ederek talep etme hakkı vardır. Doktrindeki bu görüşün 1954 tarihinde Almanya’da Federal İdare Mahkemesi kararı ile bir içtihat haline geldiği görülmektedir. Mahkeme vermiş olduğu karara göre devletin vatandaşlara yardımı yasaların getirdiği bir yükümlülük değil vatandaşın talep edebileceği bir haktır. Çünkü devlet, esasında vatandaşın sahip olduğu hakların bir taşıyıcısıdır ve vatandaşın asgari yaşam koşullarının sağlanması bu hakların bir parçası olarak devletin yükümlülüğüdür (Gören, 1997: 99-100).

1.2. Sosyal Devletin Ortaya Çıkması

1.2.1. Batı’da Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı

Sosyal devlet, liberal felsefenin getirmiş olduğu hukuk devleti ilkesinden hareketle bireyin özgürlüğe ilişkin soyut haklarının daha da geliştirildiği bir devlet felsefesidir. Çünkü liberal felsefe, hukuk devleti ilkesinin koruma altına aldığı ancak soyut nitelikli bireysel özgürlüklere dayanır. Sosyal devlette ise birey özgürlüğünün yanında bireye sosyal hakların da verilmesi ve bunun devlet himayesi altına alınması vardır. Bu bakımdan sosyal devlet, liberal devlet felsefesinin birikimlerine ve soyut özgürlük kavramına somut takviyelere yapmış bir devlet anlayışıdır (Bulut, 2003: 179).

Günümüzde sosyal devlet, sosyal hukuk devleti şeklinde ve hukuk devleti ile sosyal devletin bağı açıkça belirterek kullanılsa da bir kavram olarak sosyal devletin ortaya çıkışı hukuk devletinden sonradır. Hukuk devleti, Alman filozof Immanuel Kant’ın 1797’de yazdığı “Metaphysik der Sitte” adlı eserinde kavram olarak belirtilmemiş olsa da açıkça tanımlanmış ve o zamandan beri kullanılmaktadır. Sosyal devlet kavramı ise bu tarihten yarım yüzyıl sonra Lorenz Stein’in 1842’de yazdığı Bugünkü Fransa’nın “Sosyalizmi ve Komünizmi” isimli

eserinde sosyal reform devleti adı altında tanımlanmıştır. Stein'in tanımlamış olduğu sosyal reform devleti, Sanayi Devrimi döneminin sosyal devleti olarak kabul edilmektedir (Gören, 1997: 119).

Sosyal devletin ortaya çıkış süreci aynı zamanda Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni üretim ilişkilerinin sosyal ve siyasal sisteme yansıma sürecini de içermektedir. Özbek (2002: 9) bu konuda son iki yüzyıllık süreçte yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal dönüşümün yönetim tarzı, devlet ve toplum arasında yarattığı yeni ilişki biçimine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda sosyal devleti ve devamında gelen refah devletini modern devletin oluşum süreciyle de ilişkilendirmektedir.

Özbek (2002) ileri sürdüğü görüşler doğrultusunda sosyal devleti, Sanayi Devrimi çağında ortaya çıkan sosyal ve ekonomik yapıyla yeni ilişkilerin bir ürünü olarak görmek mümkündür. Bunun yanında aynı dönemde ilişkilerle birlikte devlet yapısı da değişime uğramış ve modern devlet kavramı çerçevesinde ele alınan ulus devlet sistemi nihai şeklini almıştır. Gerçi teorik olarak ulus devletin doğuşu, 1648 Westphalia Anlaşması'na kadar gider ancak bir dönem liberal devlet olarak varlığını sürdürmüş olan ulus devlet günümüzdeki olgunluğuna sosyal devlet görevlerini üstlenerek ulaşmıştır.

Sanayi Devrimi, Avrupa ülkelerinin ekonomik ve sosyal dinamiklerini kökünden değiştiren bir ekonomik olaylar dizisidir. Makine gücünün endüstriyel üretime monte edilmesiyle birlikte üretim olağanüstü bir hızda artmış, artan üretim emek gücüne olan ihtiyacı tetiklemiştir. Özellikle yeni bilgi ve teknolojilere hakim emek gücünün önemi artmıştır. Yarattığı ihtiyaçlar ve yeni gereklilikler nedeniyle Sanayi Devrimi, ekonomik ve sosyal alanda var olan kalıpların hızla değişmesine yol açarken toplumsal tabakalaşma ve ilişkileri de değiştirmiştir. Bu dönemde devletlerin de endüstrileşme ve kitlesel üretime odaklanması, sanayileşmeyi hızlandırırken sanayileşmenin getirdiği yapısal dönüşümü hızlandırmış, sanayileşmeye bağlı mobilizasyon ve sorunlar artmıştır. Emek arzının artırılmasına dayalı yeni yapıda yeni işlere dayalı göçler artarken sosyal yapı hızla parçalanmış, endüstriyel alanda ise işçi-işveren ilişkilerine dayalı sorun ve çatışmalar yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Marksizm'in haklı olarak ileri sürdüğü şekilde sanayileşmenin sınıfsal bölünmeye ve emek sınıfının sömürsüne dönüşmesi ile birlikte üretici sınıf ile emek

sınıfı arasında gelir uçurumu doğmuş ve emek arzeden geniş kitlelerin yoksulluğu genel bir sorun haline gelmiştir (Yanık ve Kara, 2014: 14-16).

Sosyal devletin ortaya çıkışı, tarihsel koşullar itibarıyla ekonomik ve toplumsal yapıda gerçekleşen bir takım dönüşümlerin sonucudur. Bu dönüşümleri tarımsal üretimin ticarileşmesi ve geleneksel kırsal yapıların çözülmesi, modern sanayi yapısının ortaya çıkması, kentleşme ve devamında gelen göç gibi demografik çözümler, kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşması şeklinde sıralamak mümkündür (Özbek, 2002: 9).

19. yüzyılın sanayileşmesi ile birlikte artan sosyal sorunlar, sosyal devlet açısından önemli gelişmelere de yol açmıştır. Sanayileşmenin yol açtığı sorunlar çerçevesinde getirilen eleştirilere bağlı olarak devletlerin sosyal devlet ilkeleri doğrultusunda adımlar attığı görülmektedir. 20. Yüzyılın erken bir dönemi sayılabilecek olan 1919 yılında Almanya’da devletin Weimar Anayasası olarak bilinen anayasa ile sosyal devlet meselesinin oldukça yetkin bir şekilde anayasal sorun olarak ele alındığı görülmektedir. Weimar Anayasası⁴, yaratmış olduğu sosyal koruma rejimi ile başta sağlık, çalışma, aile, eğitim ve mesleki konularda esaslı bir güvence sistemi yaratırken işçi sınıfı ve orta sınıfın haklarını güvence altına alan düzenlemeler yapmıştır. Bu anayasanın sosyal devlet açısından getirmiş olduğu en önemli düzenlemelerden bir tanesi ise “ekonomik hayatın adalet esaslarına göre ve herkesin insanlığına yaraşır bir şekilde düzenlenmesi” esasıdır. Weimar Anayasası’nın oldukça erken bir dönemde getirmiş olduğu bu ilkesel düzenlemelerin içerdiği eğilimlerin II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan 1947 İtalyan Anayasası, 1949 Alman Anayasası ve 1958 Fransız Anayasası tarafından da benimsendiği görülmektedir. aynı eğilimin Türkiye’de de 1961 Anayasası ile benimsendiği ve kapsamlı bir şekilde anayasal hükümlerle garanti altına alındığı görülmektedir (Bulut, 2003: 177).

⁴ Weimar Anayasası, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya’da kurulan Weimar Cumhuriyeti’nin anayasasıdır. Weimar Cumhuriyeti, 1918-1933 yılları arasında Almanya’yı yönetmiş olan cumhuriyet olup Hitler’in yönetime gelmesi ile ortadan kaldırılmıştır. (Yılmaz, 2013: 79-81)

20. yüzyılda genellikle refah devleti olarak anılan sosyal devlet, 19. Yüzyılda kapitalizmin teorik temelini oluşturan liberalizm ile kapitalizme karşı alternatif tezler geliştiren Marksizm'in arasında üçüncü bir yol olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşımda olan yazarlar, sosyal devleti sosyalizm tehlikesine karşı liberalizmin yeniden yapılandırılarak toplumcu bir görünüm almış şekli olarak kabul etmektedirler. Fikri olarak önceleri İngiltere'de tartışılan daha sonra fiili olarak Almanya'da Bismarck'ın sosyalizm tehlikesine karşı kapsamlı bir sosyal programı uygulamaya koymasına ile hayat bulan sosyal devlet, 1920'lerden itibaren daha da güç kazanmıştır. Özellikle Rusya'da sosyalist bir devletin kurulması, I. Dünya Savaşı'nın ertesinde başta Keynes olmak üzere birçok iktisatçı ve yazarın sosyal devlet politikaları konusunda sesini yükseltmesinin de önünü açmıştır (Alp, 2009: 266-267).

Sosyal devletin gelişiminde John Maynard Keynes'in 1929 Ekonomik Krizi sırasında ortaya attığı ve önemli bir uygulama alanı bulan iktisadi görüşlerinin çok güçlü bir etkisi vardır. Çünkü Keynes, Klasik İktisad'ın temel varsayımlarına karşı tutarlı teorik eleştiriler getirmiş ve önerdiği formüller, sanayileşmiş ülkelerin krizden çıkarak kalkınmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Keynes, Klasiklerin savunduğu gibi piyasanın kendi kendini düzenleyemeyeceğini, dengeye gelemeyeceğini ve dolayısıyla işsizliği ortadan kaldırmayacağını savunmuş⁵. Keynes'e göre piyasadaki aksaklıklar yapısal sorunlara yol açmaktadır ve işsizlik sürekli bir hal almaktadır. Bu da sonuç olarak sürekli yoksulluk ve kriz üretmektedir. Bütün bunlardan hareketle Keynes, devletin aktif bir oyuncu olarak ekonomik alanda yer alması gerektiğini ve bir girişimci gibi yapacağı yatırımlar ve harcamalarla piyasa dengesini sağlayacağını savunmuştur. Görüşleri itibarıyla Keynes, müdahaleci bir devleti savunmuş ve devletin toplum refahını yükseltici harcama ve faaliyetlerle II. Dünya Savaşı sonrası dönemin önemli kavramı refah devleti fikrinin de en önemli ismidir. Keynes'in önerdiği politikaların 1970'lere kadar önemli ölçüde başarılı olduğu, özellikle Batı ülkelerinde bir refah toplumunun ortaya çıktığı görülmektedir. 1970'lerden itibaren ortaya çıkan yeni sorunlar, Keynesyen görüşlerin önemli eleştiriler almasına yol açmış ve günümüzde de etkinliğini sürdüren Neoliberal iktisadi görüşler yükselişe geçmiştir (Öztürk, 2006: 22-24).

⁵ Klasik iktisatçıların ücret, istihdam ve milli gelir ile ilgili tezlerine yönelik olarak kapsamlı bir eleştiri getiren Keynes, Klasik iktisatçıların savunduğu "her arz kendi talebini yaratır" tezini de kabul etmemiştir. Keynes, 2008: ss: 15-38).

Avrupa modernleşmesinin devlet ve toplum yapısına yansımaları olarak da ele alabileceğimiz sosyal devletin kendi içinde yapısal olarak farklı dönemlere ayrıldığı görülmektedir. her dönemin kendine özgü karakteristikleri vardır. (Günel, 2009: 16)

1.2.1. Türkiye’de Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı

Batı’da sosyal devletin ortaya çıkması ve bugünkü biçimini alması birçok yazarın da açıkça ifade ettiği gibi Sanayi Devrimi ve devamında gelen sosyal çözülme döneminde gerçekleşmiştir. Sosyal devletin Müslüman bir toplum olan Türklerde tarihsel olarak çeşitli kurumsal yapıların eşliğinde çok daha uzun bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu hususta Özbek (2002: 10-11), Türklerde sosyal devlet benzeri uygulamaların Osmanlı Devleti’nin en parlak dönemini yaşadığı 15. Yüzyıldan itibaren çeşitli kurumlarla var olduğunu belirtmekte hatta bu durumu “Osmanlı tarihinin erken modernitesi” olarak adlandırmaktadır. Yazara göre 15. Yüzyıldan itibaren Osmanlılarda özellikle kentsel yaşam alanlarında yoksulların ihtiyaçlarını gidermek için hem devletin hem toplumun elitlerinin oluşturduğu birçok kurumun olduğunu belirtmektedir. Toplumsal dayanışmanın bir diğer önemli ve en yaygın unsuru ise kan bağı ilişkilerinin getirdiği yükümlülüklerle dayalı olarak ortaya çıkmış olan dayanışmadır. Dolayısıyla henüz modern döneme gelmeden önce Osmanlı toplumunda birçok refah seçeneği mevcuttur ve yoksulların ve ihtiyacı olanların ihtiyaçlarını görmek üzere farklı temellerde ortaya çıkmış çeşitli kurumlar vardır. Bu kurumsal yapılanma içerisinde özellikle aile, cemaat, mahalle dayanışması geleneksel-modern ayrımını aşan bir tarihselliğe sahiptir ve günümüzde bile varlığını güçlü bir şekilde sürdürmektedir.

Günümüz sosyal devlet ve sosyal politika kavramının önemli bileşenlerinden birisi olan sosyal yardımların tarihsel kökenleri konusunda Günel (2009) da benzer bir duruma işaret etmektedir. Yazara göre sosyal devlet her ne kadar modern dönemin bir ürünü olsa da toplumsal dayanışmanın bir türü olarak kabul edilen sosyal yardım müessesesi, geleneksel olarak hayır kurumları ve dini kurumların bir parçası olarak oldukça eski dönemlerden bu yana varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla sosyal yardım ve dayanışma olgusu Türklerde olduğu gibi modern batı toplumlarında da sosyal devleti aşan bir tarihselliğe sahiptir. Özellikle 15. Yüzyıldan itibaren Avrupa ülkelerinde kentlere artan göçlerin yarattığı sorunların bu kurumsal

yapılanmayı güçlendirdiği ve bu yapının günümüz yasalarının gördüğü işlevi geçmişten beri yerine getirdiği görülmektedir (Günel, 2009: 14-15).

Osmanlı toplum yapısı içerisinde vakıf geleneğinin sosyal ve dini kaynaklarını açıklarken İnalçık (2009), vakıfların Allah yolunda hayır işlemek amacıyla kurulduğunu ve vakıf koşullarının hükümdar tarafından bile değiştirilemeyeceğini belirtir. Vakıflarda “Şart-i vakıf, nass-ı şari” gibidir. Yani vakıf için gerekli olan şartlar, nass-ı şari (İlahi kural koyucunun nass hükmündeki emirleri)⁶ gibidir ve değiştirilemez. Bunların yanında Osmanlı toplumunda hayır amacıyla kurulmuş olan cami, medrese, hastane, imaret, çeşmeler, köprü ve zaviyelerin olduğu görülmektedir (İnalçık, 2009: 261-262).

Osmanlı toplumunda sosyal işlevleri olan bir diğer önemli müessese ise esnaf teşkilatı olarak öne çıkan loncalardır. Esnaf kanunlarına göre esnaf, fiyatları aşırı seviyede yükselmesine ya da düşmesine yol açacak şekilde üretim yapamazlardı. Aynı zamanda üretim dengesinin korunması için mesleklerdeki esnaf sayısı da belirli kurallar çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Esnaf teşkilatları olarak loncalar, mesleklerin ve meslek erbaplarının çalışma koşullarını belirler ve günümüz liberal ekonomisinden farklı olarak üretim ve pazarlamanın sosyal dengeyi koruyacak şekilde yapılmasını gözetirlerdi (İnalçık, 2009: 297-300).

Osmanlı devlet ve toplum yapısı üzerine kapsamlı çalışmaları ile tanınan tarihçi Yusuf Halaçoğlu, vakıflara ait tesislerde vakıf hizmetlilerine, mektep ve medrese talebelerine, tekke ve zaviye dervişlerine, fakirlere, yolculara ve türlü türlü ihtiyaç sahiplerine duruma göre üç öğüne kadar yemek verildiğini belirtmektedir. Bu hizmetlerin dinine ve milletine bakılmaksızın herkese verildiğine dikkat çeken tarihçi ayrıca bütün insanlığa tahsis edilmiş hastaneler, vergisini ödeyemeyecek olanlar için kurulmuş olan avarız vakıfları ile çeşitli beledi hizmetlere dikkat çekmektedir. Osmanlı sosyal yaşamının bir diğer önemli kurumu ise Osmanlı’da sosyal adaletin de numunesi sayılabilecek olan imarethanelerdir. Osmanlı teşkilat yapısı içerisinde ilk olarak Orhan Gazi tarafından İznik Medresesi ile birlikte yapılan imarethanelerin

⁶ Nass, Allah’ın değiştirilemez hükümleri anlamına gelirken Şari ise şeri’at yani kural koyan demektir. İslam hukukunda Allah, ilk kural koyucudur. Ayrıca Allah’ın emirlerinin açık anlamlarını insanlara gösteren peygamberin, mezhep imamlarının ve müşehidlerin de şari sıfatına sahip olduğu görülmektedir.

daha sonraları imparatorluğun dört bir yanında inşa edildiği ve kurumlar aracılığıyla ülkedeki aç insanların doyurulduğu görülmektedir. Osmanlı'nın en parlak dönemi kabul edilen 16. yüzyılda bu imarethanelerin sayısı, Osmanlı tahrir defterleri hakkında kapsamlı incelemeleri olan tarihçi Ömer Lütfi Barkan'ın yaptığı sayıma göre Anadolu Eyaletinde 45, Amasya, Çorum, Sivas, Trabzon ve Malatya sancaklarından oluşan Rum Eyaleti'nde 10, Rumeli Eyaleti'nde 25 ve İstanbul'da ise 20 kadardır (Halaçoğlu, 1991: 140-145).

Genel olarak 19. Yüzyıl ve özel bir alt dönem olarak Tanzimat yılları, Türk akademik çevreleri tarafından yeni bir hukuki ve idari düzenin oluşturulduğu, bürokratik yenilenmenin olduğu bir dönem olarak ele alınmaktadır. Ancak 19. Yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nda askeri, idari ve hukuki reformların yanında sosyal reformların da çok yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği bir yüzyıldır. II. Mahmut'un başlatmış olduğu reformların önemli bir kısmı sosyal yaşamla ilgili düzenlemeler içermektedir (Özbek, 2002: 13)⁷. II. Mahmud'un geleneksel düzenin ağırlık merkezini oluşturan Yeniçeri Ocağı'nı 1826'da kaldırdıktan sonra başlattığı reformları, Lewis (2009: 112) "muazzam bir reform programı" olarak tanımlamaktadır. Askeri reformlar, eğitim ve dil reformu, merkezileşme, nüfus sayımı, arazi ölçümü, haberleşme teşkilatı, merkez ve taşra teşkilatının yeniden düzenlenmesi, bakanlıkların düzenlenmesi ilk akla gelen reformlardır. Bunların yanında vakıflar da önemli bir reform alanı olarak II. Mahmud'un gündeminde olmuştur. Geleneksel bir İslami kurum olan vakıflar, geçmişten beri din sınıflarının ve ulemanın önemli gelir kaynaklarındadır ve II. Mahmud, başlattığı reform programının bir parçası olarak vakıfları da tek çatı altında toplayarak yeniden düzenlemiş ve merkeze bağlı bir kurumsal yapıya kavuşturmuştur. II. Mahmud, gerçekleştirmiş olduğu reformlarla Türkiye'nin sadece Büyük Petro'su değil aynı zamanda VIII. Henry'sidir (Lewis, 2009: 112-144).

Başta II. Mahmud Dönemi ve Tanzimat Dönemi olmak üzere Osmanlı'daki 19. Yüzyılda gerçekleştirilen sosyal nitelikli reformları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Özbek, 2002: 13);

⁷ Her ne kadar Ortaylı, II. Mahmut'u Osmanlı'da modern bürokratik sistemi kuran padişah olarak tanımlasa da ilk nüfus sayımı gibi yenilikler II. Mahmud'u her alanda reformlar gerçekleştiren bir padişah haline getirmektedir. Bu konuda Lewis (2009: 112-144), askeri reformlardan eğitimi ve haberleşmeye kadar varan çok sayıda reform saymakta, reformları tafsilatlı bir şekilde ele almaktadır.

- ✓ Sağlıkla ilgili düzenlemeler: Karantina teşkilatı ve sisteminin oluşturulması, aşılama ve ebelik gibi uygulamaların yerleşik hale gelmesi, ülke genelinde devlet hastanelerinin açılması,
- ✓ Aile ile ilgili düzenlemeler: Dul ve yetim maaşlarının düzenlenmesi, yetim çocukların vesayetlerinin nizamname ile düzenlenmesi,
- ✓ Eğitim ile ilgili düzenlemeler: İlköğretimin yaygınlaştırılması, kız ve erkek çocukları için ülke genelinde ıslahhaneler ve sanayi okullarının açılması,
- ✓ Yoksulluk ile ilgili düzenlemeler: Kent yoksullarının bir düzen içerisinde alınması ile ilgili nizamnameler.

Cumhuriyet'in ilk dönemi genel olarak sınıfsız ve korporatist bir eğilime sahiptir. Korporatizmden vazgeçilerek toplumsal sınıfların serbest bırakıldığı, sınıflar ve kurumsal yapılanmalar arası ilişkilerin devlet otoritesinden bağımsız bir şekilde kurulup gelişmesi II. Dünya Savaşı'ndan sonradır. Cumhuriyet Dönemi sosyal devleti temel olarak Keynesçi Refah Devleti'dir. Dönemler arasında sosyal yapılanmada farklılıklar olsa da Cumhuriyet Dönemi, başlangıcından itibaren sosyal devlet anlamında çeşitli politikaların uygulandığı bir dönemdir. Özellikle Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay'ın başta savaş yılları olmak üzere birçok ilçe aşevleri kurduğu, yoksulların ve ihtiyaç sahiplerinin doyurulması ve barınması konusunda önemli faaliyetler üstlendikleri görülmektedir. Ayrıca Nazi Almanyasından kaçıp Türkiye'ye sığınan sosyal demokrat kimlikli bilim adamlarının öncülüğünde çalışma ilişkileri konusunda önemli gelişmelerin olduğu, iş ilişkilerini düzenlemek üzere bir Çalışma Bakanlığı kurulmasının gündeme geldiği, 1937 yılında modern bir İş Kanunu'nun yürürlüğe konduğu görülmektedir (Özbek, 2002: 21-22).

1919'da Weimar Anayasası'nın başlattığı öncü girişimler⁸, II. Dünya Savaşı sonrasında başta Almanya, İtalya ve Fransa olmak üzere birçok ülkede sosyal devlet ilkelerinin anayasalara girmesine yol açmıştır⁹. Bu gelişmelerin Türkiye'de 1961

⁸ Weimar Anayasası'ndaki bu ilkeler kısa süre sonra Hitler'in iktidara gelmesi ile rafa kaldırılmış olsa da daha sonraki yıllarda yürürlüğe giren 1946 Fransız Anayasası, 1947 İtalyan Anayasası ve 1949 Alman Anayasası'na öncülük etmiştir (Aldıkaçtı, 1997: 80).

⁹ Weimar Anayasası, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da kurulan Weimar Cumhuriyeti'nin anayasasıdır. Weimar Cumhuriyeti, 1918-1933 yılları arasında Almanya'yı yönetmiş olan cumhuriyet olup Hitler'in yönetime gelmesi ile ortadan kaldırılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yılları ekonomik krizler ve siyasi karışıklıklarla geçmiştir. Galip devletlerin zorlaması ile ortaya çıkan bu hükümette ilk dönemde yönetim Sosyal Demokratlarda olmuştur. Ancak sosyal demokrat kökenli Friedrich Ebert'in cumhurbaşkanı olarak kurduğu yönetime karşı bir çok yerde karşı hareketler gelişmiş ve radikal

Anayasası'nı etkilediğini söylemek mümkündür. Ancak Türklere günümüzdeki anlamda olmasa da sosyal devlet uygulamalarının kökeni çok daha eskilere gitmektedir. Daha Osmanlı'nın ilk dönemlerinden itibaren başta Ahilik Teşkilatı olmak üzere birçok kurumsal yapının önemli işlevler üstlendiği görülmektedir. Yakın dönemde ise başta II. Mahmut'un başlattığı reformlar olmak üzere 19. Yüzyıldaki birçok gelişmenin sosyal devlet anlamında önemli gelişmelere yol açtığı görülmektedir. Karantina teşkilatının oluşturulması, aşılama, ebelik eğitimi, hastane ve okullar açılması, dul ve yetim maaşları ile ilgili düzenlemeler, eğitimin yaygınlaştırılması gibi uygulamaların hepsi Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde toplumsal adalet ve refah açısından atılmış adımlardır. Osmanlı'daki sosyal devlet birikiminin gelişerek Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdürüldüğünü söylemek mümkündür (Aldıkaçtı, 1997: 80-81; Bulut, 2003: 177).

Sosyal devlet uygulamaları açısından Osmanlı mirasını sürdüren Cumhuriyet Rejimi, ilk dönemlerde anayasal olarak bu konuda bir düzenleme yapmamış olmasa da ilköğretimin ücretsiz olması, sağlık hizmetlerinin devlet hastanelerinde ücretsiz olması, üniversitelerde eğitim gibi sosyal devlete özgü önemli adımlar atmıştır. Fakat bu alandaki anayasal gelişmeler, 1961 Anayasası ile olmuştur. 1961 Anayasası, açık bir şekilde devletin sosyal bir hukuk devleti olduğunu belirtmiş ve sosyal devlet ilkesi çerçevesinde geniş bir hak ve ödevler listesi oluşturmuştur. Ayrıca bu anayasada temel hak ve hürriyetlerle birlikte kişi huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayacak her türlü engellerin devlet tarafından ortadan kaldırılacağı anayasal hüküm altına alınmıştır. Benzer bir tutumun 1982 Anayasası tarafından da benimsendiğini söylemek mümkündür. 1982 Anayasası'nın devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen hükümleri içinde kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunun sağlanması, kişinin hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkesi ile bağdaşmayacak şekilde sınırlayan engellerin kaldırılmasının devletin görevi olduğu açıkça belirtilmiştir (Bulut, 2003: 177-178).

komünistlerin eylemleri ile siyasi ortamın iyice karıştığı bu dönemde sosyal demokratlar, Almanya'da demokrasinin simge şehirlerinden birisi olan Weimar'da bir araya gelerek liberal ve özgürlükçü bir anayasa hazırlamışlardır. Dönemin İngiliz, Fransız, Amerikan ve İsviçre sistemlerinin bir karması olan Weimar Anayasası, kadınlar oy hakkı tanınması gibi özellikleri ile döneme göre oldukça ileride bir anayasa olarak dikkat çekmektedir (Yılmaz, 2013: 79-81)

Sosyal hukuk devleti ilkelerinin hayata geçirilmesinde yasa yapıcıların yanında yasaların en önemli yorumlayıcılarından birisi olan yargı makamlarının da fazlasıyla titiz olduğunu söylemek mümkündür. Bu yönde Anayasa Mahkemesi 1988 tarihinde verdiği bir kararda sosyal hukuk devleti kavramını "*Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş devlet anlayışı sosyal hukuk devletinin tüm kurumlarıyla Anayasa'nın özüne ve ruhuna uygun biçimde kurulmasını gerekli kılar. Hukuk devletinin amaç edindiği kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilir.*" ifadeleri ile net bir şekilde tanımlamıştır (Bulut, 2003: 178-179).

Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nde sosyal politika, sosyal yaşamın diğer alanındaki gelişmelerle paralel bir seyir izlemiştir. Ancak sosyal politikanın ilk önceleri toplu çalışma ilişkileri temelinde ele alındığı, bu yöndeki kurumsallaşmanın diğer alanlardan daha önce tamamlandığı devamında ise bireysel çalışma ilişkilerinin geldiği görülmektedir. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik açıdan Avrupa'nın güneydeki devletleri ile benzer bir yapı sergilediği ve dolayısıyla da sosyal politika uygulamalarının bu ülkelerdeki modele benzer bir biçimde geliştiği gözlenmektedir. Sosyal politikaların ve sosyal devletin gelişim sürecine bakıldığında zaman 1930'larda öncelikle kadın ve çocuk işçilerin çalışma koşullarının ele alındığı, II. Dünya Savaşı sonrasında sanayileşme ve kentleşmenin artışına bağlı olarak işçi sigortaları temelinde adımların atıldığı görülmektedir. 1945 yılında İşçi Sigortaları Kurumu'nun kurulması bu yöndeki ilk adımlardan birisidir. 1949 yılında Emekli Sandığı kurulurken 1951 yılından itibaren ise işçilerin sözleşme haklarını güvence altına almak için asgari ücret uygulamasına geçilmiştir (Günel, 2009: 98-99).

İş ilişkilerinin yanında ihtiyaç sahibi bireylere çeşitli desteklerde bulunmak amacıyla erken dönemlerden itibaren çeşitli yasal düzenlemelerin yapıldığı da görülmektedir. 1921 yılında işçilerin haklarını korumak için kurulan İhtiyat ve Teavün Sandıkları, çocukları korumaya yönelik olarak 1921 yılında kurulan Himaye-i Etfal Derneği (1983'te Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak yeniden örgütlenmiştir), 1920'lerde başlatılan koruyucu hekimlik, iş yeri hekimliği ve revir uygulamaları ve çeşitli sosyal yapılan bu yöndeki ilk adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Günel, 2009: 100-101).

Türkiye’de sosyal devlet anlamındaki yapılanmanın 1970’lerden itibaren daha da arttığı ve sosyal hizmetler sınıflamasına uygun olarak çeşitli kurumsal yapıların oluşturulduğu görülmektedir. Ancak bu hizmetlerin birlikten uzak ve çok parçalı bir yapı içerisinde sunulduğu da görülmektedir. Bu dönemden itibaren yaşlı, çocuklar ve muhtaçlar gibi kategorilerde yardımlar sağlanmaya başlanmış, 1976 yılında 65 yaş üstü muhtaç vatandaşlara ulusal düzeyde nakit yardımını düzenleyen kanun çıkartılmıştır. Daha sonra 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Bu yöndeki en önemli gelişmelerden bir diğeri ise 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’nun kurularak muhtaç durumdaki her vatandaşa yardım edecek hukuki bir örgütlenmeye gidilmiştir. 1992 yılında ise Yeşil Kart olarak anılan uygulamaya gidilerek ihtiyaç sahibi her vatandaşın devletin sunduğu sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanması uygulaması başlatılmıştır (Günel, 2009: 102).

Türkiye’nin AB ile olan ilişkileri birçok alanda olduğu gibi sosyal devlet uygulamalarında da etkisini göstermiştir. AB ile sürdürülen ilişkiler çerçevesinde özellikle sosyal güvenlik sisteminde yapısal değişikliğe gidilerek geçmişten bu yana Bağ-Kur, Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu ile üç parçalı olarak verilen sosyal güvenlik hizmetleri, 2006 yılında çıkarılan 5502 sayılı kanunla Sosyal Güvenlik Kurumu adıyla yeniden teşkilatlanan kurumun çatısı altında birleştirilmiştir (Günel, 2009: 103-104).

1.2. Sosyal Devlet Uygulamaları

Sosyal devletin gereğini yerine getirmek için devletin gerçekleştirebileceği birçok uygulama söz konusudur. Bu konuda sosyal devlet uygulamalarının kapsamı hakkında bir fikir vermesi açısından AB’nin 1989 yılında yayınladığı Avrupa Sosyal Şartı’nın AB genelinde korunmasını istediği haklara bakmakta fayda vardır. AB’nin Sosyal Şart ile Birlik düzeyinde korunmasını ve yerine getirilmesi istediği 12 temel hak vardır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Günel, 2009: 37);

- ✓ Serbest dolaşım hakkı,
- ✓ Yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili haklar,
- ✓ İstihdam ve ücretlerle ilgili haklar,
- ✓ Sosyal korunma hakkı,

- ✓ Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı,
- ✓ Mesleki eğitim hakkı,
- ✓ Erkek ve kadın iş gücüne eşit davranılması,
- ✓ İşyeri sağlık ve güvenliği ile ilgili haklar,
- ✓ İşçilerin bilgilendirilmesi ve yönetime katılımı
- ✓ Çocuklar ve gençlerin korunmasına yönelik haklar,
- ✓ Yaşlıların korunmasıyla ilgili haklar,
- ✓ Engellilerin hakları.

Modern dünyada sosyal ve hukuki normların geliştirilmesinde belirgin bir etkisi olan AB'nin "sosyal" kavramı çerçevesinde korunmasına öncelik verdiği temel hakları aynı zamanda günümüz açısından bir sosyal devletin temel görevleri olarak da kabul etmek mümkündür. Bu 12 hak içerisinde serbest dolaşım hakkı sadece Birlik üyelerinin vatandaşlarına özgü haklar iken geriye kalan hakların hepsini evrensel nitelikli sosyal devlete özgü hak ve yükümlülükler olarak kabul etmek mümkündür. Dolayısı ile bir sosyal devletin uygulaması gereken politikalar neler olabilir sorusunun cevabıyla ilgili öncelikleri Avrupa Sosyal Şartı'nın içerisinde bulabilmek mümkündür.

Sosyal devletin en önemli harcama kalemi sosyal güvenlik harcamalarıdır. Sanayi Devrimi döneminin başta çocuk ve kadın işçiler için oldukça olumsuz koşullarında olgunlaşan sosyal devlet anlayışı, öncelikli olarak çalışanlara ve toplumun bütün bireylerine bir takım sosyal güvenceler sağlanmasını hedeflemiştir. Sosyal güvenlikle ilgili temel talepler öncelikle İngiltere'de ortaya çıkmış olmasına karşın günümüzdeki anlamda sosyal güvenliğin hayata geçmesi 1880 yılında Almanya'da Bismarck tarafından sosyal sigorta sisteminin kurulması ile olmuştur. Şansölye Bismarck'ın kaza, hastalık sigortası ile engelli ve yaşlılık sigortasını yasalarla düzenlemesi sosyal güvenlik tarihinin birinci dönemini oluştururken Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan gelişmeler ise ikinci dönemi oluşturmaktadır. Tarihsel sürecin bir sonucu olarak sosyal güvenlik harcamaları, sosyal devlet harcamalarının içerisinde önemli bir yer tutmuş ve birçok toplumda sosyal haklar aynı zamanda insan hakları çerçevesindeki haklar olarak ele alınmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde sosyal güvenlikle ilgili hakların İnsan Hakları

Evrensel Beyannamesi başta olmak üzere devletlerin anayasalarına girdiği görülmektedir (Berkay, 2013: 5-6).

Devletle birey arasındaki bir sözleşme olarak da görülen sosyal güvenlik, bireyler daha anne karnındayken başlar ve ölümünden sonra da devam bir süre devam ederek kişinin geride kalanlarının yaşam standartlarını asgari düzeyde de olsa sürdürmesini sağlar. Dolayısı ile sosyal güvenlik sistemini, bireyin insan onuruna yakışır ihtiyaçları asgari düzeyde de olsa karşılayan bir güvenlik sistemi olarak değerlendirmek mümkündür. Esasında sosyal devlet denince çoğu zaman sosyal güvenlik anlaşılmaktadır. Çünkü sosyal güvenlik, sosyal devletin işlevlerinin önemli bir kısmını içermektedir. Sosyal güvenlik, bir risk önleme ve gerçekleştiğinde bireyin riskten korunmasını sağlama sistemidir. Sosyal güvenlik, bireyin gelir kazanma gücünü yitirmesi, sakatlanma, yaralanma ya da başka nedenlerle fiziki çalışma yeteneğini kaybetmesi, yaşlılık gibi nedenlere bağlı olarak kişinin içine düşeceği durumların önlenmesidir. Kural olarak sosyal güvenlik sistemini bireyler kendileri fonlamaktadır. Ancak sosyal güvenlik sistemi, hiçbir prim katkısı olmayan engelli bireylerin ihtiyaçlarını da karşılayan bir sistemdir (Berkay, 2013: 6).

Sosyal devlet çerçevesinde yapılan sosyal güvenlik harcamalarının içine birçok harcama girmektedir. Öte yandan bazı harcamalar sosyal güvenlik harcaması niteliğinin yanında başka harcama sınıflarının içerisine de girebilmektedir. OECD'nin bu konuda belli kriterler getirerek sosyal güvenlik harcamalarını diğer harcamalardan ayırmaya çalıştığı görülmektedir. OECD'nin getirdiği kriterler çerçevesinde Adema ve Maxime (2009: 10'dan aktaran Berkay, 2013: 8)'in sosyal devlet harcamalarını sekiz grupta topladığı görülmektedir. Bunlar aşağıdaki şekildedir;

- ✓ Yaşlılığa bağlı olarak emeklilik, erken emeklilik ve yaşlılara konutlarında sunulan çeşitli hizmet ve ev yardımları,
- ✓ Bakım hizmetleri, malullük yardımları, mesleki kaza ve yaralanmalara bağlı sağlanan imkân ve yardımlar, tazminatlar, hastalık ödemeleri,
- ✓ Sağlık harcamaları çerçevesinde yapılan ödemeler, ilaç, önleme hizmetleri ve eğitim masrafları,
- ✓ Aile ve çocuk ödemeleri ve kredileri, çocuk bakımı için yapılan yardımlar, dağılan aileler için sunulan hizmet ve yardımlar,

- ✓ Aktif işgücü piyasası ile ilgili politikalar, istihdam hizmet ve eğitimleri, teşvikler, engellilerin istihdamı ile ilgili politikalar ve yardımlar,
- ✓ İşsizlik ve emeklilik ödemeleri,
- ✓ Konut yardımları ve kira destekleri,
- ✓ Düşük gelirli hane halklarına yapılan nakit yardımlar, çeşitli sosyal hizmetler.

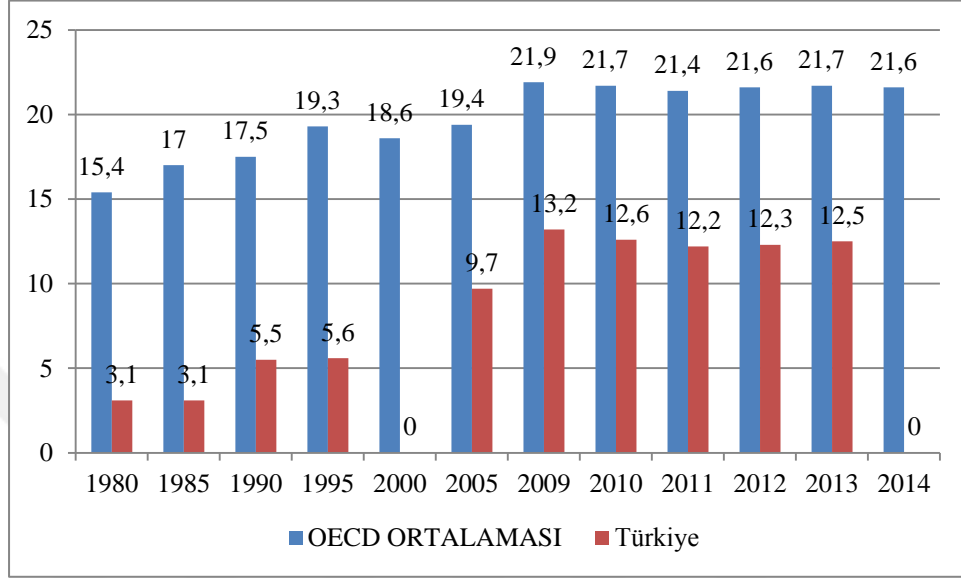
Tablo 2. OECD Ülkelerinde Sosyal Devlet Harcamalarının Milli Gelire Oranı (%)

Ülkeler	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Avustralya	10,2	12,1	13,1	16,1	17,2	16,4	17,4	17,2	17,8	18,3	19	19
Avusturya	22,1	23,4	23,4	26,1	26,1	26,8	28,6	28,6	27,7	27,9	28,3	28,4
Belçika	23,5	26	24,9	25,6	24,5	25,6	29,1	28,8	29,4	30,3	30,9	30,7
Kanada	13,2	16,4	17,6	18,4	15,8	16,2	18,5	17,9	17,4	17,4	17,2	17
Şili	9,8	11	12,7	8,7	11,2	10,5	10,1	10,2	10	..
Çek Cumhuriyeti	14,6	16,6	18,8	18,5	20,3	19,9	20,1	20,2	20,5	20,6
Danimarka	24,4	22,9	25	28,7	26	27,3	29,7	29,9	30,1	30,2	30,2	30,1
Estonya	13,8	13,1	19,8	18,8	16,8	16,2	16,1	16,3
Finlandiya	18	22	23,8	29,7	23,3	25	28,3	28,7	28,3	29,4	30,6	31
Fransa	20,6	25,8	24,9	29	28,4	29,6	31,5	31,7	31,4	31,5	32	31,9
Almanya	21,8	22,2	21,4	25,9	26,2	27	27,6	26,8	25,5	25,4	25,6	25,8
Yunanistan	10,3	16,1	16,5	17,4	19,2	21,1	24,4	24,2	25,7	26,1	24,3	24
Macaristan	20,5	22,3	24,7	23,5	22,6	22,3	22,1	22,1
İzlanda	13,5	15	15	16,3	18,5	17,9	18,1	17,5	17,1	16,5
İrlanda	16	20,8	17,2	17,9	13,1	15,8	23,4	23,3	22,3	22	21,9	21
İsrail	16,7	16,8	16	15,8	15,7	15,6	15,5	15,5	..
İtalya	18	20,8	21,4	21,7	23,3	24,9	27,8	27,8	27,5	28,1	28,7	28,6
Japonya	10,3	11,1	11,1	14,1	16,3	18,4	22	22,1	23,1
Güney Kore	2,8	3,2	4,8	6,5	9,4	9	9	9,6	10,2	10,4
Lüksemburg	20,3	19,8	19,1	20,8	19,6	22	24,3	23	22,5	23,4	23,4	23,5
Meksika	..	1,7	3,2	4,2	5	6,5	7,7	7,8	7,7	7,9
Hollanda	24,8	25,3	25,6	23,8	19,8	21,8	23,1	23,7	23,5	24,1	24,6	24,7
Yeni Zelanda	16,9	17,5	21,2	18,4	18,9	17,9	21	21	20,7	21	20,8	..
Norveç	16,3	17,5	21,9	22,9	20,8	21,1	22,8	22,4	21,8	21,7	22	22
Polonya	14,9	22,3	20,3	20,7	20,7	20,7	20,1	20,1	20,7	20,6
Portekiz	9,6	10	12,4	16,2	18,6	22,8	25,3	25,2	24,8	24,8	25,8	25,2
Slovakya	18,8	17,8	16,1	18,5	18,4	18,1	18,3	18,7	18,4
Slovenya	0	5,8	22,8	21,8	23	23,9	24	24	23,8	23,7
İspanya	15,4	17,6	19,7	21,3	20	20,9	26,1	26,7	26,8	27,1	27,3	26,8
İsveç	26	28,2	28,5	31,8	28,2	28,7	29,4	27,9	27,2	27,7	28,2	28,1
İsviçre	13,5	14,3	12,8	16,9	17,2	19,4	19,7	19,5	19,3	19,7	19,9	19,4
Türkiye	3,1	3,1	5,5	5,6	..	9,7	13,2	12,6	12,2	12,3	12,5	..
İngiltere	16,3	19,2	16,3	19,2	18,4	20,2	23,9	22,8	22,7	23	22,5	21,7
ABD	12,8	12,8	13,1	15	14,2	15,5	18,5	19,3	19	18,7	18,6	19,2
OECD ORTALAMASI	15,4	17	17,5	19,3	18,6	19,4	21,9	21,7	21,4	21,6	21,7	21,6

Kaynak: OECD, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG, Erişim: 20.04.2016.

OECD'nin yayınladığı istatistikler, 1980 sonrası dönemde sosyal devlet harcamalarının arttığını göstermektedir. Küreselleşmenin etkisini artırması ile birlikte sosyal devletin önemini kaybettiği bilinmektedir. Böyle bir ortamda devletlerin yapmış olduğu sosyal devlet harcamalarının azalması beklenir. Ancak

tamamı gelişmiş ülkelerden oluşan OECD ülkelerinin yaptığı sosyal devlet harcamalarını milli gelir içerisindeki payına bakıldığı zaman önemli ölçüde artışların olduğu görülmektedir. Özellikle Hollanda, Lüksemburg, Danimarka, Belçika gibi refah seviyesi yüksek ülkelerin en fazla sosyal devlet harcaması yapan ülkeler olduğu görülmektedir.

Kaynak: OECD, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG, Erişim: 20.04.2016'daki verilerden hazırlanmıştır.

Şekil 1. OECD ve Türkiye'de Sosyal Devlet Harcamaları (%)

Tablo 2.'de yer alan veriler, OECD üyesi ülkelerin tamamında sosyal devlet harcamalarının 1980 sonrası dönemde çok önemli ölçüde arttığını göstermektedir. OECD genelinde yapılan sosyal devlet harcamalarının milli gelire oranı 1980 yılında % 15,4 iken 2014 yılında bu değer % 21,6'ya ulaşmıştır. Türkiye'deki sosyal devlet harcamalarında ise çok daha büyük artışların olduğu görülmektedir. 1980'li yıllarda milli gelirin % 3'ü seviyelerinde olan sosyal devlet harcamalarının özellikle 2000'li yıllarda sıçramalar gösterdiği ve 2013 yılı itibarıyla milli gelirin % 12,5'ine ulaştığı görülmektedir. Bu rakamlar OECD'nin yapmış olduğu sınıflama çerçevesinde OECD'nin resmi internet sitesinden elde edilmiş verilerdir. Türkiye'deki sosyal devlet harcamalarının detayları 3. Bölüm içerisinde ayrıca ele alınacaktır. Bu nedenle burada sadece OECD ülkeleri ile kıyaslama yapmayı da sağlayacak genel bir tablo sunulmuştur.

Sosyal devlet harcamalarının en yüksek olduğu ülkeler olarak Avrupa'nın refah devleti olarak bilinen ülkeleri öne çıkmaktadır. 1980-2014 arası dönemde birkaç ülke hariç bütün ülkelerde önemli artışlar görülmektedir. OECD ülkeleri içerisinde en yüksek sosyal devlet harcaması yapan ülkelerdeki harcamaların milli gelire oranı hakkında özet olarak aşağıdaki bilgileri vermek mümkündür;

- ✓ Hollanda, Danimarka, İsveç gibi ülkelerin sosyal devlet harcamaları günümüzde olduğu gibi 1980'lerde de % 20'nin üzerindedir. Dolayısıyla bu ülkeleri geçmişten günümüze en fazla sosyal devlet harcamasının yapıldığı ülkeler olarak kabul etmek mümkündür.
- ✓ İngiltere, ABD, Finlandiya, Polonya gibi ülkeler son 35 yılda en fazla sosyal devlet harcaması artışının olduğu ülkelerdir.
- ✓ 1980-2014 döneminde OECD ortalaması % 15,4'ten % 21,6'ya yükselirken ABD'nin ortalaması % 12,8'den % 19,2'ye yükselmiştir. Aynı dönemde Avusturya (% 22,1'den % 28,4'e), Belçika (% 23,5'ten % 30,7'ye), Almanya (% 21,8'den % 25,8'e), Fransa (% 20,6'dan % 31,9'a), İspanya (% 15,4'ten % 26,8'e), İngiltere (% 16,3'ten % 21,7'ye) gibi ülkelerde önemli artışlar olmuştur.

1.3. Kamu Mali Sisteminde Sosyal Transferlerin Yeri

Sosyal devlet harcamaları birçok harcamayı içerdiği için benzer amaçlara yönelik başka harcamalarla da iç içe geçmektedir. Dolayısı ile devletin sosyal devlet olmanın gereği olarak yaptığı harcamaların kamu mali sistemindeki yerini net bir şekilde ortaya koyarak diğer kamu harcamaları ve kamu transferleri ile arasındaki farkı ortaya koymak gerekmektedir. Dolayısı ile önce kamu harcaması kavramı ve kamu transfer harcamaları daha sonra ise sosyal devleti gerçekleştirme amacına uygun olarak yapılan kamu transfer harcamalarını açıklamak gerekmektedir.

Kamu harcamaları, bir devletin üstlenmiş olduğu görevleri ve fonksiyonları gerçekleştirebilmesi için gerçekleştirmiş olduğu harcamaların tamamını ifade etmektedir. Dolayısı ile kamu harcamaları sadece merkezi devletin harcamalarını değil, devletin bütünlüğünü oluşturan bütün idarelerin ve kamu kuruluşlarının gerçekleştirmiş olduğu nakdi ve ayni olarak doğrudan ya da dolaylı harcamalarının

tamamını ifade etmektedir. Kamu harcamaları, devletim yürütmüş olduğu bütün hizmetlerin toplam maliyetini ifade eden bir kavramdır (Yılmaz ve Kaya, 2005: 260).

Kamu harcamaları üç ana kategoriden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarıdır. Cari harcamalar, kamu tüketimi ile ilgili harcamalardır. Yatırım harcamaları, devletin üretkenliği artırmaya yönelik harcamalarını oluştururken transfer harcamaları ise cari dönem üretimine doğrudan talep yaratmayan ancak bazı servet unsurlarının kişiler ya da gruplar/kurumlar nezdinde el değiştirmesini sağlayan harcamalardır. Bu harcamaların çok önemli bir kısmında harcama yapılan kişiden bir mal ya da hizmet teslim alınması söz konusu değildir (Yılmaz ve Kaya, 2005: 260-261).

Devletin yapmış olduğu kamu harcamaları bütçelenirken aşağıda gösterildiği gibi 8 ana başlıkta mali sisteme dahil edilmektedir (Akbulut ve Güran, 2015: 136-137);

- ✓ Çalışanların tazminatı,
- ✓ Mal ve hizmet kullanımı,
- ✓ Sabit sermaye tüketimi,
- ✓ Faiz giderleri,
- ✓ Sübvansiyonlar,
- ✓ Hibeler,
- ✓ Sosyal yardımlar,
- ✓ Diğer harcamalar

Bu harcamaların önemli bir kısmı mal ve hizmet alımına bağlı olarak devletin bütçeden yapmış olduğu harcamalardır. Dolayısı ile bu harcamalar bir karşılığa bağlı olarak yapılan harcamalardır. Bunun yanında devletin transfer harcaması olarak adlandırılan ve herhangi bir karşılığa dayanmaksızın ancak özel amaçları gerçekleştirmek için yapmış olduğu harcamalar da vardır. Transfer harcamaları International Monetary Fund (IMF)'in yapmış olduğu sınıflamaya göre sübvansiyonlar, hibeler ve sosyal yardımlardan oluşmaktadır (Akbulut ve Güran, 2015: 137-138).

Kamu transfer harcamaları mahiyeti itibarıyla karşılıksız olarak yapılan harcamalardır ve milli gelir üzerindeki etkileri zaman içerisinde dolaylı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu harcamaların en önemli özelliği sosyal devlet ilkesine uygun olarak toplum içerisinde gelirin yeniden dağıtımını sağlamaya hizmet etmesidir. Transfer harcamaları iki temel ilkeye göre ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi karşılığında bir mal ya da hizmet alınmamasıdır. İkinci ilke ise devletin sermaye mallarına yapacağı yatırımlar için yaptığı kamulaştırma türü harcamalara dayanmasıdır. Kamu transferlerine yönelik tanımlama ve sınıflamanın çok net olmaması Türkiye’de bütçeleme süreçlerinde zaman zaman farklılıkların oluşmasına neden olmuştur. Bütçedeki mevcut ayrımın 1964 yılından itibaren kabul edilen sınıflama olduğu görülmektedir. Bütçelemelerde kurumlara katılma ve sermaye teşkilleri, iktisadi transferler ve yardımlar, sosyal transferler, borç faizleri, diğer borç ödemeleri ve kamulaştırma bedelleri transfer harcaması olarak kaydedilmektedir (Özen, 2003: 205-207). Dolayısı ile konsolide bütçe içerisinde birbiri ile doğrudan bağlantısı olmayan çok sayıda harcamanın karşılıksızlık ilkesi gereğince transfer harcaması olarak kabul edildiği görülmektedir.

Kamu transfer harcamaları içerisinde yer alan sübvansiyonlar devletin işletmelere belirli kriterler baz alınarak yaptığı karşılıksız ödemeler olarak tanımlanmaktadır. Bu ödemeler cari transfer niteliğinde olup tüketicilere ya da herhangi bir vatandaşa değil sadece üreticilere üretim faaliyetlerine destek olmak için yapılmaktadır. Hibeler de bir kamu transfer harcaması olup devletin bir kamu kuruluşuna ya da başka bir devlete/devletlerarası kuruluşu zorunlu olmayan cari ya da sermaye transferidir. Kamu transferler harcamalarının üçüncü türü ise sosyal yardımlar adı altındaki harcamalardır (Akbulut ve Güran, 2015: 138).

Kamu transferler harcamaları içerisinde sosyal yardımlar diğer iki transfer türünden farklı olarak bireylerin ve toplumun belli risklere karşı korunmasını sağlamaya yönelik aynı ya da nakdi transfer harcamalarıdır. Sosyal yardımlar; sosyal güvenlik yardımları, sosyal destek yardımları ve işveren sosyal güvenlik yardımları olmak üzere 3 ana kategoride ele alınmaktadır (Akbulut ve Güran, 2015: 138);

- ✓ Sosyal güvenlik yardımları hane halklarına sosyal güvenlik programları tarafından yapılan aynı ve nakdi yardımlardan oluşmaktadır. Hastalık ve malullük yardımları, annelere yapılan ödemeler, çocuk veya aile

ödenekleri nakdi ödemelere; tıbbi tedaviler, gözlük veya kontakt lensler, ilaçlar vb. yardımlar aynı ödemelere birer örnek teşkil etmektedir.

- ✓ Sosyal destek yardımları ise sosyal güvenlik yardımlarının amacını sağlamaya yönelik olan ancak bir sosyal güvenlik programı çerçevesinde gerçekleştirilemeyen yardımlardır.
- ✓ İşveren sosyal güvenlik yardımları ise devletin çalışanlar için işverenlere ödediği sosyal güvenlik katkı paylarından oluşmaktadır

Bu araştırmanın teorik tartışma kısmında herhangi bir ayırım yapılmadan sosyal devlet harcamaları genel olarak tartışılmış ancak seçmen davranışı ile ilişkisi bakımından sadece birinci gruba giren aynı ve nakdi yardımlar ele alınmıştır. Araştırmanın veri seti tanımlanırken tekrar vurgulanacağı üzere çok sayıda kamu kurum ve kuruluşu tarafından gerçekleştirilen sosyal güvenlik transferleri değil sadece Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) bünyesinde taşrada örgütlenmiş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV)'nin gerçekleştirmiş olduğu aynı ve nakdi nitelikli transferlerin Ak Parti'nin aldığı oy oranlarına bir etkisinin olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu bakımdan araştırmanın bulgularına yönelik değerlendirme ve yorumlamalarda bu ayrıntıya dikkat edilmesi gerekmektedir.

1.3. Sosyal Devletin Rolü

Toplumlarda bireyler, belirli bir ağ içerisinde yaşar ve bu ağın sağladığı dayanışma ile ayakta kalırlar. Özellikle aile ve akrabalık bağları bunların en önemlileridir. Sosyal devletin temel işlevi bu bağların birey için ifa ettiği fonksiyonu yerine getirmektedir. Geçmişten beri bireylerin aile çevresindeki aile bağları, aile dışı yerleşim yerlerindeki hemşerilik bağları gibi çeşitli ilişki türleri, bireylerin toplumun sağlıklı bir parçasını olmasını sağlamaktadır. Sosyal devlet, bu ilişkilerin bireylere sağladığı imkânları ve daha fazlasını sağlayan bir aktör iken sosyal devletin yokluğunda toplum içindeki dayanışmanın temel kurumları olarak bu bağlar devreye girmekte ve modern devletlerde sosyal devletin görevi olan birçok fonksiyonu tekrar bu ilişkiler üstlenmektedir (Dedeoğlu, 2009: 45).

Modern sosyal devlet öncesi sosyal işlevlerin aile, hemşerilik gibi çeşitli sosyal kurumlar tarafından yerine getirildiği bilinmesine karşın günümüzde de aynı

durumun çeşitli şekillerde varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Avrupa ülkeleri, dünyanın birçok ülkesine göre daha gelişmiş ülkeler ve sosyal devletin daha iyi uygulandığı ülkeler olmasına karşın İspanya, İtalya, Portekiz gibi kısmen daha az sanayileşmiş birçok Avrupa ülkesinde aile ilişkilerinin hala önemli işlevler üstlendiği görülmektedir. Mingione (2006: 264'den aktaran Günel, 2009: 53-54)'ye göre söz konusu Güney Avrupa ülkelerinde özellikle işsizlik konusunda ailenin devletin uyguladığı sosyal politikaların yükünü hafifleten önemli bir rolü vardır. Bu ülkeler, yoksul hane halklarının en fazla olduğu ülkeler ve işsizlik daha fazla olmasına karşın işsiz kalanları aileler geçindirmekte ve bu kişiler devletten sosyal refah desteği almasalar bile doğrudan yoksul düşmemektedirler. Bu da aile müessesinin sosyal devletin işlevlerine benzer çok önemli işlevler görmeye devam ettiğini göstermektedir.

1.4. Küreselleşmenin Sosyal Devlet Anlayışına Etkisi

Refah devleti açısından 20. Yüzyılın son çeyreği, sosyal devletin küçültülmesi yönündeki söylemler ve bu söylemlerden ilham alan faaliyetlerle geçmiştir. Refah devletinin kısa sürede tasfiye edilmesi teknik olarak mümkün olmasa da gelinen süreçte sosyal devletin dünya ölçeğinde bir uzlaşma olma niteliği ortadan kalkmaktadır. Günümüzde gelinen noktada Türkiye de dahil olmak üzere devletler, yoksul kesimlere çeşitli transfer ve yardımlarda bulunmakta ancak bunu bilinen sosyal devlet ilkeleri anlamında yapmamaktadırlar. Çünkü bir yandan ilkesel olarak küreselleşmenin argümanları doğrultusunda sosyal devlet kavramının temelleri ortadan kaldırılarak devlet yapıları buna göre yeniden dizayn edilmekte diğer yandan ise artan yoksulluğu önlemek için “yardım”lar yapılmaktadır. Sosyal devletin topluma ve ihtiyaç sahiplerine sunmuş olduğu yardımlar ile günümüzdeki yardımlar arasında çok önemli bir farklılığın olduğunu belirtmek gerekir. Birincisinde ihtiyaç sahiplerinin devlet tarafından desteklenmesi devletin bir yükümlülüğü olmasının ötesinde anayasal nitelikli bir vatandaşlık hakkıdır. İkincisinde ise sağlanan yardımlar vatandaşlar için bir hak değil, yoksulluğun yarattığı risk unsurunu ortadan kaldırmak ve muhtemel sosyal patlamaları önlemek için bir araçtır. Buna eğitim ve sağlık desteklerinde yapılan kısmalara karşılık yoksullara sağlanan yardım artışlarını örnek vermek mümkündür. Eğitim ve sağlık geçmişten beri bir sosyal devlet hakkı olmasına karşın günümüzün devlet anlayışı

içerisinde yeri yoktur ancak devletler sosyal patlama risklerini ortadan kaldırmak için yoksullara transferlerde bulunmaktadır. Ayrıca sosyal destekler konusunda devletin yasal yükümlülükleri azaltılırken sivil toplum kuruluşlarının öncülüğü ve girişimleri teşvik edilmektedir. Bu yaklaşım, Neoliberal ideolojinin bu alandaki yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbek, 2002: 23-26).

Küreselleşme ile birlikte yeniden yükselişe geçen Klasik İktisada özgü görüşlerin temel argümanlarından birisi, liberalizmin en temel kavramlarından birisi olan özgürlüktür. İktisat bilimi ve siyaset bilimi tartışmalarına Yeni Sağ, Üçüncü Yol gibi kavramları kazandırmış olan F. A. Hayek, daha 1947'deki bir toplantıda sosyalizm ve planlamanın bireysel özgürlüğü tehdit ettiğini ileri sürmüştür. Hayek ve ardılları, devletin ekonomide yer almasının insan onuru ve özgürlüğü için gerekli koşulları ortadan kaldırdığını savunmuşlardır (Alp, 2009: 271).

Hayek'in tezlerine karşın günümüzde Avrupa ülkelerinde Neoliberal felsefeye dayanan rekabetçi anlayışın bütün insani amaçların üstünde bir amaç olarak Avrupalılık değerini aşındırdığı düşünülmektedir. Günümüzde küresel etkileri olan ekonomik ve siyasi bir birlik olan Avrupa Birliği genelinde liberal özgürlükçü felsefeye dayanan rekabetçi politikalarla sosyal politikalar yan yana uygulanmaktadır. Ancak Birlik içerisinde rekabetçi politikaların dayandığı ilkelerin insani amaçları görmezden gelen bir niteliğe sahip olduğu ve Avrupalılaştırmanın önündeki en büyük engelin bu ve benzeri Neoliberal politikalar olduğu ileri sürülmektedir (Günay, 2009: 43-44).

Küreselleşmenin dayandığı argümanlar, serbest piyasa ekonomisinin yeniden tesis edilerek kamu harcamalarının azaltılmasını gerektirmektedir. Bu da refah devleti harcamalarının kısılarak piyasa kaynaklarının özel sektör güçlerine bırakılması anlamına gelmektedir. Bunun yanında küreselleşmenin yarattığı yeni iş ilişkileri başka açılardan da devlet tarafından desteklenen toplumsal kesimleri zorlamaktadır. Bunun en önemli örneği işçilerin sözleşme hakları ve toplu pazarlık hakkı ile ilgilidir. 1970'lerden itibaren sendikaların güç kaybetmesinin de etkisiyle şirketlerin istihdam, ücretleri belirleme ve sözleşme yapma koşullarını yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Sendikaların ve devletin yavaş yavaş geri çekildiği bu dönemde şirketler geleneksel ücret belirleme yöntemlerini terk ederek özellikle vasıfsız işgücünün reel gelirlerini düşürecek şekilde hareket etmiştir (Rodrik, 1997:

42-43). Güçlenen sermayenin bu şekilde hareket etmesi ise işsizlikten dolayı devletin desteğine muhtaç geniş kitlelerin yanında çalışmasına karşın geliri düşen çalışanların da eklenmesine neden olmuş ve toplumlarda yoksullaşma daha da derinleşmiştir.

Kaynakların sosyal devletin liberal felsefe ile olan ilişkisi ile ilgili olarak verdiği bilgilere dikkat edildiği zaman sosyal devletin esasında liberal devlet felsefesinin ulus devlet çerçevesinde kurumsallaşma sürecinde ortaya çıkıp güçlendiği ve yerleşik hale geldiği görülmektedir. Ancak ulus devletin liberal felsefe ile eş zamanlı sayılabilecek bu gelişmesinde önemli bir ayrıntı vardır. O da sosyal devletin liberal felsefedeki soyut nitelikli bireysel özgürlükleri somut nitelikli sosyal haklarla donatmasıdır. Bu donatım görevinin devlete yüklendiği ve bunun maliyetinin de vergi mükelleflerinin vergilendiği ile karşılandığı görülmektedir. Dolayısıyla girişimcinin sınırsız girişim özgürlüğünün de temelini oluşturan liberal iktisadi görüşün sosyalleştirildiği, girişimci kazançlarından alınan vergilerin diğerleri ile bölüştürüldüğü görülmektedir. Bu uygulama açık bir şekilde devletin gizli elin kontrolünde olması gereken piyasaya da müdahalesi olup liberal iktisadi hareket alanının girişimci aleyhine kısıtlanması anlamına gelmektedir. İş sözleşmelerini buna örnek vermek mümkündür. Liberal felsefe, sözleşme özgürlüğünü savunurken tarafları özgür ve eşit kabul eder ancak sosyal devlet iş sözleşmesinde işçi lehine asgari koşullar belirler. Bu da devletin girişimci özgürlüğünü diğer sınıflar lehine kısıtlaması demektir. Dolayısı ile küreselleşme ile birlikte yükselişe geçen liberal iktisadi düşüncenin önerileri, sosyal devlet ile birlikte girişimciye yüklenen bu yükün atılmasından ibarettir. Devletin piyasadan çekilmesi ve piyasada sadece işleyişi gözeten ve hukuku uygulayan bir aktör olması, liberal felsefenin başlangıçta önerdiği soyut özgürlük ve eşitlik kavramına dönüş anlamına gelmektedir. Bu nedenle ulus devletle birlikte yükselen sosyal devletin ulus devletle birlikte düşüşe geçmesi anlamlıdır ve 20. yüzyıldaki görünümü ile ulus devlet, sermaye/burjuvazinin değil alt sınıfların devletidir. 1970'lerden itibaren yükselişe geçen liberal iktisadi düşüncenin başlangıç tezlerine dönmesinin anlamı da alt sınıflardan yana tavır almış olan sosyal nitelikli ulus devletin geri plana itilerek girişimci özgürlüğünü kısıtlamayan yeni bir devlet istemesidir.

Ulus devletin ve buna bağlı olarak sosyal devletin söylemde ve uygulamada yaşadığı gerilemenin bahsedilen bu yönünü Marksizm'in yükseliş ve düşüşü ile

ilişkilendiren Dağ (2012), liberalizmin 1970'lerden itibaren geleneksel söyleminin yanında özelleştirme, yönetim, yerelleşme, regülasyon gibi yeni kavramlarla yaptığı bu dönüşü Marksizm'in sosyal ve siyasal alanda zemin kaybetmesine bağlamaktadır. Yazara göre klasik liberal felsefe, 19. Yüzyılda önemli bir toplumsal destek bulan Marksizm düşüncesi karşısında elindekileri toplumla paylaşmak zorunda kalarak toplumsal güçlere karşı tavizler vermiştir. Buna karşın 1970'lerden sonra ve özellikle Sovyetlerin yıkılması ile birlikte Marksizm, dünyadaki eski itibarını yitirmiş ve Marksizm'in iflasını fırsat olarak değerlendiren liberal iktisadi ve siyasi görüşler, geçmişte kaybettikleri mevzilere yeniden yerleşmeye başlamışlardır (Dağ, 2012: 164).

2. BÖLÜM

SEÇMEN TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. Seçim ve Seçmen Kavramları

2.1.1. Siyasal Katılım ve Seçimler

Siyasal katılım, demokrasinin işlemesine ve siyasal iktidarın toplum taleplerine uygun olarak yapılanmasına imkân yaratan bir kavram olarak siyasal demokrasi ile ilgili en önemli kavramlardan birisidir. Tarihsel olarak öncelikle yerel yönetimlerin biçimlenme sürecinde karşımıza çıkan siyasal katılım, insanların kendi kendilerini yönetme taleplerinin siyasi bir mekanizma içerisinde karşılık bulmasıdır (Aydın, 2011: 13). Siyasal katılım, demokrasi kültürünün bir parçası olarak yönetimlerin desteklenmesi, değiştirilmesi ve yönetimlerin meşru temeller üzerinde faaliyet göstermesinde önemli bir rol oynamaktadır (Üste ve Güzel, 2009: 73).

Çeşitli şekillerde tanımlanabilecek bir kavram olan siyasal katılımın vatandaşları ilgilendiren yönü, hükümet kararlarının etki altına alınması ve değiştirilmesi için vatandaşların gerçekleştirmiş olduğunu ifade etmesidir. Siyasal katılım teorik olarak kamuda görev alıp da kamusal ve çoğu zaman siyasi görevleri yerine getirmekte olanların faaliyetlerinden ziyade özel vatandaşların tutum ve davranışlarını ifade eden bir kavramdır. Bu kavramın geniş bir çerçevesi vardır ve hükümet kararlarını etkilemeye yönelik yasal ve yasa dışı bütün eylemleri (içeriğinde şiddet olan davranış ve eylemler de buna dâhildir) içermektedir. Bu eylemlerin hedeflenen başarıya ulaşp ulaşmamasının önemi yoktur, önemli olan ülkenin yönetimi ile ilgili olarak ortaya konulmuş bir iradenin olması ve bu yönde hareket edilmesidir. Siyasal katılma genellikle sosyal sınıflar, cemaatler, patron-yanaşma grupları veya hizip ve partiler yoluyla gerçekleştirilen bir grup faaliyetidir. Gerçekleşme düzeyi toplumdan topluma farklılık gösteren siyasal katılmanın lobicilik faaliyetleri, örgütsel faaliyetler, özel temaslar, anomi ve şiddet içeren faaliyetler ile oy verme gibi eylem ve davranışlardan oluşmaktadır (Huntington ve Dominquez, 1975: 42-43).

Bütün partiler için önemli bir konu olan seçmen katılımı ve tercihi, siyasal demokrasinin en önemli unsurlarından birisidir. Siyasal katılım, vatandaşların

tercihleriyle siyasal sistemin biçimlenme sürecine dâhil olmasıdır. Siyasal katılım, vatandaşların siyasal sistemin işleyişini ve kararları etkileyebilmek için ortaya koydukları çaba ilgi ve tutumların bir toplamıdır. Bir siyasal sistemde demokrasinin varlığı ve sürdürülebilirliği, seçmenlerin siyasal katılımı ile mümkündür (Dilber, 2013: 1-2).

Seçmenlerin siyasete katılımı, ülke politikalarında söz sahibi olmak isteyen bütün partilerin öncelikli konularından birisidir. Ancak seçmenlerin siyasete katılımı her zaman beklenildiği düzeyde gerçekleşmemektedir. Türkiye'nin demokrasi tecrübesi seçmenlerin siyasete her zaman aynı ilgiyi duymadığını ve seçimlere katılımın bazı dönemlerde düşerken bazı dönemlerde yükseldiğini ortaya koymaktadır. Seçmenlerin katılım düzeylerini inceleyen bir araştırmanın bulgularına göre Türkiye'de özellikle 1960-1970'li yıllarda seçmen katılımının düşük olduğu görülmektedir. 1980'li yıllardan itibaren ise seçmen katılımının attığı görülmektedir. Fakat bu katılımın 2002 seçimlerinde tekrar düştüğü, önceki yıllarda yaşanan olumsuz koşullar nedeniyle toplumun siyasete ilgisinin azaldığı da görülmektedir (Kiriş, 2015: 45-46).

2.1.2. Demokrasilerde Seçimlerin Anlamı ve Önemi

Demokrasiler, halkı yönetecek kişilerin halkın tercihleriyle belirlendiği siyasi sistemlerdir. Bu nedenle demokrasinin işlerliğini sağlayan en önemli kavramlardan birisi seçmenler ve seçmenlerin tercihlerinin ortaya konduğu seçimlerdir (Dökmen ve Ova, 2016: 21). Seçimler, adaylığını yasalara uygun olarak açıklamış kişi ya da kişilerin tercihlere bağlı olarak bir kısmının elendiği bir kısmının ise göreve geldiği hukuki bir süreçtir. Seçmen ise bu seçimlerde belirli bir kişi ya da kişileri tercihleri ile göreve getirme hakkı olan kişilerin hepsini ifade etmektedir. Seçmenlerin seçimlerde gösterdiği siyasal katılım, siyasi sistemin mekanizmalarının yasalara uygun olarak işlemesi için önemlidir. Seçmenlerin katılımı sistemin işlemesini sağlarken halkın yönetme ve yönetilme konusundaki tercihleri de hukuka uygun bir şekilde siyasal sistemde karşılığını bulmaktadır (Arı vd. 2015: 2).

Milli iradenin tecellisinin somut bir delili olarak seçim sonuçlarına günümüzde çeşitli anlamlar yüklenmektedir. Ancak bu anlamlar içerisinde en önemlisi seçim sandıklarında çıkan sonuçların seçmenlerin siyasi tercihlerinin somut bir

yansıması olarak görülmesidir. Dolayısıyla seçimleri siyasi düşünce ve tercihlerin nihai bir sonucu olarak ele almak mümkündür. Seçimler, demokrasinin işlerliğinin de test edildiği önemli bir mekanizma olarak kabul edilmektedir. Çünkü seçimler, siyasete taraf olanların iradelerini somut bir şekilde ortaya koydukları bir ölçüm aracıdır. Seçimlerin bu noktada en önemli özelliği siyasi tercihlerle ilgili olarak ölçülebilir ve karşılaştırılabilir rakamsal sonuçlar üretmesidir (Kiriş, 2015: 26-27).

2.2. Seçmenlerin Kararlarına Etki Eden Faktörler

Modern toplumun gelenekselleşmiş yönetim sistemi olarak çağdaş demokrasilerin varlığı ve sürekliliği, toplumu oluşturan bireylerin siyasal katılımına dayanmaktadır. Bu siyasal katılım yönetime talip olmak ve yönetilenlerin seçilme sürecine aktif olarak katılmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Yönetilenlerin seçilme sürecine katılım, seçimlerde seçmen olarak tercih belirtmek yoluyla gerçekleşmektedir. Siyaset biliminin bu alanı ile ilgili yapılan çalışmalar, bireylerin bu katılım sürecindeki tercihlerine etki eden çok sayıda faktörün olduğunu ortaya koymaktadır. Bu faktörler sosyo-demografik olabileceği gibi bireysel ve psikolojik faktörler de olabilmektedir. Bunun yanında ekonomi ve siyasetin genel durumu, toplumsal ilişkiler gibi birçok faktör tek tek ya da bir arada seçmen tercihine etki edebilmektedir (Dilber, 2013: 1-7, 18-19).

Yerel seçimlerin sonuçlarına etki eden faktörleri inceleyen bir çalışmada ise benzer şekilde sosyo-demografik özelliklere vurgu yapılırken ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi durum, toplumun ve bireylerin inanç ve ideolojisi, kişisel özellikleri, duydu durumları, etnik kimlik, adayların kişiliği ve genel profili, vaat ettikleri proje ve uygulamalar gibi faktörler dile getirilmektedir.

Vatandaşların devletle siyasal katılma çerçevesinde kurduğu ilişkiyi sık sık “patron yanaşma ilişkisi” kavramını kullanarak açıklayan Huntington ve Dominquez (1975: 56-60), siyasal katılmanın tür ve biçimlerine etki eden çeşitli değişkenlerden söz etmektedir. Toplumsal yapı bileşenleri bu değişkenlerin en önemlisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel değerler üzerine kurulu ve büyük ölçüde kırsal nüfusa sahip ülkelerde vatandaşların siyasal katılım düzeyi ve biçimini hemen hepsi bir nevi patron-yanaşma ilişkisi olan yerleşik kurumlar (Hindistan’daki kast sistemi, Türkiye’deki ağalık sistemi gibi) belirlemektedir. Gelişmeyle birlikte katılmanın yeni

biçimleri ortaya çıkmakta ve toplumsal tercihlerin siyasal sisteme yansıma gücü artmaktadır. Toplumlardaki sosyal ve ekonomik gelişmelerin geleneksel yapıları aşındırması, mobilizasyon, eğitim ve gelir seviyesinin artması gibi faktörler bireylerin kendi karar ve eylemlerini kendi kendilerine belirleme potansiyelini artırmaktadır. Özellikle kentleşmeyle birlikte göçlerin ortaya çıkması, kırsal kesimdeki güçlü sosyal yapıların etkisini kırmakta ve bireysel özgürlüğü artan vatandaşın tercih ve davranışları çeşitlenmektedir.

Seçmenlerin kararlarını bağımsızca alarak oy kullanmaları, toplumdaki mobilizasyon düzeyi ile önemli bir ilişki içerisindedir. Ancak bu mobilizasyonun belirli bir gücün ya da patronajın güdümünde olması durumunda karşımıza güdümlü oy verme kavramı çıkmaktadır. Böyle bir durumda Huntington ve Dominquez'in de vurguladığı patron-yanaşma ilişkisinin seçimlere etkisi kendini göstermekte ve seçmenler topluca, kendi iradelerine göre olmamak üzere dikte edilen tercihlere oylarıyla onay vermektedirler.

Güneydoğu Anadolu'daki altı ildeki bazı köylerdeki 1970-1990 dönemine ait seçimlerdeki oy verme davranışlarını inceleyen Erdoğan (1992: 300-302)'in araştırmasına göre; oy kullanılan köylerde yönlendirmenin güçlü olduğu görülmektedir. Türkiye'de bölgesel gelişmişliğin de en düşük olduğu bu illerdeki incelenen seçim çevrelerindeki seçim davranışları, araştırmanın tespitlerine göre yönlendirmenin de ötesine geçerek aleni bir şekilde doğrudan müdahaleye göre şekillenmektedir. Dolayısıyla gelişmemiş kırsal kesimde seçmenlerin mobilize edilmesinin yöresel güç odaklarının imkânları içerisinde olduğunu ve bu gücün seçim sonuçlarına da yansıdığını söylemek mümkündür.

Siyasi parti ve hareketlerin toplumsal rollerine biçim veren seçmenlerin seçimlerdeki kararlarıdır. Seçmenlerin sandık başındaki oy verme davranışına etki eden sosyal, siyasal, kültürel ve demografik birçok faktör vardır. Bu faktörlerin öne çıkanlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Ayata, 2013: 8-19);

- ✓ Yaş: Seçmenlerin tercihleri yaşa göre değişebilmektedir. Çoğu zaman karşımıza belirli seçim davranışları olan yaş kuşakları çıkmaktadır. Özellikle genç kategorisindeki seçmenlerin hayata bakış açıları ve taşıdıkları umutlar,

bu kategorideki seçmenlerin davranışının yaş kategorilerine göre farklılaşmasına yol açmaktadır.

- ✓ Cinsiyet: Seçmen davranışına yön veren en önemli demografik faktörlerden birisidir. Özellikle kadın seçmenlerin yoksulluk, eğitim gibi diğer demografik faktörlerle bir araya gelmesiyle farklı seçmen davranışları ortaya koyduğu bilinmektedir. Yoksul kadın, eğitilmiş ve kariyer yapmış kadın seçmen gibi seçmen tiplerinin davranışları diğer birçok seçmenden farklılık göstermektedir. 2011 Genel Seçimlerinde yoksul ev kadınlarının AK Parti'ye oy vermesi, eğitilmiş kadın seçmenlerin ise CHP'ye oy vermesi buna bir örnek olarak gösterilebilir.
- ✓ Yerleşim Birimi: İnsanların yaşadığı yerleşim birimleri, belirli davranışların ve kültür öğelerinin şekillenmesinde etkili olduğu için seçimlerdeki davranışlara da etki etmektedir. Köy ve kasabalar kentlerdeki ve büyük şehirlerdeki yaşam koşulları ve düşünce farkları buna etki etmektedir. Bazı partiler büyük şehirlerde daha yüksek oy alırken bazı partiler ise köy ve kasaba seçmeninin yoğun olduğu kırsal kesimden daha yüksek oy almaktadır.
- ✓ Eğitim: Eğitim seçmenlerin oy verme davranışına etki eden önemli değişkenlerden birisidir. Türkiye'de son yıllardaki seçimlerde eğitim seviyesi yükseldikçe CHP oylarının arttığı buna karşılık AK Parti oylarının düştüğü görülmektedir.
- ✓ Meslek ve Gelir Düzeyi: Bu iki değişken seçmenlerin yaşam standartlarını belirleyen bir değişken olarak seçim sonuçları üzerinde de etkili olmaktadır. Çiftçi, esnaf, sanatkâr gibi mesleği olan seçmenlerin yoğun olarak AK Parti'yi tercih ettiği buna karşın hemşire, doktor, mühendis gibi daha iyi yaşam standartlarının elde edilmesini sağlayan mesleklerdeki seçmenlerin ise CHP'yi tercih ettiği görülmektedir.
- ✓ Dünya Görüşü ve İdeoloji: Seçmenlerin dünyayı ve siyaseti algılamalarında önemli bir rolü olan ideoloji ve bunun bir yansıması olan dünya görüşü, seçim sonuçlarına önemli bir etkide bulunmaktadır. Çünkü ideoloji genellikle insanlara hazır bakış açıları sunmakta, bireylerin dünya görüşlerini kendi bakış açısından netleştirip sabitleştirmektedir. Muhafazakârlık, milliyetçilik, sosyalizm gibi ideolojiler seçmenlerin seçimlerde hangi kararları vereceğini büyük ölçüde belirleyen ideolojik yapılarıdır. Son yıllarda muhafazakâr ve sağ

seçmenin büyük ölçüde AK Parti'ye sol, sosyal demokrat seçmenin ise CHP'ye oy vermesini buna örnek olarak vermek mümkündür.

- ✓ Aile Etkisi: Seçmenin içinde yaşadığı ailenin geleneksel parti tercihleri seçmen davranışına etki edebilmektedir. Türkiye'de geçmişten bu yana çeşitli partilerle özdeşleşmiş ailelerin olduğu ve söz konusu aile bireylerinin bu partilerde görev aldığı, bu partilere oy verdiği görülmektedir.
- ✓ Algılar: Seçmenlerin partileri ve onların görüşlerini algılama biçimi seçim davranışına etki etmektedir. Bunun yanında günlük siyasi yaşamda karşılaşılan ve ses getiren olaylar karşısında partilerin tutumlarının seçmen tarafından algılanma ve yorumlanma biçimi seçim sandığındaki sonuçlara etki etmektedir.
- ✓ Etnisite: Seçmenlerin etnik kökenlerinin seçim sonuçlarına etki ettiği açık bir realitedir. Son yıllarda ağırlıklı olarak Güneydoğu'da yerleşik olan Kürtlerin temsilcisi olma iddiasındaki HDP ve benzer partilerin aldıkları oyun çok önemli bir kısmının sadece Kürt seçmenlerin oylarından oluşması buna bir örnek olarak verilebilir.
- ✓ Din: Dini aidiyetler bazen parti aidiyetlerine dönüşebilmektedir. Özellikle muhafazakâr sağ politikaları savunan partilerin toplumun dindar ve muhafazakâr kesimlerinden güçlü bir destek aldıkları görülmektedir. Son yıllarda AK Parti seçmeninin verdiği desteğin önemli bir kısmı dini hassasiyetlerden kaynaklanmaktadır.
- ✓ Sektörler ve Sosyal Sınıflar: Meslek ve gelir gibi ülkedeki sektörel ve sınıfsal yapı da seçim sonuçlarına etki etmektedir. Türkiye, tarım sektörü temelinde sosyal yapılanmanın öne çıktığı bir ülkedir. Buna karşın son yıllarda kentleşme hızla artmakta ve kentleşmeye dayalı yeni sosyal sınıflar ortaya çıkmakta, bu yapılanma beraberinde yeni sorunlar da getirmektedir. Dolayısı ile sektör ve sosyal sınıf temelinde politikaların seçmen davranışına etki etmesi beklenmektedir.
- ✓ Sorunlar, Politikalar ve Seçmen Memnuniyeti: Partilerin ülkedeki işsizlik, yoksulluk gibi temel sorunlara bakış açısı ve getirdikleri çözüm önerileri seçmenlerin düşünce ve davranışlarını etkilemektedir. Öte yandan bir seçmenin daha önce oy verdiği partiden beklentilerini elde edememiş olması bir memnuniyetsizlik yaratırken başka bir partiye oy vermesine de neden olabilmektedir.

Seçmen davranışlarının teorik temelde açıklanması için geliştirilen yaklaşımlar sosyolojik, psikolojik ve rasyonel tercih modelleri olarak üç temel gruba ayrılmaktadır. Bunlar içerisinde sosyolojik yaklaşım seçmen davranışlarını sosyal ayrışma ve farklılıklarla açıklarken psikolojik yaklaşım algı, baskı, bağımlılık gibi kavramlara dayalı açıklamalar getirmektedir. Rasyonel tercih modellerinin yaklaşımı ise seçmenlerin çıkarları doğrultusunda hareket ettiği şeklindedir. Bazı araştırmalar Türk seçmenlerinin daha çok rasyonel tercih modeline uygun hareket ettiğini işaret etmektedir (Teyyare ve Avcı, 2016: 53-56).

Seçmenlerin oy verme davranışını sorumluluk hipotezi ile açıklamaya çalışan ekonomik oy verme teorisine göre ekonomideki değişimler hükümetlerin popülerliğine etki etmekte ve değişen popülerite de seçmen kararlarına yansımaktadır. Bu teoriye göre seçmenler, ekonomideki gelişmelerden açık bir şekilde hükümeti sorumlu tutmakta ve ekonomideki gidişata ilişkin başarı ve başarısızlık algıları seçim sonuçlarına etki etmektedir. Hükümetin uyguladığı ekonomi politikaları başarılı bulunursa hükümetin popüleritesi artmakta ve artan popüleriteye paralel olarak bir sonraki seçimlerdeki alacağı oy oranı da yükselmektedir. Sezgin (2007: 22-23, 36)'in 1998-2003 dönemindeki ekonomik gelişmelerin hükümetlerin popüleritesine ve oy oranını etkisini incelediği araştırmanın bulguları bu hipotezi doğrular niteliktedir. İncelenen dönemde Gayri Safi Milli Hasıla'da meydana gelen artışlar dönemin hükümetlerinin popüleritesini artırırken milli gelir düşüşleri de popüleriteyi olumsuz etkilemiş ve her iki yöndeki gelişmeler de seçimlerde beklenen sonuçlara yol açmıştır.

Ekonomik davranış modeli diğer modellerden farklı olarak daha çok gelire dayalı kavramları ön plana çıkararak seçmenlerin davranışlarını açıklamaktadır. Sosyolojik temele dayalı yaklaşımlar toplumda var olan sosyal yapı değişkenlerini, psikolojik yaklaşımlar bireyin kişisel özelliklerini ve psikolojisini etkileyen değişkenleri ön plana çıkarırken ekonomik yaklaşım ise seçmenin ekonomik durumuna etki eden değişkenleri seçim kararına etki eden faktörler olarak öne çıkarmaktadır. Ekonomik yaklaşıma göre bireyler, kendi çıkarına en iyi hizmet edecek aday ya da partilere yönelmekte ve diğer faktörleri göz ardı ederek bireysel çıkarına odaklanmaktadır. Seçmenler bu modele göre daha çok geçmişe dönük değerlendirme yapmakta ve sosyal devlet modeline uygun politikalar uygulayan parti

ya da adayları tercih etmektedir. Çünkü bireyler bu modelin varsayımlarına göre ekonomik refahını öne çıkarmakta ve refahına en fazla katkıda bulunacak aday ve partiyi tercih etmektedir. Bu modelde birçok ekonomik değişken söz konusudur. Vergilerin ekonomik etkilerinin bu model çerçevesinde seçmen kararına etkisini inceleyen Dökmen ve Ova (2016: 21-23, 35)'nin araştırmasına göre seçmenler, belirgin bir şekilde ekonomik çıkar ve refahını öncelemekte ve buna göre oy vermektedirler.

Karagöl ve Dama (2015: 3-5)'nin partilerin vaatlerinin seçim sonuçlarına etkisini ele alan çalışması, Türkiye'de son yıllarda seçmenlerin ekonomik oy verme davranışına uygun bir şekilde rasyonel tercihlerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. AK Parti'nin 2002 yılından itibaren ekonomi yönetiminde gösterdiği başarı ve bunun bireylerin refahına yansımaları, son yıllarda seçimlerin sonuçlarının şekillenmesinde önemli ölçüde etkili olmuş durumdadır. Bu dönemde gerek milli gelir rakamlarının önemli ölçüde yükselmesi gerekse hükümetin organize ettiği sosyal yardımlar ve sosyal devlet harcamalarının çok önemli bir ölçüde artması, seçmenlerin refahı önceleyen bir tutum içerisinde hareket etmesine neden olmaktadır.

AK Parti'nin özellikle 2002-2007 yılları arasındaki ekonomi politikalarının ekonomide kalıcı bir istikrarın oluşturulmasında önemli olduğu görülmektedir. AK Parti'nin sıkı bir bütçe disiplini politikası uygularken kamu açıklarını azaltmaya yönelik adımlar attığı ve ekonomik yapıda sağladığı kalıcı istikrar ile kendinden önceki hükümetlerden ayrıldığı görülmektedir. Öte yandan bütün iktidar partileri gibi AK Parti'nin de seçim dönemlerinde transfer harcamalarını artırdığı görülmektedir. 1987-2007 arasındaki seçimlerde yapılan transfer harcamalarını inceleyen Kanca (2012: 55-56)'nin bulgularına göre önceki dönem iktidarları kadar olmasa da AK Parti de seçim dönemlerinde kamu harcamalarını artırarak seçmenlerin davranışlarını etkilemeye çalışmaktadır. Mali disiplini bozan bir davranış olarak bu tür harcamaların seçim dönemlerinde yoğunlaşması, açık bir şekilde bir tecrübenin hayata geçirildiğini ve seçim dönemlerindeki transfer harcamalarının seçmen davranışına etki ettiğini göstermektedir.

Seçmen davranışlarını açıklamaya yönelik olarak geliştirilmiş teorilerden birisi olan Planlı Davranış Teorisi'ne göre ise seçmenlerin oy verme davranışına üç temel faktör yön vermektedir. Bunlar sırasıyla kişisel tutum, sosyal norm ve

algılanan davranış kontrolüdür. Bunlardan kişisel tutumlar; bir konu hakkında nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili olarak yaptıkları değerlendirmelerin tutum ve davranışlara yansımaları ifade etmektedir. Seçimlerin güvenliğine ilişkin algı, ideoloji, herhangi bir partiyle özdeşleşme gibi durumlar birer kişisel tutum olarak seçmenin davranışlarına yön vermektedir. İkinci faktör ise sosyal normlardır. Sosyal normlar, bireyin çevresel beklentileri dikkate alarak var olan sosyal kurallara göre hareket etmesine yol açan değerlerdir. Özellikle yakın çevre ile kurulmuş ilişkilerin bireyler üzerindeki norm ve baskı değerinin yüksek olduğu ve bireylerin oy verme kararına etki ettiği görülmektedir. Üçüncü faktör olarak algılanan davranış kontrolü ise bireyin bir davranışı gerçekleştirmesinin kendi kontrolünde olup olmaması ile ilgili algısını ifade etmektedir (Arı vd., 2015: 3-4).

Seçmen davranışları ile ilgili ampirik literatür teorik açıklamalarda geçen kavramlara farklı düzeylerde atıfta bulunmakta ve yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmektedir. 2014 yerel seçimlerinde Zonguldak ili seçmenlerinin oy verme davranışını inceleyen Teyyare ve Avcı (2016: 72-73)'nin araştırmasına göre seçmen davranışını açıklamaya yönelik ileri sürülen kavramların birçoğunun az ya da çok etkisinin olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu araştırmanın katılımcısı olan seçmenlerin rasyonel tercih teorisine daha uygun bir seçmen tipine sahip oldukları görülmektedir. Araştırmaya göre seçmenlerin sosyal çevresinin tercihleri üzerindeki etkisi düşük düzeyde kalırken psikolojik faktörler ise orta düzeyde etki yapmaktadır. Rasyonel tercih modeline uygun olarak adayların siyasi icraatlarının geçmişi, geleceğe yönelik proje ve vaatleri, hedefleri daha en önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Seçmenlerin önem verdiği konular bakımından davranışı yukarıda ele alınan ekonomik oy verme teorisine de benzerlik göstermektedir.

Seçmenlerin oy verme davranışını planlı davranış teorisi çerçevesinde yapısal eşitlik modeli ile inceleyen Arı vd. (2015: 15)'e göre, seçmenlerin kararları değişkenlik göstermektedir ve seçimlere duyulan güven, ideoloji, kişisel normlar, çevresel baskı, algılanan davranış kontrolü gibi faktörler sonuçlara etki etmektedir. Araştırma için kurulan modelde aday odaklı oy verme, çevre odaklı oy verme ve ekonomik oy verme davranışlarının geçerliliği test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre aday odaklı oy verme davranışını partilerin ideolojisi ve seçimlere duyulan güvenin diğer faktörlere göre daha fazla etkilediği görülmektedir. İdeoloji ve kişisel

norm değişkenlerinin ise en fazla ekonomik oy verme davranışını etkilediği görölmektedir. Çevre odaklı oy verme değişkenine ise en fazla ideoloji ve seçime güven değişkenleri etkilemektedir. Algılanan davranış kontrolü ve medya faktörlerinin de seçim davranışlarına çeşitli düzeylerde etki ettiği görölmektedir.

Ülkedeki ekonomik gelişmeler kadar siyasi ve askeri gelişmeler de seçmenlerin kararlarına önemli ölçüde etki edebilmektedir. 1960 Darbesi'nin devamında, 1963 yılında yapılan yerel seçimleri inceleyen Akbulut (2001: 56-57)'un araştırmasına göre askeri darbeye birlikte kapatılan partilerin söz konusu seçimlerden önce farklı isimlerde siyasete dönmüş ve seçmenler, kapatılan partilerin devamı niteliğindeki partileri destekleyerek askeri darbeye yasaklanmış olan siyasetçilerin politikalarına bir nevi onay vermişlerdir. Öte yandan 1960'lı yıllarda ortaya çıkan Kıbrıs Meselesinin yarattığı gerilim gibi başka konular da yerel niteliğe sahip bu seçimlerin ulusal nitelikli genel seçim havasında geçmesine yol açmış ve seçmenler, partilerin yerel vaatlerinden ziyade döneme özgü sorunlarla ilgili ülke genelini ilgilendiren vaatlerine ilgi göstermişlerdir.

Ulusal meselelerin yerel seçimlere etkisini başka çalışmaların tespitlerinde de görmek mümkündür. Normalde yerel seçimler, teorik olarak yerel halkın kendi kendini yönetmek üzere yöneticilerini kendilerinin belirleyip seçmesidir. Ancak teoride yerel seçimler bir yerel yönetim birimindeki belediye başkanı, belediye encümeni, muhtar, köy idaresi gibi idari organların seçildiği seçimler olsa da büyük ölçüde ulusal nitelikli genel seçimlerle iç içe geçmiş durumdadır. Bu iç içe geçmişlik dolayısıyla yerel seçimlerde adayların belirlenmesinden hangi adayın seçimlerde başarılı olacağına kadar birçok mesele, ulusal siyasetin temel organlarından birisi olan partiler tarafından belirlenmektedir. Siyasal partiler ve bu partilerin programları, yerel siyasetle ulusal siyaseti de birbirine bağlayan ve iki farklı siyaseti tek çatı altında bütünleştiren bir mekanizmadır. Bu özelliği dolayısıyla yerel seçimler büyük ölçüde partilerin ulusal programlarının bir uzantısı olarak şekillenmekte ve aday belirleme sürecinden seçmenlere yönelik yürütülecek propagandaya kadar birçok husus partilerin merkezi yönetimlerince belirlenmektedir. Bunun yanında yerel özerkliğe sahip il genel meclisi üyelerinin seçiminin aynı zamanda ulusal ölçekte yapılan milletvekili seçimlerinin de bir prototipi görülmesi yerel seçimlerle genel seçimlerin bütünleşmesine yol açmaktadır (Akbulut, 2001: 37-38).

Çitçi (2005: 159)'nin 1973 yılında yapılan mahalli (yerel) seçimlerle genel seçimleri incelediği çalışması da her iki seçimin iç içe geçtiğini ve partilerin ulusal düzlemde ortaya koyduğu politikaların yereldeki yapılanma ve politikaları bariz bir şekilde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında yerel seçimlerde elde edilen başarı ya da başarısızlık genel seçimler için bir ölçüt haline gelmektedir. Bu seçimlerde CHP'nin ve diğer partilerin her iki seçimde de benzer başarı grafiklerine sahip olduğu görülmektedir.

Seçmenlerin oy verme davranışlarında siyasi liderlik olgusunun önemli bir yerinin olduğunu söylemek mümkündür. Bir çok seçmenin oy kullanırken siyasi liderlerin kişiliği, karizması, liderlik özellikleri gibi faktörleri bir kriter olarak aldığı görülmektedir. Parti liderlerine özgü kişisel durumların seçmen davranışına etkisi sadece ulusal nitelikli genel seçimlerde söz konusu değildir. Esasında yerel bir idarenin yönetim organlarının seçimle oluşturulduğu yerel seçimlerde bile ulusal liderlerin kişisel özellikleri sonuca doğrudan etki edebilmektedir. Seçmenler liderin kişiliğini ve tutumunu bir referans olarak almakta ve yerel seçimlerde kullandığı oyu aynı zamanda söz konusu lidere verilmiş genel bir destek ve onay olarak değerlendirmektedir. Seçmenlerin bu bilinçle hareket etmelerinin bir sonucu olarak yerel adayların oluşturdukları gündem geri planda kalabilmektedir (Doğan ve Göker, 2010: 173-174).

Parti liderlerinin seçmenlerin oy verme kararlarına ne düzeyde etki ettiğini tespit etmeye yönelik olarak Avcı (2015: 175-176)'nın araştırması, literatürdeki birçok araştırmaya benzer bulgular elde etmiştir. Araştırmaya göre partilerin liderleri seçmenlerin düşünceleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki daima olumlu bir şekilde sonuçlar yaratmamakta, seçmenin zihninde oluşan olumlu ve olumsuz algıya göre seçmenler oy vermektedirler. Araştırmanın elde ettiği bulgulara göre AK Parti seçmeni için parti liderliği olumlu bir etkiye sahip iken CHP ve MHP seçmenlerinde ise parti liderlerinin ortaya koyduğu liderlik ise negatif bir etkiye sahiptir. Bunun yanında seçmenlerin tutum ve davranışları üzerinde yaş, cinsiyet, siyasi düşünce ve ideolojik yapı gibi faktörler de seçenin oy verme kararına etki etmektedir.

Siyasi liderlik kadar partilerin ortaya koydukları vizyon ve genel politikaları da seçmenlerin oy verme kadarına etki edebilmektedir. Bunu son 14 yıldaki bütün

seçimlerden başarı ile çıkan AK Parti'nin parti olarak ortaya koyduğu vizyon ve politikaların seçmen tarafından olumlu bulunması çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Söz konusu dönem içerisinde AK Parti'nin güçlü iktidar, istikrar gibi kavramlara vurgu yaparken dezavantajlı sosyal kesimlere yönelik pozitif ayrımcılık içeren politikalar geliştirmesi (özellikle kadınlara, yoksullara ve engellilere yönelik politikalar) toplum tarafından büyük bir kabul görmüştür. Buna karşın CHP seçmeninin ise ulusal bir sorun olarak gördüğü “laiklik elden gidiyor” sloganının etkisiyle hareket ettiğini ve tercihini sandığa bu minvalde yansıttığını söylemek mümkündür (Tokgöz, 2010: 498-500). Dolayısı ile partilerin soyut ve somut vizyon ve politikalarını seçmenlerin oy verme davranışına etki eden, onların kararlarını biçimlendiren faktörler olarak ele almak mümkündür.

Seçmen davranışları üzerinde ideoloji ve etnik kimliğin çok önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Türkiye bu realiteyi 1991 seçimlerinden bu yana açık bir şekilde tecrübe etmektedir. Ayata (2013)'nın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortaya çıkan seçim sonuçlarına ilişkin olarak yaptığı vurguyu Görmez ve Sancak (2010: 91-92) ve Kösecik (2010: 133-134) gibi araştırmalarda da görmek mümkündür. Her iki araştırma da Kürt vatandaşların yoğun olarak yaşadığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde etnik temellere dayalı bir parti olan BDP'nin yerel seçimlerde de genel seçimlerde de diğer partilerin tamamından daha fazla oy aldığına işaret etmektedir. Ayrıca bu bölgede seçmenlerin tercihlerini sandığa yansıtırken adayların kimliği ya da özellikleri, adayların politik vaatleri gibi konularla pek ilgilenmediği ve tamamen etnik sebeplere bağlı olarak oylarını BDP'ye verdikleri görülmektedir. Etnik nedenlerle kullanılan oyların diğer faktörleri işlevsiz kılması ilgi çekicidir. Özellikle büyük şehirlerdeki yerel seçimlerde adayların kimliği, özellikleri, vizyonu ve gerçekleştirmeyi vaat ettiği yatırım ve politikalar seçmenlerin tercihi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Ancak BDP'ye verilen oylarda seçmenlerin adaylarla ve adayların vaatleriyle ilgilenmemesi, etnisitenin seçimler sırasında yerine göre çok güçlü bir motivasyon aracı olduğunu göstermektedir.

Etnik temele dayalı oy verme davranışı aday faktörünün geri plana düşmesine yol açsa da özellikle mahalli idarelerin yönetim organlarının oluşturulduğu yerel seçimlerde aday faktörünün seçmenlerin oy verme davranışına en fazla etki eden faktörlerden birisi olduğu görülmektedir. Hatta yerel seçimleri adaylar üzerinden

sürdürülen siyasi bir rekabet, deyim yerindeyse bir güç gösterisi olarak ele almak bile mümkündür (Negiz ve Akyıldız, 2012: 192). Dolayısıyla genel seçimlerde partilerin ulusal hedef ve politikaları daha fazla öne çıksa da yerel seçimlerde aday faktörü seçmenlerin tercihine etki eden ana faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seçimlerde ideoloji faktörünün önemli bir faktör olduğunu belirten çok sayıda çalışma vardır. Bunun yanında gelir seviyesi, eğitim seviyesi gibi demografik faktörler de seçim sonuçlarına etki etmektedir. Bir başka önemli olgu ise seçmenlerin gelir ve eğitim seviyesinin ideolojik tutumlarda değişim yaratarak seçim sonuçlarına etki etmesidir. Negiz ve Akyıldız (2012: 192-193)'ün araştırmasına göre gelir ve eğitim seviyesi düşük seçmenlerde ideolojik katılık daha yüksek düzeydedir. Seçmenlerin gelir ve eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte ideolojik tutuculuklarının azaldığı görülmektedir.

Literatürdeki sosyolojik ve psikolojik değişkenlere vurgu yapan teorilerin yanında ekonomik değişkenlerin de etkisini inceleyen Temizel (2012: 220-225)'in araştırmasına göre Türkiye'de seçmen profili genel olarak sağ ideoloji eksenindeki ideolojik düşüncelere yakınlık göstermekte ve bu durum Türkiye'nin sosyal, kültürel ve dini yapısıyla örtüşmektedir. Seçmenlerin önemli bir kısmının kendisini muhafazakâr, milliyetçi, dindar gibi kavramlarla tanımlaması bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Seçmenlerin % 50'den fazlasının oylarını nereye vereceği daha adaylar ve politikalar açıklanmadan belirlenmiş durumdadır. Bu da Türkiye'de seçmenlerin yarıdan fazlasının seçimlerden bağımsız olarak oylarını hangi partiye ya da düşünceye vereceğinin önceden belirlendiğini göstermektedir. Oylarını nereye vereceğine adaylar belirlendikten sonra karar vereceğini söyleyenlerin oranı ise % 23'te kalmaktadır. Seçmenlerin oy verme davranışını en fazla etkileyen faktör olarak ise parti programı öne çıkmaktadır. Parti programını sırasıyla partinin icraatları, parti kadrosu ve parti lideri izlemektedir. İdeolojik çekişmenin ve liderlerin ön plana çıktığı ülkemizde seçmenlerin parti programına öncelik vermesi kısmen de olsa pragmatik olarak hareket edildiğini göstermektedir. Yine de seçmenlerin parti bağlılığının yüksek olduğu ve pragmatik nedenlerden ziyade ideolojik nedenlerle parti tercihi yaptıkları görülmektedir. Sağ seçmenin sol partilere sol seçmenin ise sağ partilere oy vermemesi ve karşıt uçlarda yer alan partiler arasında oy geçişinin olmaması buna işaret etmektedir. Bunların yanında seçmenlerin terör sorunu, işsizlik

sorunu, eğitim sorunu, sağlık sorunu, başörtüsü sorunu gibi hususlarla din içerikli tartışmaların seçmenlerin oy verme kararlarına etki ettiği görülmektedir.

3. BÖLÜM

AK PARTİ HÜKÜMETLERİNİN SOSYAL TRANSFER HARCAMALARININ SEÇİM SONUÇLARINA ETKİSİ: 2002-2015 DÖNEMİ ADIYAMAN İLİ ÖRNEĞİ

Türkiye'nin 1990'lı yıllarda yaşadığı sosyal, siyasi ve ekonomik krizler, o dönemden günümüze uzanan politik yaşama önemli ölçüde etki etmiştir. Krizlerle anılan bir ülke olan Türkiye'de 2001 Ekonomik Krizi ve aynı dönemde Milli Görüş geleneğinin yaşadığı siyasi kriz, 2002 seçimlerinden itibaren AK Parti'nin siyasal hayata damga vuran bir başlangıca imza atmasının önünü açmıştır. Ekonomik ve siyasi krizlerden kurtulma refleksi ile hareket eden toplumun gerek 2002 yılı seçimlerinde gerekse daha sonraki seçimlerde AK Parti'yi bir çözüm olarak görmesine yol açmış ve gelenekselleşmiş birçok siyasi görüş ve parti de bu yıllarda siyasetten tasfiye edilmiştir. Halkın güçlü bir iktidarın yönetimi altında ekonomik refahını koruma refleksi, AK Parti'nin devam eden yıllarda yapılan seçimlerde de büyük bir başarı elde etmesine imkân vermiştir (Koç, 2011: 4).

Türkiye'nin koalisyonlarla yönetildiği ve krizlerle özdeşleştiği bir dönemin arkasından iktidara gelen ve siyasi ve ekonomik bakımdan güçlü bir istikrar yaratan AK Parti'nin devam eden yıllarda yapılan bütün seçimlerden birinci parti çıkarak benzeri görülmemiş bir başarı elde etmesinin arkasında yatan birçok faktör vardır. Bu nedenle bu çalışmada her ne kadar sosyal yardımlarla seçmen davranışları arasındaki ilişkiye vurgu yapılmış olsa da AK Parti'nin başarısına etki eden iç ve dış konjonktürle ilgili birçok başka sebebin olduğu da unutulmamalıdır. Her şeyden önce AK Parti, halkın gözünde askeri ve siyaseti vesayetini sona erdirilmesi için bir fırsat anlamına gelmektedir ve bu konuda elde edilen başarılar AK Parti'nin seçmen nazarındaki konumunu pekiştirmiştir.

Bunların yanında dini duygu ve değerlere yapılan vurgular gibi iç politika faktörleri, ABD, İsrail gibi toplum nezdinde geleneksel olarak olumsuz bir imajı olan devletlerle yaşanan problemler ise dış politika anlamında AK Parti'nin söylemini toplum açısından anlamlı kılmaktadır. Bu ve benzer sebeplerden dolayı AK Parti'nin 15 yılı bulan bu önemli başarısını tek bir faktöre indirgemek doğru değildir. AK

Parti'nin başarısı için yapılacak en doğru değerlendirme sonuçlara etki eden bütün faktörlerin denkleme kendi etkileri oranında dâhil edildiği bir değerlendirmedir.

Araştırmanın bu bölümünde toplumun siyasi tercihlerine önemli ölçüde etki eden ekonomik bir faktör olarak sosyal devlet harcamaları ele alınmıştır.

3.1. Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamaları

Türkiye, anayasal olarak bir sosyal hukuk devletidir. Bu nedenle sosyal devlet harcamaları, geçmişten bu yana var olan bir harcama türüdür. 2002 yılında iktidara gelen AK Parti de geleneksel olarak var olan bu politikayı uygulamış ve geliştirdiği yeni programlarla bu geleneksel politikayı daha da ileri taşımıştır. Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu verilere dayanarak AK Parti'nin 2015 yılı itibarıyla uyguladığı sosyal yardım programlarını ve bu programlar kapsamında yapılan yardım harcamalarını aşağıdaki şekilde listelemek mümkündür (Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 118)¹⁰;

Aile Yardımları Kategorisinde Yapılan Yardımlar:

- ✓ Gıda Yardımları,
- ✓ Barınma Yardımları,
- ✓ Sosyal Konut Projesi,
- ✓ Yakacak Yardımları,
- ✓ Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım,
- ✓ Muhtaç Asker Ailelerine Yardım,
- ✓ Doğum Yardımı,
- ✓ Öksüz ve Yetim Yardımı,
- ✓ Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı.

Eğitim Yardımları Kategorisinde Yapılan Yardımlar:

- ✓ Eğitim Materyali Yardımları,

¹⁰ Bu yardımların önemli bir kısmı AK Parti'in iktidara geldiği 2002 yılından itibaren uygulanan yardımlardır. Yardımların yıllık dağılımları için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016'ya bakınız.

- ✓ Şartlı Eğitim Yardımları,
- ✓ Öğle Yemeği Yardımı,
- ✓ Ücretsiz Ders Kitabı,
- ✓ Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı,
- ✓ Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması,
- ✓ Yurt Yapımı.

Sağlık Yardımları Kategorisindeki Yardımlar:

- ✓ Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik) (ŞSY),
- ✓ Engelli İhtiyaç Yardımları,
- ✓ Genel Sağlık Sigortası Gelir Tespiti ve Prim Desteği.

Özel Amaçlı Yardımlar Kategorisindeki Yardımlar:

- ✓ Aşevleri,
- ✓ Afet (Acil Durum) Yardımları,
- ✓ Yabancı Uyruklulara Yönelik Yardımlar.

Yaşlı ve Engelli Yardımları Kategorisindeki Yardımlar:

- ✓ Yaşlılık Yardımı- 2022,
- ✓ Engelli Yardımı- 2022,
- ✓ Engelli Yakını Yardımı (18 Yaşından Küçük Engelliler)-2022,
- ✓ Silikozis Yardımı- 2022,
- ✓ Evde Bakım Yardımı

Proje Destekleri ve İstihdam Yardımları Kategorisindeki Yardımlar:

- ✓ Gelir Getirici Proje Destekleri,
- ✓ Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi,
- ✓ İstihdam Eğitimi Projeleri,
- ✓ Sosyal Hizmet Projeleri,
- ✓ İşe Yönlendirme Yardımı,
- ✓ İşe Başlama Yardımı.

Bakanlığın yayınladığı yardım bilgilerinde de görüldüğü üzere şu an itibarıyla AK Parti hükümeti toplumun hemen her kesimine yönelik geniş kapsamlı bir yardım programı geliştirmiş durumdadır. Dolayısı ile AK Parti'nin bu konuda vatandaşın istek ve taleplerine uygun hareket ettiğini söylemek mümkündür. Bu araştırmada bu yardımların yıllar itibarıyla ne kadar yapıldığı gibi bir konu ele alınmadığı için yıllara göre yapılan yardımların detaylarına girilmeyerek mevcut durum itibarıyla hangi yardımların yapıldığına ilişkin bir liste vermekle yetinilmiştir. Ayrıca aşağıdaki bölümlerde diğer partilerin politikalarını da içerecek şekilde bilimsel literatürde yer alan tartışmalarla ilgili değerlendirmeler yapılarak AK Parti'nin bu tartışmaların neresinde olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2. Partilerin Sosyal Politika Programları

Sosyal politika, genel anlamıyla bir toplum içerisinde dezavantajlı konumda olanların sosyo-ekonomik durumunu desteklemek üzere geliştirilen politiklardır. Bu nedenle toplum içerisinde hepsi dezavantajlı durumda olan engelliler, yaşlılar, emekliler, gençler, kadınlar, yoksullar, işsizler gibi sosyal kategorilere yönelik olarak geliştirilen politika ve yardımların tamamı sosyal politika kapsamındadır (Tiyek, 2015: 39).

Türk siyasetinde son 15 yılın parlamentodaki milletvekili göz önüne alındığında AK Parti ve CHP'nin iki temel yapı taşı olduğunu söylemek mümkündür. AK Parti, 15 yıldır kesintisiz olarak iktidar partisi iken CHP de aynı dönemde ana muhalefet partisi rolünü üstlenmiş durumdadır. Bu bakımdan son 15 yılın sosyal devlet uygulamaları ile ilgili politikalarını bu iki partinin karşılıklı rekabeti içerisinde değerlendirmek mümkündür. Bakan ve Özdemir (2012: 22)'ye göre her iki parti de devletçilik ve ekonomiye müdahale konusunun haricinde belirgin bir benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin seçmen davranışını etkilemek için iki partinin politika olarak birbirine yaklaşmasının bir sonucu olarak görmek mümkündür.

Bu başlık altında partilerin seçimlerde deklare ettiği sosyal politika programları ile AK Parti'nin sosyal politika ve sosyal yardımları ele alınmıştır. Yapılan değerlendirmede diğer partilerin programlarının ana hatları verilirken AK Parti'nin program ve uygulamaları daha geniş olarak ele alınmıştır.

3.2.1. Engellilere Yönelik Politikalar

Toplumun yaklaşık olarak % 10'luk kesimini oluşturan engelli vatandaşlar, birçok bakımdan sorun yaşamaktadır. Günlük yaşamın sürdürülmesi ile ilgili fiziksel zorluklar, ekonomik yaşama katılmaya yönelik engeller ve zorluklar, fiziksel engelleri nedeniyle sosyal ve ruhsal açıdan geri planda kalmaları bu sorunların ilk akla gelenleridir. Son yıllarda partilerin engelli vatandaşlara yönelik politikalara önem verdikleri ve onların yaşamını zorlaştıran engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli çözüm önerilerini parti programlarına aldıkları görülmektedir (Tiyek, 2015: 39).

Engelliler konusunda birçok vaadi bulunan CHP, iktidara gelmesi halinde engellilerin ücretsiz eğitim almasını sağlayacak eğitim alt yapısının oluşturulması, engellilerin iş yaşamına katılımı ve korunması, spor imkânlarının artırılması gibi politika vaatlerinde bulunmaktadır. Ayrıca CHP, iktidara gelmesi halinde engellilere engel düzeyine göre farklı miktarlarda maaş bağlanacağını vaat etmektedir (Tiyek, 2015: 39-41).

CHP'nin programladığı politikalar, bir muhalefet partisi olması nedeni ile hayat bulamamış olsa da 15 yıldır hükümet eden AK Parti'nin bu konudaki politikalarının önemli bir kısmını hayata geçirdiğini görmek mümkündür. Engellilerin toplumsal yaşama katılımını sağlamak üzere mekânsal düzenlemeler yapan AK Parti'nin toplu taşıma, spor gibi birçok alanda yaşamı kolaylaştırıcı tedbirler aldığı görülmektedir. AK Parti'nin bu genel uygulamalarının yanında esas dikkat çeken uygulaması ise engellilere ve engellilerin bakımını üstlenenlere yapmış olduğu maaş desteğidir. 2015 yılı itibarıyla engeli nedeniyle bakıma muhtaç olanlara engel durumuna göre 291,62 TL ile 437,43 TL arasında maaş desteği verilmektedir. Ayrıca AK Parti'nin imar mevzuatında da engelli vatandaşların yaşamını kolaylaştırmaya yönelik olarak 2005 ve 2012 yıllarında önemli değişiklikler yaptığı görülmektedir (Tiyek, 2015: 39-41). AK Parti hükümeti, engellilerin sorunları ile yakından ilgilenilebilmesi için bu uygulamaların yanında engelli vatandaşların istek ve şikâyetlerini kolaylıkla iletebileceği Alo 183 hattını uygulamaya koymuştur (Bakan ve Özdemir, 2012: 39).

3.2.2. Yaşlılara Yönelik Politikalar

Doğal bir olgu olan yaşlanma, bireylerin belirli bir yaştan sonra hareketlerini kısıtlarken yaşam kalitelerini de düşürmekte ve insanları çoğu zaman başkalarının yardımına muhtaç bir hale getirmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşam süresinin uzaması, sağlık imkânlarının gelişmesi gibi sebeplere bağlı olarak yaşlı nüfusun genel nüfusa oranı artmaktadır. Dolayısıyla artan yaşlı nüfus, bütün parti ve hükümetlerin bu konuyla ilgili politika önerileri geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Ana muhalefet partisi olarak CHP, iktidara geldiğinde yaşlıların yaşamını kolaylaştırıcı önlemler alacağını, yaşlılara aylık bağlanacağını ve yaşlıların sağlık sorunları ile yakından ilgileneceğini belirtmektedir. Yaşlıların sorunları ile yakından ilgilenilmesi için Kıdemli Yurttaş Konseyleri kuracağını vaat eden CHP, yaşlılara özel hastanelerin açılmasını vaat etmektedir. Bunun yanında yaşlıların yerel yönetimler bünyesinde kurulacak birimlerde kendilerine özel hizmetler alacağı, yaşlıların evlerine sıcak yemek hizmetlerini sunulacağını dile getirmektedir (Tiyek, 2015: 39-41).

İktidar partisi olan AK Parti ise önemli bir kısmı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde olmak üzere yaşlılar konusunda birçok uygulamayı hayata geçirmiş durumdadır. Yaşlılara yaşlı aylığı bağlanması, yaşlılara özgü sağlık hizmetlerinin sunulması, evde bakım hizmetleri gibi birçok uygulamanın hayata geçirildiği görülmektedir (Tiyek, 2015: 39-41).

Bu arada bir hususu daha belirtmek gerekir ki o da AK Parti’nin geliştirdiği söylemlerin diğer partilerin programlarında ve söylemlerinde yarattığı zorunlu değişikliktir. AK Parti, iktidara geldikten sonra gerek söylemi gerekse uygulamaları ile yaşlıları ve benzer dezavantajlı sosyal kategorileri ön plana çıkarmış ve AK parti’nin bu tutumu, partiler arasında bir rekabet yaratarak hem CHP hem MHP’nin parti programları ve söylemlerinde sosyal devlete özgü kavramlarla ilgili yeniliklerin yapılmasına yol açmıştır. Bu bakımdan AK Parti’nin getirdiği söylem zenginliğinin Türk politikasının aktörlerinin de bu yönde geliştirdiğini söylemek mümkündür (Dural ve Con, 2011: 493).

3.2.3. Emeklilere Yönelik Politikalar

Ana muhalefet partisi CHP, emeklilere yönelik politikalarında emeklilerin normal çalışanlara göre düşük kalan maaşlarını öne çıkararak iktidara geldiklerinde bu farkın kapatılacağını vaat etmektedir. Bunun yanında birçok çalışan emeklilik gün sayısına ulaşmasına karşın emekli olmak için belirli bir yaşı beklemektedir, CHP, bekleme süresini kaldıracağını ve emeklilere Ramazan ve Kurban Bayramları'nda olmak üzere yılda iki defa ikramiye vereceğini vaat etmektedir. CHP'nin bir diğer vaadi ise emeklilerin de diğer çalışanlar gibi maaşlara yansıtılan maaş promosyonu alabilmesidir. CHP'nin vaatlerine karşı AK Parti ise emekli maaşlarına günün koşullarına uygun zamların yapılacağını vaat etmektedir. Uygulamalara bakıldığı zaman AK Parti'nin emekli maaşlarına çeşitli oranlarda zam yaparak iyileştirdiğini, emekliler içerisinde ticari faaliyette bulunanların prim oranlarını düşürdüğü görülmektedir (Tiyek, 2015: 42-43).

3.2.4. Kadınlara Yönelik Politikalar

Türk toplumunun kültür yapısında kadının özel bir değerinin olmasına karşın kadınlara yönelik olarak cinsiyete dayalı güçlü bir ayrımcılığın olduğu ve kadınların birçok alanda geri planda kaldıkları görülmektedir. Daha da önemlisi ise kadınların yoğun bir şekilde fiziksel ve cinsel şiddete uğradıkları görülmektedir.

Kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetle ilgili olarak yapılan birçok çalışma, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınların yoğun bir şekilde ayrımcılık ve şiddete uğradığını, bu şiddetin önemli bir kısmının fiziksel ve cinsel nitelikli olduğunu göstermektedir. Daha vahimi ise bu şiddetin geleneksel toplum yapısı nedeniyle çoğu zaman adli bir vakaya dönüştürülmeden aile içerisinde üzerinin örtüldüğü görülmektedir (Baydur ve Ertem, 2006: 92; Bora, 2012: 178-184; Tatlılıoğlu ve Küçükköse, 2015: 196-197). Bu nedenle kadınların sorunları ve yaşadıkları şiddet başlı başına çözüm isteyen politika alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hem muhalefet partilerinin hem iktidar partisinin üzerinde önemli durduğu kadınlar ve kız çocukları ile ilgili olarak her iki tarafın da birçok politika önerisinin olduğu görülmektedir. Ana muhalefet partisi olarak CHP, özellikle kız çocuklarının

eğitimde geri bırakılmasının önündeki engellerin ortadan kaldırılması ile ilgilenmektedir. Kız çocuklarının erken yaşta okuldan alınarak evlendirilmesini öne çıkaran CHP, kız çocuklarının eğitim oranını yükseltmek için birçok öneri geliştirmektedir. Bunun yanında kadınların siyasal sistemdeki temsil oranını da artırmak isteyen CHP, yapılan ulusal seçimlerde kadınlara ayrılan aday kotasını artırarak bu konudaki ciddiyetini ortaya koymaktadır. Bunun yanında kadınların iş hayatına katılımı ile ilgili çeşitli önlemler de öneren CHP'nin çalışan annelerin emzirme, izin gibi durumları ile ilgili olarak da iyileştirmeler önermektedir. Kadın sorunları konusunda CHP gibi büyük bir duyarlılık gösteren AK Parti'nin de birçok politika geliştirdiğini, evde çocuk bakım hizmetleri, kreş imkânları, emzirme ve doğum izni gibi birçok konuda önemli düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Bunun yanında kadınların statüsü ile ilgili olarak yasal mevzuatta çok önemli yeniliklerin de yapıldığı görülmektedir (Tiyek, 2015: 46-48).

AK Parti'nin kadınlarla birlikte yetişkinlerin korumasına muhtaç olan çocukları da kapsayacak şekilde başka düzenlemeler yaptığı da görülmektedir. Sosyal devletin gereklerine uygun olarak kurumsal yapılanmada gerçekleştirilen düzenlemelerle çocuklar ve kadınlarla ilgili güvenceler geliştirilmiş ve yeni kurumsal yapılar inşa edilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde kurulan Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezleri bu kurumsal düzenlemede öne çıkan yapılardır (Kitiş ve Bilgici, 2007: 8; Bakan ve Özdemir, 2012: 39-40). Kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetin son yıllarda bütün dünyada ele alınan bir konu olması, Türkiye'de de etkisini göstermiş ve 1998 yılından itibaren kadınların hukuki statüsünü düzenleyen kanunlarda önemli düzenlemeler yapılmıştır. AK Parti öncesi dönemde çıkarılan 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile önemli iyileştirmeler yapılmış ancak 2004 ve 2012 yılında yapılan köklü düzenlemelerle ilgili anayasa hükümleri hem Türk Medeni Kanunu değiştirilmiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerle kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetle ilgili yeni düzenlemeler getirilerek bu suçların cezaları artırılmıştır (Baydur ve Ertem, 2006: 89; Özbey, 2012: 37).

3.2.5. Gençlere Yönelik Politikalar

Türkiye, genç nüfusu ve bu nüfusun sağladığı dinamizm ile öne çıkan bir ülkedir. Buna karşın genç kuşağın başta eğitim ve işsizlik olmak üzere birçok

sorununun olduğu gör÷lmektedir. Nüfus içerisinde oldukça geniş bir kitleyi oluşturmaları ve birçok sorunla da baş başa olmaları nedeniyle genç nüfus hem muhalefet partilerinin hem iktidar partilerinin önemli bir politika alanını oluşturmaktadır.

CHP, gençler için öncelikle eğitim sisteminde bilinçlendirici bir yapının oluşturulmasını ve gençlerin eğitim imkânlarının artırılmasını vaat etmektedir. Ayrıca gençlerin önemli bir kısmının eğitim, iş gibi nedenlerle aile dışında yaşıyor olmasını göz önüne alan CHP, gençlerin beslenme ve barınma gibi imkânlarını geliştirici çeşitli önlemler önermektedir. AK Parti ise gençler için erken yaşta evlenmeyi teşvik edecek çeyiz yardımına dayalı uygulamalar vaat etmektedir. Bunun yanında gençlerin yükseköğrenimden mahrum kalmaması için başvuruda bulunan herkesin üniversiteye kabul edileceği ve barınma imkânlarının geliştirileceği önlemler vaat etmektedir. Bunların yanında CHP ve AK Parti'nin de gençlerin siyasete erken yaşta katılımını sağlayacak düzenlemeler önerdikleri gör÷lmektedir. AK Parti'nin bu konuda bir adım atarak gençlerin seçime katılma yaşını 18'e indirdiğini ve seçime yaşını da 25'e indirdiğini söylemek mümkündür. AK Parti'nin gençlerin sosyal yaşamını geliştirmek için gençlik stüdyoları ve sanat evleri gibi projeler geliştirdiği de gör÷lmektedir (Tiyek, 2015: 44-46).

3.2.6. İşsizlik ve İstihdam Politikaları

İşsizlik, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin en önemli ekonomik ve sosyal problemlerinden birisidir. 1980'lerden itibaren artan özelleştirmelerle birlikte işsizlik geçmişe göre daha yoğun olarak ele alınan bir konu olmuştur. Çünkü 30 yılı aşkın bir zamandır sürekli tartışılan ve bütün hükümetlerin çözüm vaat ettikleri bir konu olmasına karşın Türkiye'de işsizlik problemi ve işsizliğe dayalı olarak ortaya çıkan diğer problemler çözülememiştir. Eksik istihdam nedeniyle ekonomik büyümenin yavaş seyretmesi, genç işsizliği, eğitilmiş nüfus işsizliği, kadın işsizliği gibi birçok konu iktidarı hedefleyen partilerin ve hükümetlerin en önemli sorunlarından birisi olmaya devam etmektedir. Bu problemin hem muhalefet partilerinin hem iktidar partisi olarak AK Parti'nin söylemine güçlü bir şekilde yansımaları söylemek mümkündür.

CHP, istihdamı ve işgücü niteliğini artırmak üzere eğitim programları geliştirirken genç istihdamına yönelik olarak sigorta primi desteği sağlanmasını önermektedir. Bunun yanında CHP'nin eğitimli işgücünün istihdamı konusunda da politikalar geliştirdiği görülmektedir. Buna karşılık iktidar partisi AK Parti'nin istihdam ve işsizlikle ilgili olarak geri kalmış yörelerdeki istihdamı artırmak, mesleki ve teknik becerileri geliştirmeye yönelik uygulamaları artırmayı vaat ettiği görülmektedir. Ayrıca eğitim sisteminde işgücü kalitesini artırmak üzere değişiklikler yapılacağı, genç işsizliği ve kadın işsizliğinin azaltılacağı, kadın girişimciliğinin artırılacağı, özel sektördeki kursiyerlere asgari ücret düzeyinde ücret ödeneceği, özel istihdam bürolarının sayısının artırılacağı, nitelikli işgücünün istihdamının artırılacağı gibi önlemler alınacağı belirtilmektedir. Uygulamalara bakıldığı zaman AK Parti hükümetinin bu konudaki vaatlerinin önemli bir kısmını gerçekleştirildiği görülmektedir (Tiyek, 2015: 52-55).

İstihdam ile ilgili önemli bir sorun ise asgari ücret düzeyidir. Türkiye'de asgari ücret yıllardır önemli bir tartışma ve politika alanıdır. Ana muhalefet partisi net asgari ücretin reel olarak eridiğini ileri sürerek iktidara geldiklerinde önemli düzeltmeler yapacağını ve asgari ücret üzerinden alınan verginin kaldırılacağını vaat etmektedir. İktidardaki AK Parti ise güncel koşullar da hesaplanarak her yıl artırıldığını dile getirmektedir (Tiyek, 2015: 55).

İstihdam ve işsizlik ile ilgili olarak AK Parti'nin uygulamaya koyduğu önemli politikalarından bir tanesi de işsizlik sigortası ile ilgili yasal düzenlemelerdir. Esasında 1990'lı yıllarda çıkartılmış olmasına rağmen işsizlik sigortası uygulaması epey bir zaman uygulanamamıştır. 1999 yılında çıkarılan ancak 2002 yılında uygulama konulan yasanın 2011 yılında kapsamı genişletilerek vatandaşların lehine önemli yenilikler getirilmiştir. Bu alanda yapılan bir diğer önemli düzenleme ise 2006 yılında çıkarılan bir yasa ile bütün sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) adı altında birleştirilmesidir. AK Parti'nin üzerinde durulması gereken bir diğer önemli uygulaması ise çıkarılan 5510 Sayılı yasa ile sosyal güvencesi olsun ya da olmasın bütün vatandaşları sosyal güvenlik şemsiyesi altına almasıdır (Bakan ve Özdemir, 2012: 37-37).

3.2.7. Yoksulluk ve Sosyal Yardım Harcamalarına Yönelik Politikalar

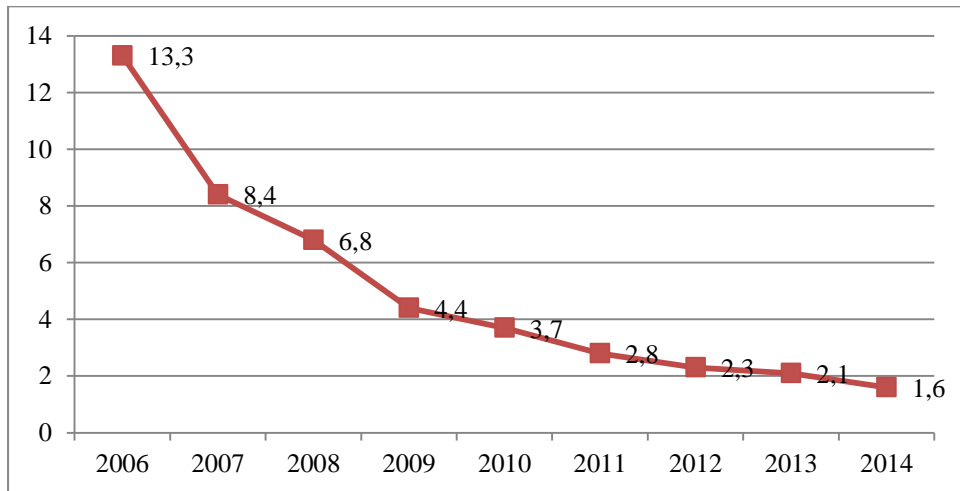
Yoksulluk kavramı barınma, giyinme, beslenme gibi temel ihtiyaçların karşılanması bakımından refah düzeyi olarak kabul edilen seviyenin altında olmayı ifade etmektedir. Gelir bakımından yoksulluk, yaşamı sürdürmeye yetecek gelirin altında bir gelir elde etme anlamına gelirken insani bakımdan yoksulluk ise bireyin temel yaşamsal ihtiyaçlarının yanında sosyal, kültürel ve moral bakımdan birçok ihtiyacını karşılama gücünden yoksun olmasını ifade etmektedir. Yoksulluk, bireyin ve toplumun ortalama standartları ile ilgili bir kavram olarak görüldüğü için kentsel yoksulluk, kırsal yoksulluk gibi türlere ayrılmakta ve her yoksulluk türünün gerektirdiği alt sınır farklı olabilmektedir. Dolayısı ile bir kişi kırsal kesimde yoksul sayılmazken aynı gelir ve yaşam standardı ile kentsel ortamda yoksul düşebilmektedir. Yoksulluğa yol açan birçok faktör vardır ve bu nedenle yoksulluğu önlemeye yönelik gösterilen çabalar her yerde aynı etkiyi göstermeyebilir. Bunu devletin çeşitli araçları kullanarak yaptığı sosyal devlet yardımları ve transferlerinin etkilerinde görmek mümkündür. Devletin yoksulluğu azaltmak ve önlemek için yaptığı transfer harcamaları kırsal kesimde daha etkili olabilirken kentsel kesimde daha az etkili olabilmektedir. Dolayısı ile bu tür transferlerin her zaman her yerde aynı etkiyi göstermesi beklenemez (Sarısoy ve Koç, 2010: 328-332).

Türkiye, yoksulluğun olduğu, daha önemlisi ise gelir dağılımı eşitsizliğinin oldukça yüksek olduğu bir ülkedir. Bu nedenle bu iki sorun bütün hükümetlerin ve partilerin gündeminde olmuştur. CHP, bu konuda ayırım yapmaksızın bütün ailelere bir taban maaş ödenmesini önererek yoksulluğun minimuma indirilmesini hedeflemektedir. Ancak AK Parti'nin bu konuda çok daha kapsamlı politikalarla yoksulluğun azaltılması konusunda önemli adımlar attığını söylemek mümkündür. AK Parti hükümetlerinin iktidarda olduğu geçtiğimiz 14 yıl boyunca yoksul kesimlere yönelik olarak ayni ve nakdi yardımlarla önemli bir destek verdiği görülmektedir (Tiyek, 2015: 48-52). Berkay (2013: 17-18)'ın araştırması da AK Parti döneminde sosyal devlet yardımlarının önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Söz konusu araştırmanın tespitlerine göre 1980'lerde sosyal güvenliğe bütçeden ayrılan pay % 4 civarında iken sonraki yıllarda artışlar görülmüş ve AK Parti döneminde ise bu oran % 15'i geçmiştir.

AK Parti döneminde yoksullukla ilgili olumlu gelişmeler olmasına karşın yine de gerek asgari ücretin gerekse görece yoksulluğun oldukça olumsuz bir tablo çizdiğini söylemek mümkündür. Son yıllarda uygulanan politikalar sonucu mutlak yoksulluk olarak tanımlanan yoksulluk önemli ölçüde azalmıştır. Buna karşın görece yoksulluğun hala nüfusun önemli bir kısmı için sorun teşkil ettiği görülmektedir. Yıllar itibarıyla asgari ücretteki artışlar söz konusu yoksulluk sınırındaki artışın altında kalmış ve özellikle asgari ücretlilerin yoksulluk sınırının altında bir yaşam sürmek zorunda kalmıştır (Kayalidere ve Şahin, 2014: 70-72).

Türkiye’de yoksulluğun görünümünü inceleyen Sarısoy ve Koç (2010: 345-346)’nın araştırması ise son yıllarda artan transfer harcamalarının yoksulluğun azaltılmasında çok önemli işlevler gördüğüne işaret etmektedir. Araştırmada Türkiye’deki yoksulluğun gerçek görünümü ile ilgili gerçekçi bir veri tabanının eksikliği vurgulansa da araştırma kapsamında yapılan istatistiksel ölçümler AK Parti dönemine denk gelen kamu transferlerinin yoksulluğun azaltılmasında çok önemli işlevlerinin olduğu ortaya koymaktadır. Gerek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) gerekse Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) bünyesinde yapılan aktarmalar, hem yoksul kesimlerin hem öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük bir rol oynamaktadır. Ayrıca uygulanan politikaların kırsal kesimdeki yoksulluğun azaltılmasında da önemli bir etkinlik sağladığı vurgulanmaktadır.

Şekil 2. Yıllar İtibarıyla Türkiye’de Yoksulluk Oranı (%)

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries/TR?display=graph>

Yukarıdaki grafikte de belirgin bir şekilde görüldüğü gibi Türkiye’de son yıllarda yoksulluk oranları düşmüş durumdadır. Dünya Bankası’nın yayınlamış olduğu istatistiklere göre Türkiye’deki yoksulluk oranı 2006 yılında % 13,3 gibi çok yüksek bir oranda iken devam eden yıllarda bu oranda oldukça hızlı bir düşüş görülmüştür. 2009 yılında % 5 bandının altına inen yoksulluk oranı (% 4,4) devam eden yıllardaki düşüşün de etkisi ile 2014 yılında % 1,6’ya gerilemiştir. Bu oransal değişim, yoksul nüfus oranının son 10 yıllık süreçte olağanüstü bir düşüş sergilediğini göstermektedir. Bu değişim de kuşkusuz AK Parti’nin uyguladığı yoksulluk politikalarının önemli başarılar elde ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan seçmen davranışı bağlamında ele alındığı zaman bu yoksulluk düşüşünün seçmen tarafından ödüllendirilmesini beklemek mantık dâhilinde bir beklentidir.

3.2.8. Türkiye’de Sosyal Transfer Harcamalarının Hukuki ve İdari Yapısı

Genel olarak toplum ve özelde bütün bireyler, varlığını belirli bir düzen içerisinde sürdürebilmek için devletin edimlerine ihtiyaç duymaktadır. İnsan onuruna yakışır bir yaşamın sürdürülmesi için zorunlu olan edimler ise bu edimler içerisinde en önde gelenlerdir. Anayasaların temel felsefesi insanların insan onuruna yakışır bir yaşama imkânlarını garanti altına almaktır. Devletin sosyal yükümlülüğü olarak kabul edilen bu yükümlülükler, en geniş anlamıyla insanın yaşama güvencesini sağlamayı hedeflemektedir. Anayasaların bu güvenceyi sağlayacak hukuki alt yapıyı ve gerekli garantileri yaratması, anayasaların vatandaşlara bir lüftü değil aksine vatandaşın dava hakkı çerçevesinde devletten talep edebileceği bir haktır (Gören, 1997: 102).

Yoksullukla mücadele, anayasanın ilk maddelerinde açık bir şekilde sosyal hukuk devleti olduğu vurgulanan Türkiye için ulusal bir hedeftir ve hemen her hükümet döneminde bu konuda önemli çabaların ortaya konduğu görülmektedir. Öte yandan Türkiye’de yoksullukla mücadele tek bir kurumun çatısı altında yürütülmemekte, merkezi yönetim kurumlarının yanında yerel yönetim kurumlarının da önemli katkı sağladığı bir çabadır. Resmi kurumların yanında sivil toplumun da bu konuda önemli düzeyde inisiyatif üstlendiğini söylemek mümkündür.

Merkezi idarenin sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak yürüttüğü programların farklı idari birimlerin çatısı altında yürütüldüğü görülmektedir. Bu

alandaki yürütülen faaliyetler, özellikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı bünyesindeki çeşitli kuruluşlar eliyle gerçekleştirilmektedir. Ancak bu yardım ve transferlerin tek bir elden ve belirli bir koordinasyon içerisinde yürütülmediği de görülmektedir. Dolayısıyla ile belirlenmiş tek bir ulusal hedefe özgülenmiş tek elden yürütülen faaliyetler bütününden bahsetmek zor görünmektedir. Özellikle merkezi idareden bağımsız olarak belediyelerin yardım politikaları bu bütünlüğü bozmaktadır.

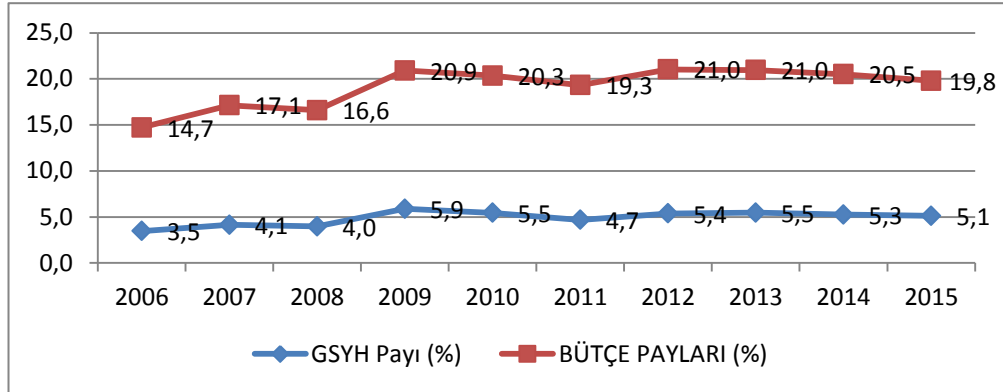
Türkiye’de merkezi yönetim bütçesinden yapılan sosyal devlet harcama ve transferlerinin yapılmasında öne çıkan kurum Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM)’dür. Bunun yanında Sağlık Bakanlığı (SB), Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) gibi kurumlarında kendilerine ayrılan kaynaklardan önemli ölçüde harcama yaptığı görülmektedir (Sarısoy ve Koç, 2010: 237-238).

Tablo 3. Merkezi Bütçeden Yapılan Sosyal Devlet Harcamaları

Yıllar	Hastalık ve Malullük Yardım Hizmetleri	Yaşlılık Yardımı Hizmetleri	Aile ve Çocuk Yardımı Hizmetleri	İşsizlik Yardımı Hizmetleri	Sosyal Güvenliği Olmayanlara Sağlanan Hizmetler	Sınıflandırmaya Girmeyen Sosyal Güv. ve Sos. Yar. Hiz.	Sosyal Güvenlik Ve Sosyal Yardım Hizmetleri Toplamı	Sosyal Harcamalar Toplamı / Toplam Kamu Harcamaları (%)
2006	72.778	75.785	213.470	658.061	92.214	25.100.707	26.215.021	14,72
2007	158.593	97.590	272.937	807.545	138.498	33.473.381	34.950.551	17,13
2008	533.907	109.129	303.933	1.022.169	139.288	35.557.110	37.667.544	16,59
2009	1.127.625	140.527	362.131	1.018.576	131.918	53.289.260	56.072.046	20,90
2010	1.777.735	158.497	395.102	1.176.290	303.186	56.081.140	59.893.960	20,35
2011	2.486.306	214.028	457.469	1.428.647	223.306	55.964.392	60.776.159	19,32
2012	3.271.388	253.964	509.751	1.543.074	3.317.117	67.205.194	76.102.500	21,03
2013	3.721.274	291.447	581.791	1.934.810	3.479.514	75.571.275	85.582.124	20,96
2014	4.291.458	326.037	619.684	2.237.711	3.619.366	80.935.253	92.031.523	20,51
2015	4.764.660	381.157	955.904	2.719.488	4.242.665	87.104.572	100.170.461	19,80

Kaynak: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO), Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri (2006-2015), <http://www.bumko.gov.tr/TR,165/merkezi-yonetim-butce-giderleri-2006-2015.html>, Erişim: 01.04.2017.

Şekil 3. Sosyal Devlet Harcamalarının Bütçe ve Milli Gelire Oranı

Kaynak: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO), Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri (2006-2015), <http://www.bumko.gov.tr/TR,165/merkezi-yonetim-butce-giderleri-2006-2015.html>, Erişim: 01.04.2017

Tablo 3. ve Şekil 3.'te görüldüğü üzere devletin merkezi bütçe kaynaklarından yapmış olduğu sosyal devlet harcama/transferleri yıllar itibarıyla önemli bir artış göstermiştir. Bu artışın sadece nominal olarak gerçekleşmediği, milli gelir ve bütçe payı bakımından da gerçekleştiği görülmektedir. Bu harcamaların milli gelire olan oranı 2006 yılında % 3,5 seviyesinde iken devam eden yıllardaki artışa bağlı olarak 2015 yılında % 5,1 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Merkezi bütçe kaynaklarından yapılan bu harcamaların bütçe içindeki payının da yıllar itibarıyla arttığı, 2006 yılında % 14,7 seviyesinde iken 2015 yılında % 19,8 seviyesine yükseldiği görülmektedir. Bu oranı bazı yıllarda % 20-21 oranında gerçekleştiği ancak son birkaç yılda düşme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada SYDGM'nin taşra teşkilatı olarak faaliyet göstermekte olan SYDV'nin yapmış olduğu transfer harcamaları incelendiği için kurumun ve yapılan yardımların hukuki dayanağından bahsetmek gerekmektedir.

Türkiye'de yoksullukla mücadelenin kurumsallaşması yolunda atılan ilk adım, Cumhuriyet döneminin en önemli kurumlarından birisi olan Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurulmasıdır. Devletin yoksullukla ilgili politikalar bakımından attığı bir diğer adım ise 1976 yılında yürürlüğe giren 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'dur. Devletin bu politikaları çerçevesinde attığı bir diğer önemli adım ise halk arasında Fakir Fukara Fonu (Fak-Fuk-Fon) olarak da bilinen Başbakanlık Sosyal

Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF)'nin kurulmasıdır (Yıldırım, 2010: 11).

Türkiye'de sosyal devlet ilkesi çerçevesinde uygulanan politikalara yönelik yapılan harcama ve transferlerin önemli bir kısmı 1986 Tarih ve 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu çerçevesinde yapılan harcamalardır. Yasanın amaç ve kapsamı aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu; 1986);

Amaç:

Bu Kanunun amacı; fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.

Kapsam:

Madde 2 - Fakrû zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan (...) (1) vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu Kanun kapsamı içindedir. Ancak, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60'ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde sayılan genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin 5510 sayılı Kanun gereği ödedikleri katılım payları bu Kanun kapsamındadır. Ancak yıl içinde ödenen tutarlar, takip eden yılda Hazine tarafından Fona geri ödenir.

Yasada öngörülen hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi için Başbakanlığa bağlı ve T.C. Merkez Bankası nezdinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) kurulmuştur. Bu hizmetlerin taşrada yürütülmesi için Fon bünyesinde vakıf şeklinde teşkilatlanmaya gidilmiştir. Kanun'un 7. Maddesinde bu teşkilatlanma şu şekilde açıklanmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu; 1986);

Madde 7 - Bu Kanunun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynî yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kurulur. Mülkî idare amirleri vakfın tabii başkanı olup, illerde belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu müdürü ve il müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, varsa ilçe tarım müdürü ve ilçe müftüsü vakfın mütevelli heyetini oluşturur. Ayrıca her faaliyet dönemi için, il dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının valinin çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kendi aralarından seçecekleri birer muhtar üye ile ilde kurulan ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri iki temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi; ilçe dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının kaymakamın çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile kendi aralarından seçecekleri birer üye ile ilçede kurulu ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri bir temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi mütevelli heyetinde görev alırlar. İl veya ilçede bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşu olmaması halinde, hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği üçüncü bir kişi daha mütevelli heyetinde görev yapar.

1986 yılında yasal bir çerçeveye alınan bu yardımlar uzun bir süre Başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren SYDTF'nin Fon Genel Sekreterliği tarafından yürütülmüştür. Fon Genel Sekreterliği, 01.12.2004 tarihinde kabul edilen, 09.12.2004 tarihinde de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılmıştır. Genel müdürlük olarak yeniden teşkilatlandırılan kurum, 08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılmıştır (SYGM, <http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakkimizda/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sygm-tarihce>, Erişim: 01.04.2017).

Bugün itibarıyla SGYM'nin bütün iller ve bütün ilçelerde SYDV adı altında taşra birimleri mevcut olup, kentlerde ve kırsal kesimdeki sosyal devlet harcaması niteliğindeki harcama ve transferlerin önemli bir kısmını bu birimler organize etmektedir. Bu araştırmada dayanak alınan veriler de bu birimlerin Adıyaman ili ve ilçelerindeki sosyal transfer harcamalarından oluşmaktadır.

3.3. 2002-2015 Dönemi Adıyaman İlindeki Sosyal Devlet Harcamaları

Adıyaman ili, tarihin bilinen en eski yerleşim merkezlerinden birisidir. Tarihi bulgular kent tarihinin bundan 40 bin yıl kadar öncesine uzandığına işaret etmektedir. Tarih boyunca Hititler, Mitanniler, Frigler, Asurlular, Persler başta olmak üzere bölgede hüküm süren devletlerin egemenliğinde varlığını sürdüren Adıyaman'da M.Ö. LXIX'da Kral Mithradates tarafından Kommagene Krallığı kurulmuştur. M.S. I. yüzyılda bu krallığı ortadan kaldıran Romalılar kenti Suriye'ye bağlı bir lejyon haline getirmiş ardından Müslüman Araplar ve XII. yüzyılda da şehrin yönetimi Türklere geçmiştir. Selçukluların ardından bir dönem Memlukluların egemenliğine giren şehir Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi sırasında Osmanlıların idaresine geçmiştir. Önceleri Maraş Beylerbeyliği'ne bağlı bir Sancak iken daha sonra Malatya'ya bağlı bir kaza haline getirilmiştir (Adıyaman Valiliği, Tarihçe, 2017).

Adıyaman, 1954 yılına kadar Malatya'nın bir ilçesi olarak kalmış 01.12.1954 tarih ve 6418 sayılı Kanun ile vilayet olmuştur. Merkez ve ilçelere bağlı toplam 28 belediyesi olan Adıyaman ilinin merkez ve ilçeler dahil olmak üzere toplamda 428 köy, 593 mezra ve 184 mahallesi vardır. Adıyaman ilinin 2012 nüfus sayımına göre il merkezi ve ilçeler dahil toplam nüfusu 595.261'dir. Toplam nüfusun % 60'ı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken % 40'ı köylerde yaşamaktadır (Adıyaman Valiliği, Demografik Göstergeler, 2017)

Araştırmada sosyal devlet yardımlarının seçmen tercihlerine etkisi Adıyaman ili bağlamında ele alındığı için Adıyaman ili seçim çevresinde ilgili dönemlerde yapılan yardımlara ilişkin bilgi verme ihtiyacı doğmuştur. Bu yardımların bir kısmı SYDTF'ye bağlı SYDV eliyle yapılırken bir kısmı ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın çeşitli birimleri ve yerel yönetimler tarafından yapılmıştır. Farklı

kanallardan yapılan bu yardımlarla ilgili özet bilgiler bu alt başlık içerisinde ele alınmış ve genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

AK Parti, girdiği bütün seçimlerde Türkiye genelinde bir başarı elde etmesine ve bütün seçimlerde birinci çıkmasına rağmen özellikle 2015 Genel Seçimleri'nde bölgesel nitelikli önemli oy kayıpları yaşamıştır. Geçmişte sürekli birinci olduğu ya da hatırı sayılır oranda oy aldığı bazı illerde önemli oy kayıpları yaşamıştır. Buna Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kürt nüfusun yoğun yaşadığı bazı illeri örnek göstermek mümkündür. AK Parti'nin bu seçimden önceki dönemde sosyal devlet politikalarında herhangi bir kırılma olmamasına karşın bu illerde yaşanan oy düşüşleri AK Parti'den ziyade bölgede önemli bir etkinliği olan HDP'nin yeni stratejiler uygulamasından kaynaklanmaktadır (Aydın ve Kuru, 2015: 37-38). Dolayısı ile inceleme konusu yaptığımız seçim sonuçlarının değişmez bir şekilde tek bir değişkenle ilgili olduğunu söylemek yanlış olacaktır. 2015 Genel Seçimleri'nin sonuçları bu açıdan önemli bir örnektir.

Araştırmanın bu alt başlığında AK Parti'nin hükümette olduğu 2002-2105 yıllarında Adıyaman il merkezinde ve Adıyaman'ın ilçelerinde SYDV'nun yapmış olduğu transfer harcamalarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Devletin resmi yardım kuruluşu olarak SYDV'nin AK Parti döneminde daha aktif bir rol üstlenerek farklı türlerde yardımları transfer harcamaları şeklinde gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu yardımların bir kısmı maaş ve tek seferlik ödemeler şeklinde olan nakdi yardımlardan oluşurken bir kısmı ise gıda, yiyecek, yakacak, ev eşyası, düğün hediyesi gibi birçok türdeki aynı yardımlardan oluşmaktadır.

AK Parti hükümetinin gerek geçmişten bu yana sosyal politikalar çerçevesindeki yardımları devam ettirdiği gerekse kendi sosyal devlet anlayışı çerçevesinde birçok yeni yardım uygulamasını aktif bir şekilde uygulamaya koyduğu görülmektedir. Bunu söz konusu dönemde yapılan yardımların detaylarında görmek mümkündür. Bu yardımlar, çeşitli sosyal kategorilerdeki (gençler, öğrenciler, yaşlılar, engelliler, anneler, çocuklar, hamile kadınlar, evlilik çağındaki gençler) vatandaşlara göre kimi zaman maaş ya da tek seferlik ödemeler şeklinde yapılabildiği gibi yiyecek, içecek, gıda paketleri, yakacak yardımları, giyecek gibi birçok çeşidi içinde barındırmaktadır. Öte yandan bu yardımların en önemli dağıtım mekanizmasını Başbakanlık teşkilatına bağlı olarak faaliyet gösteren SYDV ile yerel

yönetimler içerisinde AK Parti'nin kazanmış olduğu belediye yönetimleridir. Bunların yanında istatistiklere yansımayan dernek, vakıf ve parti yardımlarını da saymak mümkündür.

Araştırmanın bu alt başlığında kullanılan verilerin tamamı Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde ilgili valilik ve kaymakamlıklara yapılan müracaatlarla elde edilmiş resmi kayıtlara ait verilerdir. Aşağıda tablolar halinde verilen yardım rakamları sadece SDYF eliyle yapılan yardımların yıllara göre dağılımıdır. Yardım çeşidinin çokluğu dolayısı ile yardımlar toplulaştırılarak verilmiştir. SDYV'nin yardımlarına geçmeden önce Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Adıyaman ili sınırları içerisindeki AK Parti yönetimindeki belediyelerden elde edilmiş yardım rakamlarını da aşağıdaki şekilde özet olarak göstermek mümkündür;

- ✓ Adıyaman Belediyesi tarafından spor kulüplerine ve sporculara 2009-2015 yılları arasında yapılan toplam 2.828.406 TL'lik nakdi yardımlar ile başarılı sporculara verilen altın ödülleri¹¹,
- ✓ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2007 yılından itibaren engellilerin evde bakımı için bakım yapanlara ödenen 280.811.996 TL nakit maaş ödemesi,
- ✓ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2002-2015 yıllarında ödenen 22.549.384 TL sosyal ve ekonomik destek ödemesi,
- ✓ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2015 yılında 6.852 kişiye yapılan 3.154.872 TL'lik doğum yardımı,
- ✓ Besni Belediyesi tarafından 2006-2015 yıllarında yapılan 3.195.905 TL'lik muhtelif ayni ve nakdi yardım,
- ✓ Çelikhane Belediyesi tarafından 2009-2015 yıllarında yapılan 193.000.000 TL'lik yemek ve gıda paketi dağıtımı,
- ✓ Gölbaşı Belediyesi tarafından 2007-2015 yıllarında özellikle kimsesiz ve yardıma muhtaç kişilere Ramazan ayında yaptığı 266.123 TL'lik gıda ve yiyecek yardımı,
- ✓ Kâhta Belediyesi tarafından 2008-2015 yıllarında muhtaçlara yaptığı 1.532.873 TL'lik yardımlar,

¹¹ Bu yardımlar içerisinde 2011 yılında Van'da gerçekleşen deprem dolayısı ile yapılan çeşitli nakdi ve ayni yardımlar da vardır.

- ✓ Sincik Belediyesi tarafından 2002-2015 yıllarında yapılan 245.000 TL'lik sosyal yardımlar,
- ✓ Tut Belediyesi tarafından 2014-2015 yıllarında yapılan 7.200 TL'lik muhtelif yardımlar.

3.3.1. Adıyaman İl Merkezinde Yapılan Yardımlar

AK Parti döneminde SYDF tarafından Adıyaman ili merkezinde yapılan nakdi ve aynı yardımların iller itibarıyla değişimine bakıldığı zaman bu rakamların 2002 yılından 2009 yılına kadar arttığı görülmektedir. Yapılan yardımlarda 2007 yılında fark edilir bir artışın olduğu görülmektedir. AK Parti'nin 2002 yılındaki genel seçimlerde gösterdiği başarıyı daha yüksek bir oy oranı ile tekrarladığı 2007 yılındaki bu artışı o yıl yapılan seçimlerle ilişkilendirmek mümkündür. Devam eden yıllarda da yardımlar ulaştığı seviyenin altına düşmeden devam etmiştir. Ancak yardımların en yüksek seviyesine 2009 yılında ulaştığı ancak devam eden birkaç yıl boyunca azalmalar olduğu ve 2012 yılından sonra ise bu rakamlardaki azalmanın arttığı görülmektedir. 2009 yılından itibaren görülen bu düşüşleri 2008 yılında ABD'de başlayarak kısa sürede tüm dünyayı etkisine alan küresel ekonomik krizin kamu bütçesi üzerinde yarattığı baskı ile ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü her ne kadar Türkiye ABD ve Avrupa ülkeleri kadar büyük bir sarsıntı geçirmemiş olsa da krizle birlikte hükümet birçok tedbiri uygulamaya koymuş ve kamu harcamalarında tasarrufa yönelerek bütçe açığını kontrol altına almaya çalışmıştır. Dolayısı ile 2009'dan sonraki azalmaları bununla ilişkilendirmek mümkündür.

Tablo 4. Adıyaman Merkez SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Aynı/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Adıyaman Merkez	2002	Aynı/Nakdi	23.301	1.458.281,00
Adıyaman Merkez	2003	Aynı/Nakdi	16.437	1.535.861,00
Adıyaman Merkez	2004	Aynı/Nakdi	18.220	1.345.471,00
Adıyaman Merkez	2005	Aynı/Nakdi	15.313	1.640.325,00
Adıyaman Merkez	2006	Aynı/Nakdi	22.908	1.997.455,00
Adıyaman Merkez	2007	Aynı/Nakdi	21.493	2.641.110,00
Adıyaman Merkez	2008	Aynı/Nakdi	48.463	3.809.242,00
Adıyaman Merkez	2009	Aynı/Nakdi	47.999	4.911.028,00
Adıyaman Merkez	2010	Aynı/Nakdi	37.339	4.139.629,00
Adıyaman Merkez	2011	Aynı/Nakdi	43.267	4.440.074,00
Adıyaman Merkez	2012	Aynı/Nakdi	24.410	3.011.069,00
Adıyaman Merkez	2013	Aynı/Nakdi	10.458	3.228.075,00
Adıyaman Merkez	2014	Aynı/Nakdi	30.279	3.390.658,00
Adıyaman Merkez	2015	Aynı/Nakdi	32.701	7.241.851,00

Yapılan Yardımların Toplamı	Toplam	392.588	44.790.129,00
------------------------------------	---------------	----------------	----------------------

Kaynak: Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (09.06.2016). 788 sayılı İstatistik Bilgileri Talebi Konulu Yazısı.

Her ne kadar Adıyaman il merkezinde yapılan yardımlarda 2008 Krizi sonrasında bir gerilemeden bahsetmek mümkün olsa da ilçelerde yapılan harcamalarda aynı eğilim görülmemektedir. İlçelerde yapılan yardımlarda 2009 yılı sonrasında yer yer düşümlere rastlansa da genel olarak 2002 yılından itibaren devam artış trendinin kesintiye uğramadığı görülmektedir. Dikkat çekici bir diğer husus ise Adıyaman il merkezinden daha küçük olan birçok ilçede yapılan yardımların toplam tutarı Adıyaman il merkezinde yapılan yardımlardan çok daha fazladır. Bu durumu ilçelerin kırsal kesimde yer alması ve kırsal kesim yoksulluğu nedeniyle bu yardımlara ihtiyaç duyan insanların çok daha fazla olması ile izah etmek mümkündür.

3.3.2. Besni İlçesinde Yapılan Yardımlar

Besni ilçesinde yapılan yardımlarda 2007 yılından itibaren çarpıcı bir artışın olduğu görülmektedir. Elde edilen rakamlara göre 2007 yılına kadar bu yardımlardan yararlanan kişilerin sayısı yıllık olarak bin-iki bin arasında değişirken 2007 yılında 11 bin kişiden fazla kişi bu yardımlardan yararlandırılmış ve devam eden yıllarda da sürekli bu sayının üzerindeki vatandaşa bu yardımlar yapılmıştır. Yapılan yardımların rakamsal tutarında da benzer bir sıçrama görülmektedir.

Tablo 5. Besni İlçesi SDYF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Besni	2002	Ayni/Nakdi	237	31.115,51
Besni	2003	Ayni/Nakdi	1.020	94.012,75
Besni	2004	Ayni/Nakdi	1.763	76.218,14
Besni	2005	Ayni/Nakdi	2.449	85.048,59
Besni	2006	Ayni/Nakdi	2.257	18.997,17
Besni	2007	Ayni/Nakdi	11.303	5.627.448,61
Besni	2008	Ayni/Nakdi	12.392	7.193.298,24
Besni	2009	Ayni/Nakdi	13.194	8.010.894,76
Besni	2010	Ayni/Nakdi	12.562	7.368.201,36
Besni	2011	Ayni/Nakdi	11.175	9.064.369,41
Besni	2012	Ayni/Nakdi	13.600	11.501.246,93
Besni	2013	Ayni/Nakdi	14.400	14.215.325,21
Besni	2014	Ayni/Nakdi	14.486	16.285.737,05
Besni	2015	Ayni/Nakdi	14.668	18.428.694,75
Yapılan		Toplam	125.506	98.000.608,48

**Yardımların
Toplamı**

Besni Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (13.07.2016). No: 81 Yardım İstatistikleri Konulu Yazısı.

AK Parti'nin girdiği ikinci genel seçimlerin yapıldığı 2007 yılında bu yardımların rakamı bir anda 5,6 milyon TL'nin üzerine çıkmış ve devam eden yıllarda da artarak 2015 yılında 18,4 milyon TL'ye ulaşmıştır. Ekonomik krizin Besni ilçesinde yapılan yardımlar üzerinde fazla bir baskı yaratmadığını söylemek mümkündür. Çünkü 2009 sonrasında küçük bir azalma söz konusu olsa da devam eden yıllarda sürekli bir artış olmuştur.

3.3.3. Çelikhhan İlçesinde Yapılan Yardımlar

Besni ilçesinde yapılan yardımlardaki 2007 yılında görülen büyük sıçramayı Çelikhhan ilçesinde yapılan yardımlarda da görmek mümkündür. 2002-2006 yıllarında on binler ile ifade edilen yardım tutarın 2007 yılında bir anda 1,6 milyon TL'nin üzerine çıkmıştır. Devam eden yıllarda da yapılan yardımların bu seviyenin üzerinde seyrettiği görülmektedir. Ekonomik kriz sonrası döneme denk gelen 2010 yılında kısmi bir düşme görülse de yardımların daha sonra yine artarak devam ettiği ve 2015 yılında 3,5 milyon TL'nin üzerine çıktığı görülmektedir. Yardımlardan yararlanan kişilerin sayısında da yıllar itibarıyla artış olduğu ve 2007 yılından itibaren her yıl için 3 bin kişiden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Çelikhhan İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (YL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Çelikhhan	2002	Ayni/Nakdi	49	7.261,90
Çelikhhan	2003	Ayni/Nakdi	603	20.702,21
Çelikhhan	2004	Ayni/Nakdi	1.234	25.967,96
Çelikhhan	2005	Ayni/Nakdi	724	39.800,80
Çelikhhan	2006	Ayni/Nakdi	655	67.199,39
Çelikhhan	2007	Ayni/Nakdi	3.824	1.629.286,86
Çelikhhan	2008	Ayni/Nakdi	3.616	1.985.318,60
Çelikhhan	2009	Ayni/Nakdi	3.707	2.218.319,30
Çelikhhan	2010	Ayni/Nakdi	2.877	1.732.970,00
Çelikhhan	2011	Ayni/Nakdi	3.232	2.266.188,29
Çelikhhan	2012	Ayni/Nakdi	3.110	2.854.223,83
Çelikhhan	2013	Ayni/Nakdi	3.082	2.932.619,41
Çelikhhan	2014	Ayni/Nakdi	3.045	3.306.591,03
Çelikhhan	2015	Ayni/Nakdi	2.982	3.567.103,80

Yapılan Yardımların Toplamı	Toplam	32.740	22.653.553,38
------------------------------------	---------------	---------------	----------------------

Kaynak: Çelikhan Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (25.05.2016). No: 109 Faaliyet(nakdi-ayni) Konulu Yazısı.

3.3.4. Gerger İlçesinde Yapılan Yardımlar

Gerger ilçesindeki yardımların yıllar itibarıyla değişimi Besni ve Çelikhan ilçelerinden farklılık arz etmektedir. Her iki ilçede de 2007'ye kadar yapılan yardım rakamları çok küçük düzeylerde iken Gerger'de ise bu rakamın 2002 yılında 255 bin, 2005 yılında 1,1 milyon TL olduğu 2007 yılında da fazla bir artışın olmadığı görülmektedir. Ancak ilk iki ilçeden farklı olarak Gerger'de yapılan yardımlarda 2012 yılında bir önceki yılın üç katından fazla bir artışın olduğu dikkatleri çekmektedir. Devam eden yıllarda da bu artış kademeli olarak devam ederek 2015 yılında 10,4 milyon TL'ye ulaşmıştır. Yardım yapılan kişi sayısı ise söz konusu dönemler toplamında 128.826 kişidir.

Tablo 7. Gerger İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Gerger	2002	Ayni/Nakdi	15.906	255.294,88
Gerger	2003	Ayni/Nakdi	10.161	217.210,01
Gerger	2004	Ayni/Nakdi	10.621	665.948,40
Gerger	2005	Ayni/Nakdi	4.196	1.156.782,54
Gerger	2006	Ayni/Nakdi	5.667	974.203,48
Gerger	2007	Ayni/Nakdi	7.054	1.139.913,25
Gerger	2008	Ayni/Nakdi	6.852	1.323.100,54
Gerger	2009	Ayni/Nakdi	9.636	1.862.584,51
Gerger	2010	Ayni/Nakdi	5.890	643.239,00
Gerger	2011	Ayni/Nakdi	6.208	1.622.549,71
Gerger	2012	Ayni/Nakdi	6.453	6.748.012,72
Gerger	2013	Ayni/Nakdi	14.857	8.819.566,52
Gerger	2014	Ayni/Nakdi	13.975	10.250.532,82
Gerger	2015	Ayni/Nakdi	11.350	10.457.325,48
Yapılan Yardımların Toplamı		Toplam	128.826	46.136.263,86

Kaynak: Gerger Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (09.05.2016) No: 377 Yardımlara İlişkin İstatistik Bilgiler Konulu Yazısı.

3.3.5. Gölbaşı İlçesinde Yapılan Yardımlar

Gölbaşı ilçesinde dağıtılan yardımlarda da 2007 yılına kadar düşük rakamlar söz konusu iken 2007 yılında ani bir sıçrama ve bu sıçramadan sonra yüksek seyreden bir yardım tablosu söz konusudur. Yapılan yardımların 2006 yılına kadar yıllık olarak en fazla 91 bin TL olduğu, 2007 yılında ise aniden 2,9 milyon TL'nin üzerine çıktığı görülmektedir. Bu artışın 2007 yılında yapılan genel seçimler dışında herhangi başka bir nedenle açıklanması oldukça zor görünmektedir. Ancak daha sonraki yıllarda da seçim olsun ya da olmasın bu rakamların tekrar ani bir düşüş göstermediğinin görülmesi de AK Parti'nin bu yardımları daimi bir politik araç olarak hayata geçirdiğini göstermektedir.

Tablo 8. Gölbaşı İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Gölbaşı	2002	Ayni/Nakdi	82	11.155,24
Gölbaşı	2003	Ayni/Nakdi	871	47.306,30
Gölbaşı	2004	Ayni/Nakdi	1.155	29.782,26
Gölbaşı	2005	Ayni/Nakdi	1.326	39.553,42
Gölbaşı	2006	Ayni/Nakdi	1.499	91.501,57
Gölbaşı	2007	Ayni/Nakdi	6.150	2.964.922,57
Gölbaşı	2008	Ayni/Nakdi	7.012	3.529.515,71
Gölbaşı	2009	Ayni/Nakdi	7.823	4.356.876,36
Gölbaşı	2010	Ayni/Nakdi	6.593	3.571.140,15
Gölbaşı	2011	Ayni/Nakdi	5.928	4.630.833,63
Gölbaşı	2012	Ayni/Nakdi	9.612	6.580.820,91
Gölbaşı	2013	Ayni/Nakdi	16.157	9.288.597,99
Gölbaşı	2014	Ayni/Nakdi	14.693	9.948.432,89
Gölbaşı	2015	Ayni/Nakdi	9.280	9.984.640,03
Yapılan Yardımların Toplamı		Toplam	88.181	55.075.079,03

Kaynak: Gölbaşı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (19.09.2016). No: 115 2002-2015 Yıllarında Yapılan Yardım İstatiki Bilgiler konulu yazısı

3.3.6. Kahta İlçesinde Yapılan Yardımlar

Gölbaşı'ndaki tabloyu bazı istisnalar dışında Kahta ilçesinde de görmek mümkündür. 2006 yılında maksimum 317 bin TL olan bu yardımların 2007 yılında 30 katlık bir artışla 10 milyon TL'nin üzerine çıktığı görülmektedir. Fakat Kahta'daki tabloya göre 2007 seçimlerinin ardındaki yıllarda bu yardımların onda bir seviyesine indiği de dikkatleri çekmektedir. 2008 yılında 1,8 milyon civarına düşen yardımların diğer ilçelerde olduğu gibi kademeli bir artışla yükseldiği görülmektedir.

Fakat 2015 yılında da ani bir sıçrama ile bu yardımlar 5 kattan fazla artarak 5,4 milyon TL'den 33 milyon TL'ye yükselmiştir. Bu sıçramayı da eldeki bilgilerle açıklamak mümkün görünmemektedir.

Tablo 9. Kahta İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Kahta	2002	Ayni/Nakdi	278	54.515,30
Kahta	2003	Ayni/Nakdi	2.197	133.408,40
Kahta	2004	Ayni/Nakdi	10.262	151.830,01
Kahta	2005	Ayni/Nakdi	3.449	122.200,31
Kahta	2006	Ayni/Nakdi	10.096	317.905,69
Kahta	2007	Ayni/Nakdi	26.566	10.010.495,31
Kahta	2008	Ayni/Nakdi	15.206	1.880.848,24
Kahta	2009	Ayni/Nakdi	29.691	3.999.054,88
Kahta	2010	Ayni/Nakdi	20.196	1.548.925,69
Kahta	2011	Ayni/Nakdi	33.930	1.957.651,13
Kahta	2012	Ayni/Nakdi	25.214	3.119.694,45
Kahta	2013	Ayni/Nakdi	32.014	6.112.938,76
Kahta	2014	Ayni/Nakdi	32.233	5.410.359,36
Kahta	2015	Ayni/Nakdi	53.089	33.023.369,01
Yapılan Yardımların Toplamı		Toplam	294.421	67.843.196,54 TL

Kaynak: Kahta Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (18.04.2016) No: 395 İstatistiki Bilgiler Konulu Yazısı

3.3.7. Samsat İlçesinde Yapılan Yardımlar

Samsat ilçesinde yapılan yardımlarla ilgili rakamlardaki değişim Gölbaşı ve Kahta ilçelerine göre daha ılımlı görünmektedir. AK Parti'nin hükümete geldiği yıl olan 2002 yılında 30 bin TL seviyelerinde olan bu yardımlar 2006 yılında 63 bin TL seviyesine ulaşırken seçim yılı olan 2007 yılında ise 477 bin TL'ye ulaşmıştır. Devam eden yıllarda da bazı düşüslere rağmen bu artış devam ederek 2014 yılında 2,7 milyon TL'ye ulaşmıştır. Rakamlara göre 2015 yılında ise gözle görülür bir düşüşle yardım rakamları 800 bin civarında gerçekleşmiştir.

Tablo 10. Samsat İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Samsat	2002	Ayni/Nakdi	302	32.000,00
Samsat	2003	Ayni/Nakdi	300	36.000,00
Samsat	2004	Ayni/Nakdi	400	43.000,00
Samsat	2005	Ayni/Nakdi	678	63.000,00
Samsat	2006	Ayni/Nakdi	3.203	477.824,00

Samsat	2007	Ayni/Nakdi	3.569	419.915,00
Samsat	2008	Ayni/Nakdi	5.806	929.377,00
Samsat	2009	Ayni/Nakdi	4.458	895.792,00
Samsat	2010	Ayni/Nakdi	3.568	566.618,00
Samsat	2011	Ayni/Nakdi	4.863	968.736,00
Samsat	2012	Ayni/Nakdi	7.316	2.147.830,00
Samsat	2013	Ayni/Nakdi	10.469	2.612.405,00
Samsat	2014	Ayni/Nakdi	10.156	2.700.953,00
Samsat	2015	Ayni/Nakdi	4.120	817.140,00
Yapılan Yardımların Toplamı			59.208	12.710.590,00

Kaynak: Samsat Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (05.05.2016). No: 226

3.3.8. Sincik İlçesinde Yapılan Yardımlar

Sincik ilçesinde yapılan yardım verilerine göre diğer ilçelerde görülen bazı hareketliliklere rastlanmamaktadır. 2012 yılına kadar yıllık olarak 400 bin TL'nin altında seyreden yardımlarda 2007 yılında bir artış da görülmemektedir.

Tablo 11. Sincik İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Sincik	2002	Ayni/Nakdi	7.668	213.270,60
Sincik	2003	Ayni/Nakdi	2.983	153.962,80
Sincik	2004	Ayni/Nakdi	2.526	170.732,90
Sincik	2005	Ayni/Nakdi	3.206	152.405,45
Sincik	2006	Ayni/Nakdi	4.894	170.152,13
Sincik	2007	Ayni/Nakdi	3.234	265.436,75
Sincik	2008	Ayni/Nakdi	3.229	367.654,00
Sincik	2009	Ayni/Nakdi	2.737	287.925,00
Sincik	2010	Ayni/Nakdi	2.434	372.563,24
Sincik	2011	Ayni/Nakdi	4.245	427.454,00
Sincik	2012	Ayni/Nakdi	7.149	4.759.169,17
Sincik	2013	Ayni/Nakdi	9.632	5.477.857,77
Sincik	2014	Ayni/Nakdi	9.582	6.697.275,03
Sincik	2015	Ayni/Nakdi	8.915	7.676.158,90
Yapılan Yardımların Toplamı		Toplam	72.434	27.192.017,74

Kaynak: Sincik Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (12.05.2016). No: 193 Yüksek Lisans Tezi Konulu Yazısı.

Sincik ilçesinde yapılan yardımlarda 2012 yılında ani bir sıçrama görülmekte ve 2011 yılında 427 bin TL civarında olan yardımlar 2012 yılında 4,7 milyon TL'nin üzerine çıkmakta, devam eden yıllarda da artmaktadır. Ayrıca bazı ilçelerde yapılan

yardımların 2009-2012 arası yıllarda düştüğü görülürken Sincik'te daha farklı bir tablo vardır.

3.3.9. Tut İlçesinde Yapılan Yardımlar

Tut ilçesinde yapılan yardım tablosu, Sincik'teki tabloyu andırmaktadır. 2012 yılına kadar dengeli bir artış söz konusu iken 2012 yılında yapılan yardımlar ani bir artışlar 289 bin TL'den 2 milyon TL'nin üzerine çıkmaktadır. Devam eden yıllarda da artışlar devam ederek 2015 yılında 3,7 milyon TL'ye yükselmiştir.

Tablo 12. Tut İlçesi SYDF Yardımlarının Yıllara Göre Değişimi (TL)

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Toplam Yardım Tutarı
Tut	2002	Ayni/Nakdi	3.593	96.983,50
Tut	2003	Ayni/Nakdi	3745	67.242,00
Tut	2004	Ayni/Nakdi	1694	75.237,00
Tut	2005	Ayni/Nakdi	4437	145.724,00
Tut	2006	Ayni/Nakdi	3.028	187.110,00
Tut	2007	Ayni/Nakdi	2.019	221.641,00
Tut	2008	Ayni/Nakdi	1.829	244.972,00
Tut	2009	Ayni/Nakdi	1.894	291.370,00
Tut	2010	Ayni/Nakdi	2.199	238.270,00
Tut	2011	Ayni/Nakdi	1.414	289.054,00
Tut	2012	Ayni/Nakdi	2.739	2.090.600,88
Tut	2013	Ayni/Nakdi	5.455	3.522.927,46
Tut	2014	Ayni/Nakdi	5.563	3.800.070,56
Tut	2015	Ayni/Nakdi	4.526	3.756.219,11
Yapılan Yardımların Toplamı			44.135	15.027.421,51

Kaynak: Tut Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (01.07.2016). No: 135 Sayılı Yazısı.

3.4. Sosyal Devlet Harcamalarının Seçim Sonuçlarına Etkisi

Hükümetlerin yürüttüğü faaliyetlerin seçmenlerin refahına etkisi, seçim sonuçlarına önemli ölçüde yansımaktadır. Ekonomik oy verme teorisi çerçevesinde açıklanan ekonomik faktörlerle seçim sonuçları ilişkisinin son yıllarda önemli ölçüde hayata geçtiğini söylemek mümkündür. Çünkü AK Parti'nin ekonomi yönetiminde gösterdiği başarının yanında toplumun dezavantajlı kesimlerinin refahını artırmaya yönelik olarak yaptığı sosyal devlet harcamaları, seçimlerde önemli bir karşılık bulmaktadır. Son yıllarda sosyal devlet harcamalarının önemli boyutlara ulaşması ile AK Parti'nin başarısının sürekliliği arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Bu

ilişkinin farkında olarak AK Parti'nin de seçim dönemlerinde ekonomik vaat ve söylemlere öncelik verdiği görülmektedir (Karagöl ve Dama, 2015: 4-5).

Birçok sorunun yarattığı bir birikimin sonucu olarak Türk seçmenin AK Parti'yi tercih ederek diğer partileri tasfiye etmesini AK Parti'nin doğru okuyarak buna uygun politikalar geliştirdiğini ve seçmen taleplerini dikkate aldığını söylemek mümkündür. Bunu AK Parti'nin iktidara geldiği ilk dönemde yoksul kesimlere yönelik geliştirdiği politikalarda görmek mümkündür. Bir yandan özelleştirmelerle kamu gelirleri artırılıp ve yeni yatırımlarla ekonomik yapı güçlendirilirken diğer yandan yoksul kesimlere ayrılan kaynaklarda önemli artışlar olmuş ve çeşitli adlar altında birçok sosyal yardım programına önemli kaynaklar aktarılmıştır (Koç, 2011: 5-6).

4. BÖLÜM

SOSYAL DEVLET HARCAMALARININ SEÇMEN TERCİHLERİNE ETKİSİ: ADIYAMAN İLİNDE BİR UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, betimsel tarama yöntemi ile hazırlanmıştır. Betimsel araştırmalar bir olayı, olguyu ya da durumu dışarıdan herhangi bir müdahale olmaksızın kendi gerçekliği içerisinde inceleyen ve açıklamaya çalışan araştırmalardır. Araştırmada kullanılan bilgiler literatürdeki bilimsel çalışmaların taranması ile elde edildiği için araştırma genel olarak betimsel tarama tipinde bir araştırmadır. Ayrıca elde edilen bilgi ve bulguların araştırma evreni açısından geçerliliğini sınamak için istatistiksel bir analiz yapılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Adıyaman ili seçim çevresi oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise aynı seçim çevresindeki seçmenler oluşturmaktadır. 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi ile ilgili olarak Yüksek Seçim Kurulu'nun resmi internet sayfasında yer alan bilgilere göre toplam seçmenin kayıtlı olduğu 380.475 araştırma evren ve örneklemini ile ilgili bilgiler aşağıdaki şekildedir (www.ysk.gov.tr);

Tablo 13. 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde Adıyaman İli Seçim Çevresi

Adıyaman Seçim Çevresi	Mahalle			Köy			Toplam		
	Mahalle Sayısı	Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Köy Sayısı	Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı	Muhtarlık Sayısı	Sandık Sayısı	Seçmen Sayısı
Adıyaman Merkez	49	424	149.751	129	152	32.042	178	576	181.793
Besni	35	94	27.462	67	106	22.198	102	200	49.660
Çelikhan	17	30	7.976	18	23	2.440	35	53	10.416
Gerger	4	7	1.908	45	56	10.290	49	63	12.198
Gölbaşı	16	72	24.058	30	36	8.642	46	108	32.700
Kahta	25	130	44.388	101	148	25.868	126	278	70.256
Samsat	4	8	2.519	16	19	2.875	20	27	5.394
Sincik	14	18	4.317	24	35	7.081	38	53	11.398
Tut	7	10	2.503	14	18	4.427	21	28	6.930
Toplam	171	793	264.882	444	593	115.863	615	1.386	386.745

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/2015MV-il-ilceSandikSayilari.pdf>, Erişim: 01.11.2016.

4.3. Veri Seti

Araştırmada kullanılan veriler 2002-2015 yılları arasında yapılan seçim sonuçları ve aynı dönemde AK Parti hükümetlerinin Adıyaman ili Seçim Çevresinde yapmış olduğu yardımlardan oluşmaktadır.

Seçim verisi olarak AK Parti'nin aldığı oylar ve bu oyların % payı, sosyal yardım verisi olarak ise SYDV kanalıyla yapılmış olan sosyal devlet harcamaları kullanılmıştır. Devletin yardımları birçok farklı kanaldan ve çok farklı yöntemlerle yaptığı görülmektedir. Devletin esnaflara sağladığı faizsiz kredileri bile bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Ancak bu çalışmada sadece SYDV eliyle yapılan yardımlar veri olarak alınmış diğer yardım çeşitleri ile ilgili veriler, veri elde etme güçlükleri nedeniyle analize dâhil edilmemiştir. Bunlar içerisinde belediyelerin yapmış olduğu birçok yardım, gerek çeşitliliği gerekse mali büyüklüğü bakımından dikkat çekmektedir. Ancak resmi yollardan talep edilen yardım verilerine ilişkin tarafımıza verilen cevaplarda SYDV eliyle dağıtılan yardımlar haricindeki hiçbir yardım verisinin analize dâhil edilecek yeterlilikte olmadığı görülmektedir. Belediyelerin yapmış olduğu yardımlar önemli boyutlara ulaşmış olsa da bazı yıllara ait verinin olmadığı görülmektedir. Eksik verilerle sağlıklı bir analizin yapılması mümkün olmadığı için yapılan istatistiksel analizde sadece SYDV verileri kullanılmıştır.

Analizde kullanılan seçim verileri ise sadece AK Parti'nin aldığı oyların ilgili seçim çevresindeki yüzde (%) olarak değerlerinden oluşmaktadır. Analiz dönemini oluşturan 2002-2015 yılları arasında yapılmış olan Milletvekiliği Genel Seçimleri ve Belediye Başkanlığı Seçimleri (Yerel Seçimler), seçim verisi olarak alınmıştır. Analizlerde 2010 yılında yapılan Anayasa Referandumu ve 2 Kasım 2015'te yapılan Milletvekiliği Genel Seçimlerine ait veriler kullanılmamıştır. Referandum verileri partiler üstü bir konuyla ilgili olduğu ve bu referandumda doğrudan partilere yönelik bir oy kullanımı söz konusu olmadığı için analize dahil edilmemiştir. 2 Kasım 2015'te yapılan seçimler ise aynı yılın Haziran ayında bir seçim yapıldığı için analize dahil edilmemiştir. Yardım verileri her yıl için ayrı ayrı verilirken 2015 yılında iki seçimin analize dahil edilmesi durumunda yardımların hangi seçim sonuçlarıyla ne şekilde bir ilişkisinin olduğunu ayırmanın zorluğu ortadadır. Ayrıca 2015 yılındaki

ikinci seçim, Haziran ayı seçim sonuçlarıyla oluşan parlamentoda bir hükümetin çıkmaması üzerine yapılan bir yenileme seçimidir.

Hükümetin kurulamaması nedeniyle Türkiye’de 13 yıldır devam eden ekonomik ve siyasi istikrarın bozulacağı düşüncesi artmış ve Kasım ayındaki seçimlerde seçmenlerin motivasyonu önceki seçimlerden bir farklılaşma göstermiştir. Hatta bu motivasyon farklılaşması nedeniyle AK Parti’nin Haziran seçimlerinde çok önemli oy düşüşleri yaşadığı bir çok şehirde Kasım seçimlerinde çok daha yüksek oylar aldığı görülmektedir. Aradan geçen 3 aylık sürede AK Parti’nin kurduğu seçim hükümetinin farklılaşma yaratıcı bir icraatının olmamasına rağmen böyle bir oy artışını bu motivasyon farklılaşmasının dışında bir faktörle açıklamak mümkün değildir. Dolayısı ile Kasım ayında yapılan seçimler niteliği itibarıyla genel gidişattan farklı bir havada gerçekleşen bir seçim olarak zaten önceki seçimlerden farklılaşmaktadır.

Araştırmada kullanılan seçim verileri TÜİK ve YSK’nın resmi internet sitesinden ve Resmi Gazete’nin muhtelif sayılarından elde edilmiştir. Sosyal yardım verileri ise 09.10.2003 tarih ve 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında ilgili kurumlara yapılan resmi başvurularla elde edilmiştir.

4.4. Analiz

Araştırmada korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan veri sayısının az ($n=7$) olması nedeniyle korelasyon ilişkisinin varlığını ölçmek için spearmanrho katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyini ifade eden p değerinin büyüklüğü $p<0,05$ olarak alınmıştır. Yapılan analizde beklenen ilişkinin çıkmaması üzerine p değeri $p<0,10$ olarak alınarak analiz tekrarlanmıştır.

Analizde yapılan yardımların toplam rakamları kullanılmıştır. Ancak beklenen ilişkinin olmadığı görüldüğü üzerine analiz kişi başı yardım rakamları ile tekrarlanmıştır. Yardım verileri kullanılırken aynı yardım nakdi yardım ayrımı yapılmamış, iki kategorinin toplam değerleri kullanılmıştır. Tarafımıza verilen sosyal yardım verileri içerisinde SYDF yardımlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer aldığı şekildedir;

Tablo 14. Adıyaman İli Seçim Çevresinde Yapılan SYDF Yardımları

İlçe Adı	Yıl	Ayni/Nakdi	Yararlanan Kişi Sayısı	Kişi Başı Yardım Tutarı	Toplam Yardım Tutarı
Merkez	2002	Ayni/Nakdi	23.301	62,58	1.458.281,00
Merkez	2003	Ayni/Nakdi	16.437	93,44	1.535.861,00
Merkez	2004	Ayni/Nakdi	18.220	73,85	1.345.471,00
Merkez	2005	Ayni/Nakdi	15.313	107,12	1.640.325,00
Merkez	2006	Ayni/Nakdi	22.908	87,19	1.997.455,00
Merkez	2007	Ayni/Nakdi	21.493	122,88	2.641.110,00
Merkez	2008	Ayni/Nakdi	48.463	78,60	3.809.242,00
Merkez	2009	Ayni/Nakdi	47.999	102,32	4.911.028,00
Merkez	2010	Ayni/Nakdi	37.339	110,87	4.139.629,00
Merkez	2011	Ayni/Nakdi	43.267	102,62	4.440.074,00
Merkez	2012	Ayni/Nakdi	24.410	123,35	3.011.069,00
Merkez	2013	Ayni/Nakdi	10.458	308,67	3.228.075,00
Merkez	2014	Ayni/Nakdi	30.279	111,98	3.390.658,00
Merkez	2015	Ayni/Nakdi	32.701	221,46	7.241.851,00
Besni	2002	Ayni/Nakdi	237	131,29	31.115,51
Besni	2003	Ayni/Nakdi	1.020	92,17	94.012,75
Besni	2004	Ayni/Nakdi	1.763	43,23	76.218,14
Besni	2005	Ayni/Nakdi	2.449	34,73	85.048,59
Besni	2006	Ayni/Nakdi	2.257	8,42	18.997,17
Besni	2007	Ayni/Nakdi	11.303	497,87	5.627.448,61
Besni	2008	Ayni/Nakdi	12.392	580,48	7.193.298,24
Besni	2009	Ayni/Nakdi	13.194	607,16	8.010.894,76
Besni	2010	Ayni/Nakdi	12.562	586,55	7.368.201,36
Besni	2011	Ayni/Nakdi	11.175	811,13	9.064.369,41
Besni	2012	Ayni/Nakdi	13.600	845,68	11.501.246,93
Besni	2013	Ayni/Nakdi	14.400	987,18	14.215.325,21
Besni	2014	Ayni/Nakdi	14.486	1.124,24	16.285.737,05
Besni	2015	Ayni/Nakdi	14.668	1.256,39	18.428.694,75
Çelikhan	2002	Ayni/Nakdi	49	148,20	7.261,90
Çelikhan	2003	Ayni/Nakdi	603	34,33	20.702,21
Çelikhan	2004	Ayni/Nakdi	1.234	21,04	25.967,96
Çelikhan	2005	Ayni/Nakdi	724	54,97	39.800,80
Çelikhan	2006	Ayni/Nakdi	655	102,59	67.199,39
Çelikhan	2007	Ayni/Nakdi	3.824	426,07	1.629.286,86
Çelikhan	2008	Ayni/Nakdi	3.616	549,04	1.985.318,60
Çelikhan	2009	Ayni/Nakdi	3.707	598,41	2.218.319,30
Çelikhan	2010	Ayni/Nakdi	2.877	602,35	1.732.970,00
Çelikhan	2011	Ayni/Nakdi	3.232	701,17	2.266.188,29
Çelikhan	2012	Ayni/Nakdi	3.110	917,76	2.854.223,83
Çelikhan	2013	Ayni/Nakdi	3.082	951,53	2.932.619,41
Çelikhan	2014	Ayni/Nakdi	3.045	1.085,91	3.306.591,03
Çelikhan	2015	Ayni/Nakdi	2.982	1.196,21	3.567.103,80
Gerger	2002	Ayni/Nakdi	15.906	16,05	255.294,88
Gerger	2003	Ayni/Nakdi	10.161	21,38	217.210,01
Gerger	2004	Ayni/Nakdi	10.621	62,70	665.948,40
Gerger	2005	Ayni/Nakdi	4.196	275,69	1.156.782,54
Gerger	2006	Ayni/Nakdi	5.667	171,91	974.203,48
Gerger	2007	Ayni/Nakdi	7.054	161,60	1.139.913,25
Gerger	2008	Ayni/Nakdi	6.852	193,10	1.323.100,54
Gerger	2009	Ayni/Nakdi	9.636	193,29	1.862.584,51
Gerger	2010	Ayni/Nakdi	5.890	109,21	643.239,00
Gerger	2011	Ayni/Nakdi	6.208	261,36	1.622.549,71
Gerger	2012	Ayni/Nakdi	6.453	1.045,72	6.748.012,72
Gerger	2013	Ayni/Nakdi	14.857	593,63	8.819.566,52
Gerger	2014	Ayni/Nakdi	13.975	733,49	10.250.532,82

Gerger	2015	Ayni/Nakdi	11.350	921,35	10.457.325,48
Gölbaşı	2002	Ayni/Nakdi	82	136,04	11.155,24
Gölbaşı	2003	Ayni/Nakdi	871	54,31	47.306,30
Gölbaşı	2004	Ayni/Nakdi	1.155	25,79	29.782,26
Gölbaşı	2005	Ayni/Nakdi	1.326	29,83	39.553,42
Gölbaşı	2006	Ayni/Nakdi	1.499	61,04	91.501,57
Gölbaşı	2007	Ayni/Nakdi	6.150	482,10	2.964.922,57
Gölbaşı	2008	Ayni/Nakdi	7.012	503,35	3.529.515,71
Gölbaşı	2009	Ayni/Nakdi	7.823	556,93	4.356.876,36
Gölbaşı	2010	Ayni/Nakdi	6.593	541,66	3.571.140,15
Gölbaşı	2011	Ayni/Nakdi	5.928	781,18	4.630.833,63
Gölbaşı	2012	Ayni/Nakdi	9.612	684,65	6.580.820,91
Gölbaşı	2013	Ayni/Nakdi	16.157	574,90	9.288.597,99
Gölbaşı	2014	Ayni/Nakdi	14.693	677,09	9.948.432,89
Gölbaşı	2015	Ayni/Nakdi	9.280	1.075,93	9.984.640,03
Kahta	2002	Ayni/Nakdi	278	196,10	54.515,30
Kahta	2003	Ayni/Nakdi	2.197	60,72	133.408,40
Kahta	2004	Ayni/Nakdi	10.262	14,80	151.830,01
Kahta	2005	Ayni/Nakdi	3.449	35,43	122.200,31
Kahta	2006	Ayni/Nakdi	10.096	31,49	317.905,69
Kahta	2007	Ayni/Nakdi	26.566	376,82	10.010.495,31
Kahta	2008	Ayni/Nakdi	15.206	123,69	1.880.848,24
Kahta	2009	Ayni/Nakdi	29.691	134,69	3.999.054,88
Kahta	2010	Ayni/Nakdi	20.196	76,69	1.548.925,69
Kahta	2011	Ayni/Nakdi	33.930	57,70	1.957.651,13
Kahta	2012	Ayni/Nakdi	25.214	123,73	3.119.694,45
Kahta	2013	Ayni/Nakdi	32.014	190,95	6.112.938,76
Kahta	2014	Ayni/Nakdi	32.233	167,85	5.410.359,36
Kahta	2015	Ayni/Nakdi	53.089	622,04	33.023.369,01
Samsat	2002	Ayni/Nakdi	302	105,96	32.000,00
Samsat	2003	Ayni/Nakdi	300	120,00	36.000,00
Samsat	2004	Ayni/Nakdi	400	107,50	43.000,00
Samsat	2005	Ayni/Nakdi	678	92,92	63.000,00
Samsat	2006	Ayni/Nakdi	3.203	149,18	477.824,00
Samsat	2007	Ayni/Nakdi	3.569	117,66	419.915,00
Samsat	2008	Ayni/Nakdi	5.806	160,07	929.377,00
Samsat	2009	Ayni/Nakdi	4.458	200,94	895.792,00
Samsat	2010	Ayni/Nakdi	3.568	158,81	566.618,00
Samsat	2011	Ayni/Nakdi	4.863	199,21	968.736,00
Samsat	2012	Ayni/Nakdi	7.316	293,58	2.147.830,00
Samsat	2013	Ayni/Nakdi	10.469	249,54	2.612.405,00
Samsat	2014	Ayni/Nakdi	10.156	265,95	2.700.953,00
Samsat	2015	Ayni/Nakdi	4.120	198,33	817.140,00
Sincik	2002	Ayni/Nakdi	7.668	27,81	213.270,60
Sincik	2003	Ayni/Nakdi	2.983	51,61	153.962,80
Sincik	2004	Ayni/Nakdi	2.526	67,59	170.732,90
Sincik	2005	Ayni/Nakdi	3.206	47,54	152.405,45
Sincik	2006	Ayni/Nakdi	4.894	34,77	170.152,13
Sincik	2007	Ayni/Nakdi	3.234	82,08	265.436,75
Sincik	2008	Ayni/Nakdi	3.229	113,86	367.654,00
Sincik	2009	Ayni/Nakdi	2.737	105,20	287.925,00
Sincik	2010	Ayni/Nakdi	2.434	153,07	372.563,24
Sincik	2011	Ayni/Nakdi	4.245	100,70	427.454,00
Sincik	2012	Ayni/Nakdi	7.149	665,71	4.759.169,17
Sincik	2013	Ayni/Nakdi	9.632	568,71	5.477.857,77
Sincik	2014	Ayni/Nakdi	9.582	698,94	6.697.275,03
Sincik	2015	Ayni/Nakdi	8.915	861,04	7.676.158,90
Tut	2002	Ayni/Nakdi	3.593	26,99	96.983,50
Tut	2003	Ayni/Nakdi	3745	17,96	67.242,00
Tut	2004	Ayni/Nakdi	1694	44,41	75.237,00

Tut	2005	Ayni/Nakdi	4437	32,84	145.724,00
Tut	2006	Ayni/Nakdi	3.028	61,79	187.110,00
Tut	2007	Ayni/Nakdi	2.019	109,78	221.641,00
Tut	2008	Ayni/Nakdi	1.829	133,94	244.972,00
Tut	2009	Ayni/Nakdi	1.894	153,84	291.370,00
Tut	2010	Ayni/Nakdi	2.199	108,35	238.270,00
Tut	2011	Ayni/Nakdi	1.414	204,42	289.054,00
Tut	2012	Ayni/Nakdi	2.739	763,27	2.090.600,88
Tut	2013	Ayni/Nakdi	5.455	645,82	3.522.927,46
Tut	2014	Ayni/Nakdi	5.563	683,10	3.800.070,56
Tut	2015	Ayni/Nakdi	4.526	829,92	3.756.219,11
Genel Toplamlar			1.238.039	314,55	389.428.859,54

4.5. Hipotezler

Araştırma, AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımların AK Parti oylarına olumlu etki ettiği yönündeki tartışmaların istatistiksel olarak doğruluk payını ölçmek için hazırlanmıştır. Genel kaniya uygun olarak araştırmacının da beklentisi bu yardımların AK Parti oylarına olumlu etkilerinin olduğu şeklindedir. Sayısal verilere dayalı analizler yapılmadıkça bir varsayımdan öteye geçmeyecek bu düşüncenin doğruluk payının sınanması için hipotezler oluşturulmuştur. Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar, Adıyaman seçim çevresinde AK Parti'nin aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Adıyaman Merkez'de aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Besni'de aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Çelikhan'da aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Gerger'de aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Kahta'da aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Samsat'ta aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Sincik'te aldığı oylara etki etmektedir.

- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Tut'ta aldığı oylara etki etmektedir.

4.6. İstatiksel Analiz Bulguları

Adıyaman ve merkez ilçelerinde 2002-2015 yıllarında yapılan yardımlar ve genel ve yerel seçimlerdeki oy oranı arasındaki ilişki istatistiksel olarak incelenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermemesi ve veri sayısının az olması (n=7) nedeniyle korelasyon analizi için spearmanrho katsayısı kullanılmıştır. Bu sonuçlara göre ilçelerde, yapılan yardım miktarı ile oy oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 15. Sosyal Yardım Büyüklüklerinin Seçim Sonuçlarıyla İlişkisi

		Oy
Merkez	spearmanrho	0,321
	p	0,482
	N	7
Besni	spearmanrho	0,179
	p	0,702
	N	7
Çelikhan	spearmanrho	0,288
	p	0,531
	N	7
Gerger	spearmanrho	0,286
	p	0,535
	N	7
Gölbaşı	spearmanrho	0,393
	p	0,383
	N	7
Kahta	spearmanrho	0,464
	p	0,294
	N	7
Samsat	spearmanrho	0,321
	p	0,482
	N	7
Sincik	spearmanrho	0,536
	p	0,215
	N	7
Tut	spearmanrho	0,464
	p	0,294
	N	7

Not: $p>0,05$

Toplam yardım rakamları ile seçim sonuçları arasında istatistiksel bir ilişkinin olmadığına görülmesi üzerine ($p>0,05$), veriler kişi başı yardım rakamlarına dönüştürülerek analiz tekrarlanmıştır. Kişi başı yardımlarla ilgili olarak yapılan

analizde de istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Üçüncü bir adım olarak p değerinin anlamlılık düzeyi % 5'ten % 10'a yükseltilerek ($p>0,05$ yerine $p>0,10$ almak yoluyla) analiz tekrarlanmıştır.

Elde edilen anlamlık düzeyleri (p değerleri) incelendiğinde; Merkez ilçede kişi başına yardım miktarı ile oy oranı arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki yokken %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişki olacağı görülmüştür. % 10 anlamlılık düzeyinde; Merkez ilçede kişi başına yardım miktarı ile oy oranı arasında % 75 düzeyinde bir ilişki vardır. İlçelerde ise daha önceki analizde olduğu gibi herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 16. Kişi Başı Sosyal Yardımların Seçim Sonuçlarıyla İlişkisi

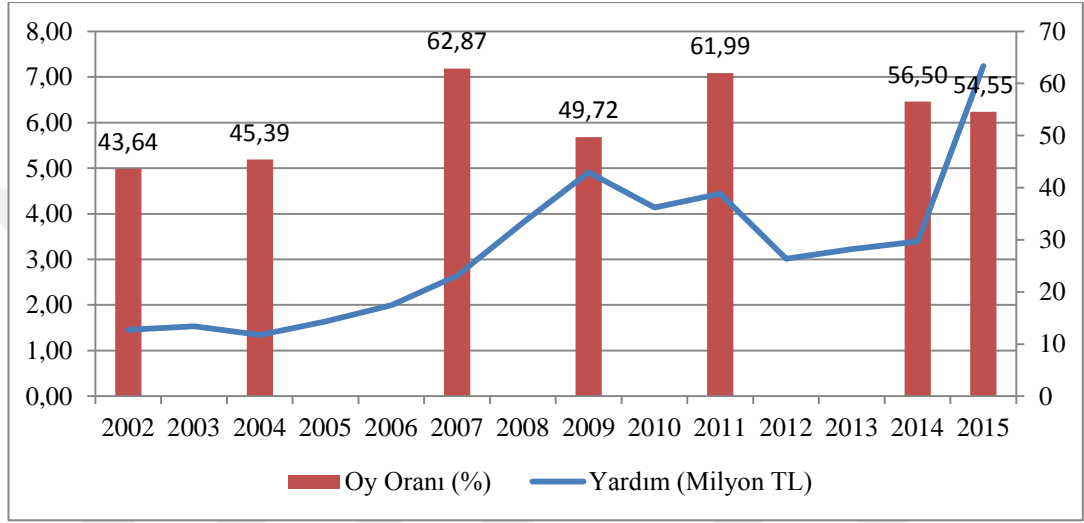
		Oy ve Kişi başına yardım ilişkisi
Merkez	spearman rho	0,750
	p	0,052
	N	7
Besni	spearman rho	0,214
	p	0,645
	N	7
Çelikhan	spearman rho	0,360
	p	0,427
	N	7
Gerger	spearman rho	0,464
	p	0,294
	N	7
Gölbaşı	spearman rho	0,740
	p	0,057
	N	7
Kahta	spearman rho	0,479
	p	0,277
	N	7
Samsat	spearman rho	0,107
	p	0,819
	N	7
Sincik	spearman rho	0,357
	p	0,432
	N	7
Tut	spearman rho	0,643
	p	0,119
	N	7

Not: $p>0,10$

4.6.1. Adıyaman Merkez İlçe Analiz Bulguları

Adıyaman merkez ilçe verileri ile yapılan analizde toplam yardım rakamları ile seçim sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Kişi başı yardım rakamları için de aynı durum geçerlidir ($p>0,05$).

Şekil 4. Adıyaman Merkez’de Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete’den derlenip hazırlanmıştır.

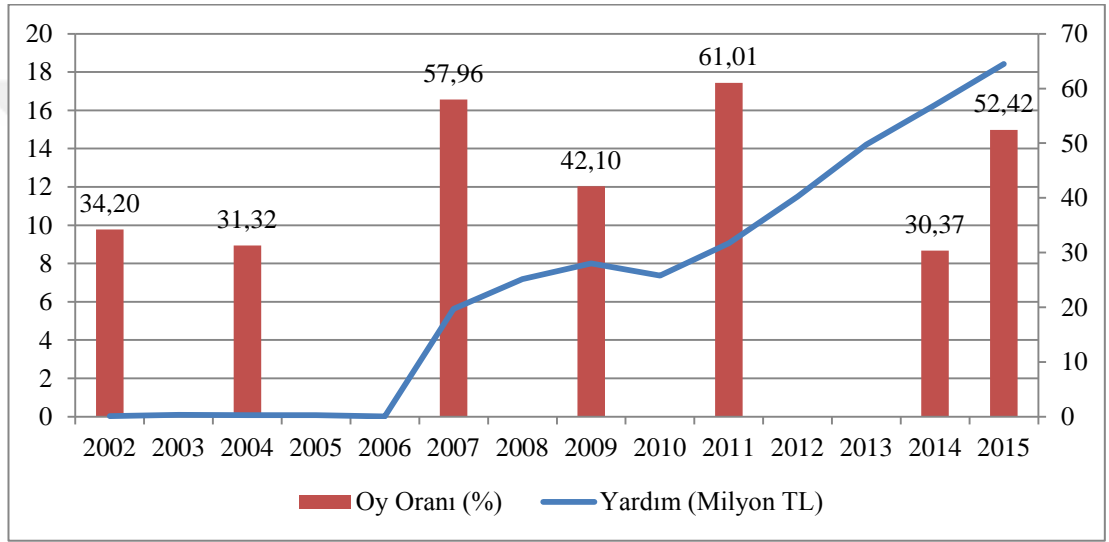
Kişi başı yardım verileri ile ilgili olarak yapılan analizde p değerinin $p>0,05$ değil de $p>0,10$ olarak alınması halinde % 75 düzeyinde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ancak bilimsel araştırmalarda güvenilir bir anlamlılık ilişkisi için p değerinin $p>0,05$ olmaması gerektiği görülmektedir. Bu nedenle ikinci analizde ortaya çıkan ilişki de çok zayıf bir ilişki olarak kabul edilmelidir.

Yapılan yardımlarla AK Parti’nin aldığı oy oranları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını grafik üzerinde görmek de mümkündür. Grafik üzerindeki gösterim, 2009-2014 arası dönemde yapılan yardımlarda önemli bir düşüş olduğunu ancak bu dönemde yapılan 2011 yılındaki seçimlerde AK Parti’nin en yüksek oy oranlarından birine ulaştığı görülmektedir. Öte yandan 2014 yılından itibaren yardımlar ciddi bir artış gösterirken 2014 ve 2015 yıllarında yapılan iki seçimin sonucunda da AK Parti’nin oy oranları 2011 seçimlerinin altında kalmaktadır

4.6.2. Besni İlçesi Analiz Bulguları

Besni ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Şekil.5'te de açıkça görüldüğü gibi özellikle 2010 yılı sonrasında yardımlar artmasına karşın yardımların en üst seviyeye çıktığı yıllara karşılık gelen 2014 ve 2015 seçimlerinde AK Parti'nin oy oranı 2011 seçimlerinin altında kalmaktadır.

Şekil 5. Besni'de Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

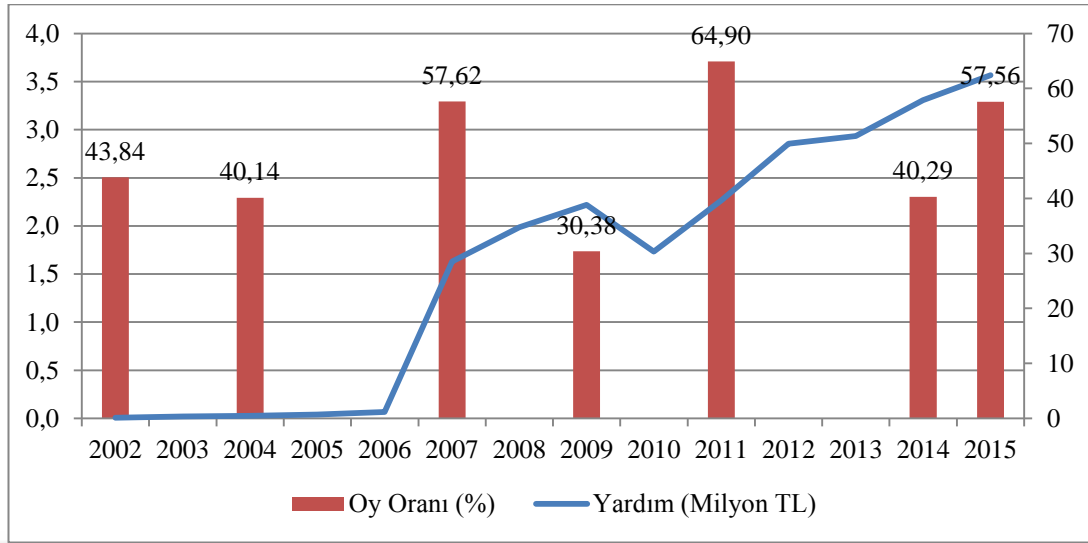

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete'den derlenip hazırlanmıştır.

4.6.3. Çelikhane İlçesi Analiz Bulguları

Çelikhane ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şekil.6'te de görüldüğü üzere Besni'deki duruma benzer bir durum Çelikhane'da da söz konusudur.

Şekil 6. Çelikhan'da Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

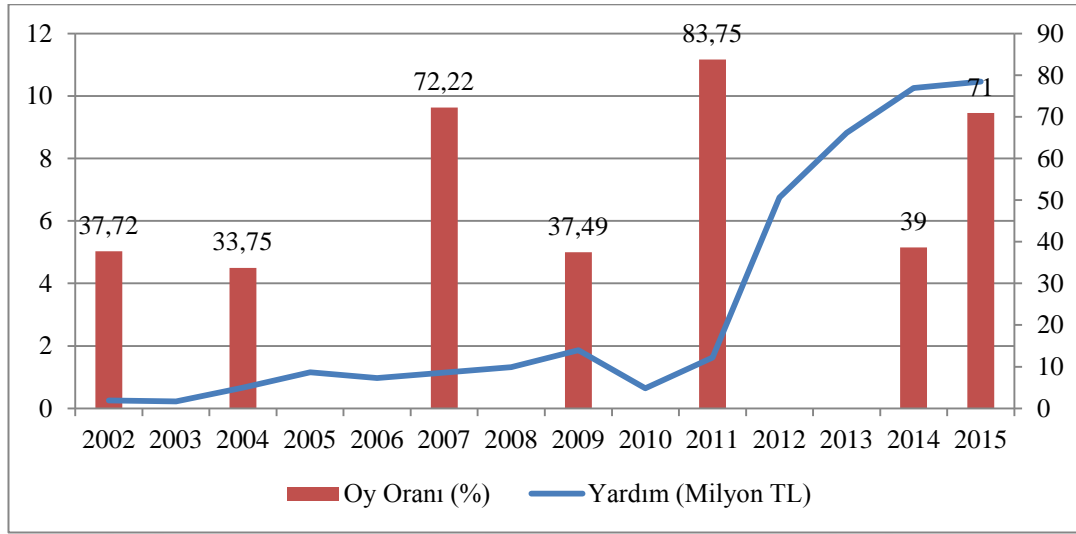

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete'den derlenip hazırlanmıştır.

4.6.4. Gerger İlçesi Analiz Bulguları

Gerger ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şekil.7'da 2011'den itibaren yapılan yardımların belirgin bir şekilde arttığı ancak 2014 ve 2015 seçimlerinde AK Parti'nin aldığı oyların 2011 seçimlerinde aldığı oyların altında kaldığı görülmektedir.

Şekil 7. Gerger’de Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

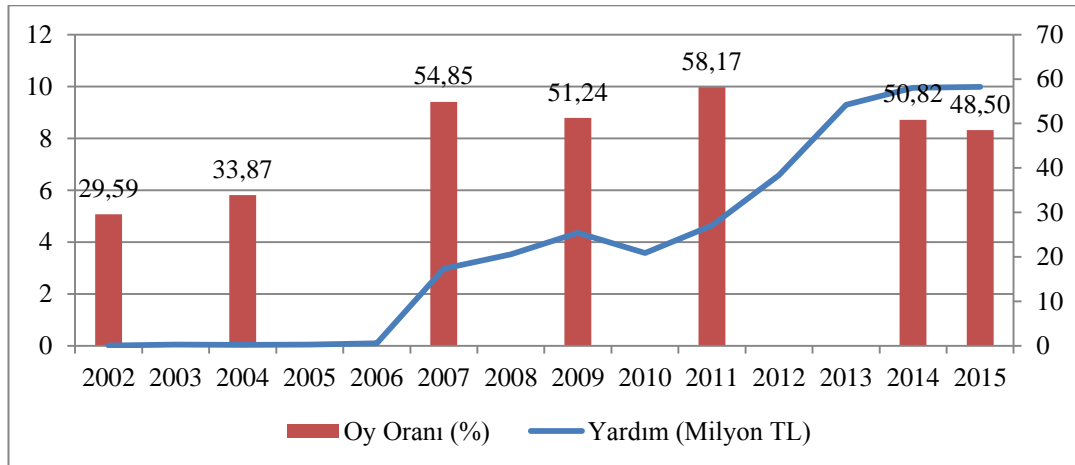

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete’den derlenip hazırlanmıştır.

4.6.5. Gölbaşı İlçesi Analiz Bulguları

Gölbaşı ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şekil.8’de de AK PARTİ oylarının artan yardımlara rağmen düştüğü görülmektedir.

Şekil 8. Gölbaşı’nda Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

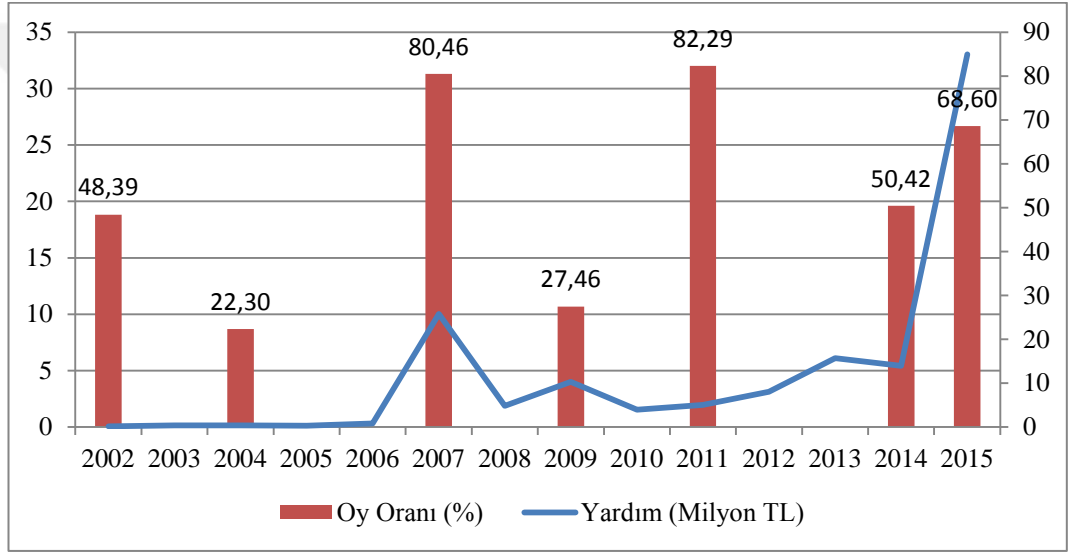

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete’den derlenip hazırlanmıştır.

4.5.6. Kahta İlçesi Analiz Bulguları

Kahta ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Kahta’da yardımların seyri diğer ilçelerden biraz farklı görünmektedir. Yıllara göre yardımlarda bir dalgalanma söz konusudur. Öte yandan diğer ilçelerde olduğu gibi 2014 ve 2015 seçimlerinde AK Parti’nin oy oranı yardımlardaki artışa rağmen 2011 seçimlerindeki oy oranından daha düşük çıkmıştır.

Şekil 9. Kahta’da Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

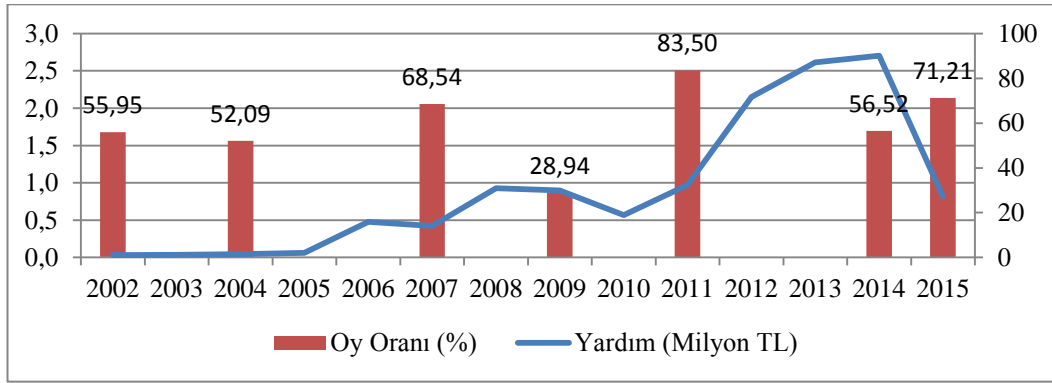

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete ‘den derlenip hazırlanmıştır.

4.5.7. Samsat İlçesi Analiz Bulguları

Samsat ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şekil.10’da yapılan yardımların 2011 yılından itibaren belirgin bir şekilde arttığı, 2014 yılından itibaren ise düştüğü görülmektedir. AK Parti’nin oylar ise her iki seçimde de 2011’de aldığı oyların altında kalmıştır.

Şekil 10. Samsat'ta Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

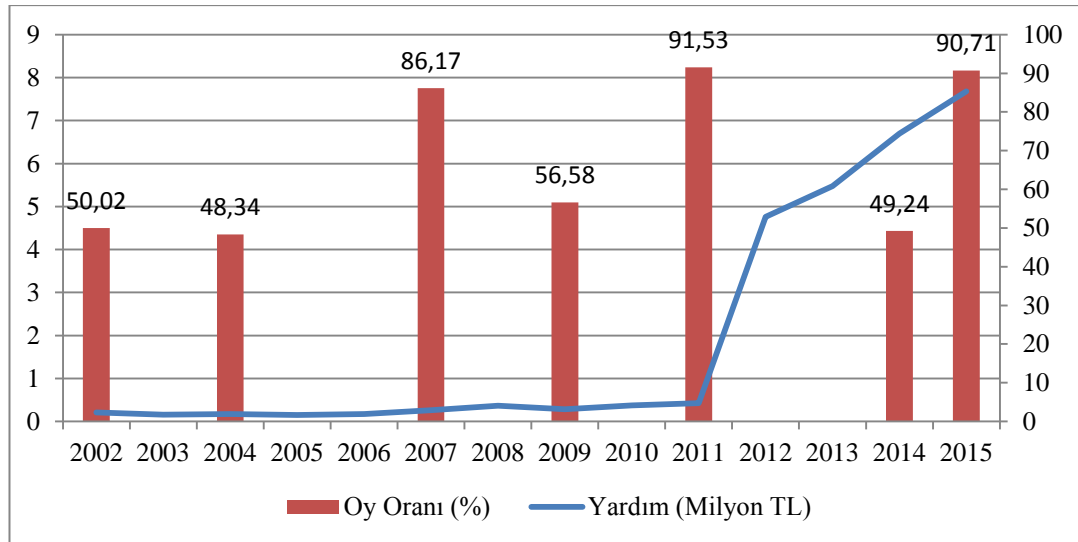

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete'den derlenip hazırlanmıştır.

4.5.8. Sincik İlçesi Analiz Bulguları

Sincik ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şekil.11'da görüldüğü üzere 2011 seçimleri sonrasında yapılan yardımların miktarında çok büyük artışlar görülmektedir. Ancak 2014 ve 2015 yılında yapılan her iki seçimde de AK Parti'nin aldığı oylar 2011 seçimlerinde alınan oy oranlarının altında kalmıştır.

Şekil 11. Sincik'te Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

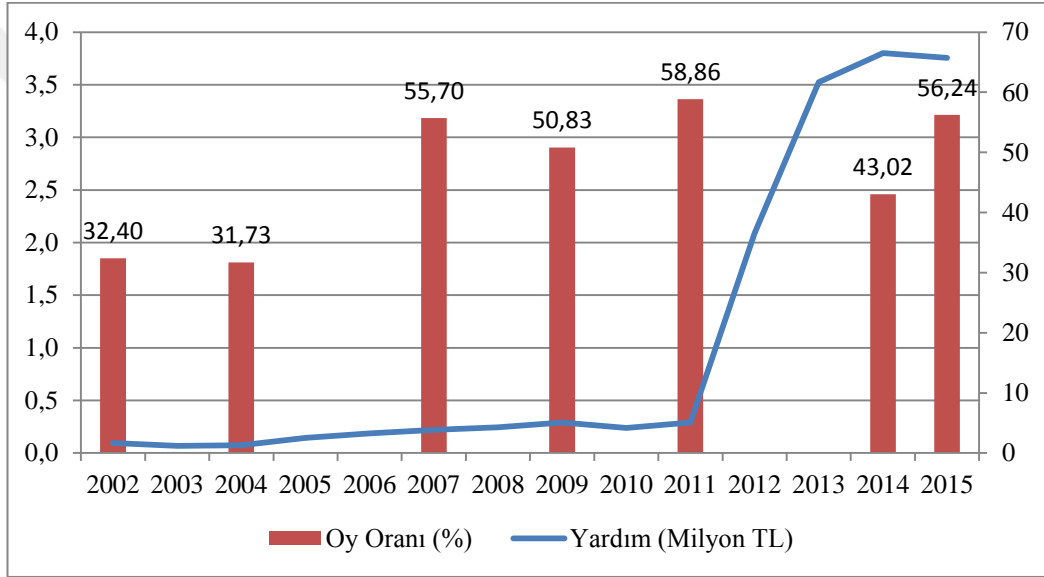

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete'den derlenip hazırlanmıştır.

4.5.9. Tut İlçesi Analiz Sonuçları

Tut ilçesinde yapılan sosyal yardımların toplam tutarı ve kişi başı tutarları ile ilgili olarak yapılan analizlerde, sosyal yardımların seçim sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şekil.12’de görüldüğü üzere Tut ilçesinde de Sincik ilçesindeki duruma benzer bir tablo söz konusudur. Yapılan yardımların 2011’den itibaren çok belirgin bir şekilde artmasına karşın AK Parti’nin 2014 ve 2015 seçimlerinde aldığı oy oranı 2011 seçimlerinde aldığı oy oranlarının altında kalmıştır.

Şekil 12. Tut’ta Yardımların AK Parti Oylarına Etkisi

Bu grafiklerin hazırlanması sırasında seçim sonuçları Ysk, Tük ve Resmi Gazete’den derlenip hazırlanmıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Teorik Tartışmaların Değerlendirilmesi

Sosyal devlet kavramı, günümüz modern devlet sistemlerinin en temel ilkelerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel olarak devletlerin ve toplumların çeşitli yöntemlerle ihtiyaç sahibi vatandaşlara destek olduğu görülmektedir. Geçmişte önemli ölçüde hayır kurumları ve vakıflar aracılığıyla yürütülen bu faaliyetlerin sanayileşmenin yarattığı toplumsal değişimle birlikte devletlerin zorunlu bir görevi haline geldiği görülmektedir. Çünkü sanayileşme ile birlikte toplumsal yapılarda hızlı bir çözülme görülürken geleneksel devlet yapıları da değişime uğrayarak günümüz modern devlet sistemleri yerleşik bir hale gelmiştir. Toplumların ve devletlerin bu dönüşümü ile birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlar, devletlerin sosyal devlet ilkesi çerçevesinde yeniden yapılanmasına yol açarken sosyal devlete özgü faaliyetlerin gerçekleştirilmesi devletler için hem sosyal, siyasi ve hukuki bir zorunluluk haline gelmiştir.

Sosyal devletin evrimi ve bu evrimin devlet yapıları üzerine yapılan birçok çalışma, 20. Yüzyılın başlarında güçlenen sosyal devlet anlayışının II. Dünya Savaşı sonrasında refah devletine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm sürecinde başta dezavantajlı bireyler ve gruplar olmak üzere toplumun tamamının devletin destekleyici görevleriyle kuşatıldığı ve korunduğu görülmektedir. Bu refah döneminin sonunu da işaret eden 1980'lerden itibaren ise sosyal devlet anlayışının çeşitli nedenlerle eleştiriye uğradığı ve tekrar yükselişe geçen liberal iktisat düşüncesinin (Neoliberalizm) de etkisiyle devletin birçok alanda yürüttüğü faaliyetlerden sermaye kesimlerinin lehine geri çekildiği görülmektedir.

Küreselleşme kavramının yarattığı bu yeni dönüşüm sürecinde devletin etkinliğinde görülen bu azalma ile birlikte sosyal sınıflar arasındaki gelir eşitsizliği hızla büyümeye başlamış ve başta en alt gelir grupları olmak üzere kadınlar, çocuklar, engelliler gibi sosyal kesimlerin devletin desteğine olan ihtiyaçları hızla artmıştır.

Bu tarihsel gelişim süreci, Türkiye'yi de yakından ilgilendiren gelişmelere yol açmış, özellikle 1980'lerdeki küreselleşmenin Türkiye'de serbest piyasa

ekonomisine geçiş şeklinde etkisini göstermesi ile yoksulluk problemiyle birlikte sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlara ulaşım konusu önemli bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Geleneksel toplum yapısı dayanışma kültürüne dayanan Türk toplumunda sosyal çözümlere de yol açan bu süreç nedeniyle toplum-devlet ilişkisi de gelgitler içerisinde şekillenmiştir. Devletin toplumla birebir temas eden yüzü olarak siyasal iktidarların bu gelgitlerden önemli ölçüde nasiplendiğini söylemek mümkündür. Özellikle 1970'lerden itibaren yaşanan ekonomik ve sosyal istikrarsızlık nedeniyle hiçbir siyasal iktidarın yasal görev süresini tamamlayamaması ve toplumun hiçbir siyasi görüşe tek başına ülkeyi yönetme şansı vermeyişi bunun en önemli işaretlerinden birisidir.

1970'lerden 2000'li yıllara kadar toplumun siyasal sisteme ve siyasi partilere karşı duyduğu güvensizliğin de bir ifadesi olan koalisyon hükümetleri, bu dönemde adeta Türk siyasal sisteminin simgesi haline gelmiştir. Kesintisiz bir şekilde 30 yılı bulan bu istikrarsız ortamın toplumda derin bir güven bunalımının yaşandığını ve hiçbir siyasal partinin uygulamaları ile toplumu yeterince tatmin edemediğini göstermektedir. Bu koalisyon dönemlerinin yoksulluk ve bu yoksullukla ekonomik gelir dağılımı adaletsizliğini daha da artıran ekonomik krizlerle özdeşleşmesi toplumda güçlü bir iktidar özlemini artırmıştır. Çünkü toplumdaki yeterli desteği alamayan bütün siyasi iktidarlar, toplumdaki gelir dağılımı adaletsizliğini çözmeyi ve sosyal devlet ilkelerini uygulamayı vaat etmiş olmalarına rağmen bu politikaları yeterince uygulama gücüne sahip olmamışlardır.

Toplumun bu beklentisinin somut bir cevabı olarak 2002 yılında iktidara gelen AK Parti'nin bu beklentiyi doğru bir şekilde algılayarak sosyal devlet uygulamalarına geçmişteki iktidarlardan daha fazla önem verdiğini söylemek mümkündür. 2002-2016 arası dönemde kesintisiz bir şekilde tek başına olarak yürüttüğü iktidarında (bu çalışmanın tamamlanma aşamasında mevcut iktidar devam etmektedir) klasikleşen seçim vaatlerinin ötesine geçerek sosyal devlet harcamalarını seçim dışı dönemlerde de kesintisiz bir şekilde sürdürmüştür. Bunu gerek ilk defa uygulamaya konulan sosyal devlet politikalarında gerekse geçmişten bu yana devam eden politikaların daha da güçlendirilerek uygulanmasında ve bu uygulamaların seçim dönemleri haricinde de önemli bir sapma olmaksızın sürdürülmesinde görmek mümkündür.

Geleneksel sosyal devlet uygulamaları önemli ölçüde çalışanlar üzerinden ve onların aile bireyleri üzerinden yürürken AK Parti'nin yürürlüğe koyduğu birçok politikada çalışıyor olma şartı olmaksızın hedeflenen kategorideki herkesin yardım kapsamına alındığı görülmektedir. Yaşlılarla, engellilerle, çocuklarla ilgili yeni uygulamaları bunlara örnek olarak göstermek mümkündür. Bunun yanında devletin hayırsever bir vatandaş gibi hareket ederek ihtiyaç sahibi vatandaşlara zaman ve mekân ayırımı yapmaksızın ve ülkedeki herkesi kapsayacak şekilde gıda, yakacak yardımları yapması da oldukça yeni ve farklı bir yaklaşımın olduğunu göstermektedir. Her ne kadar bu yardımlar muhalefet tarafından makarna-kömür yardımı adı altında önemli eleştiriler almış olsa da AK Parti'nin şahsında devletin bu tutum ve davranışı toplum tarafından memnuniyetle karşılanmış ve AK Parti politikaları her seçimde kesintisiz bir şekillerde ödüllendirilmiştir.

Toplumun AK Parti'ye sağladığı bu destek, muhalefet tarafından çoğunlukla küçümseyici bir dille makarna-kömür ikilisi ile sembolize edilen bu yardımların etkisine indirgenerek açıklanmıştır. Ancak toplumun AK Parti'ye Adıyaman ilinde sağladığı bu desteğin tek nedeninin bu tür aynı yardımlar olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü AK Parti'nin Türk toplumuna sunduğu basit maddi güvenlikten ziyade daha kuşatıcı bir güven ve istikrar olgusudur. Hatta bu güven ve istikrar kavramlarının şu an cumhurbaşkanlığı makamında oturan ve AK Parti'nin tartışmasız tek lideri olan Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi söyleminin en merkezi kavramları olduğunu söylemek mümkündür.¹² Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın her seçim döneminde yaptığı mitinglerde kullandığı ifadelerde bu rahatlıkla görülebilir. Bu mitinglerde kullanılan dil ile ilgili kapsamlı bir söylem ve kavram analizi olmadığı için bu konuda kesin ifadeler kullanmak pek mümkün olmasa da güven ve istikrar kelimelerinin en sık vurgulanan kavramlar olduğu konuya ilgi duyan herkesin bildiği bir durumdur.

¹² Bu tezin hazırlık safhasında Sayın Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanlığı makamında bulunmaktaydı. Ancak 16 Nisan 2017'de yapılan halk oylamasıyla birlikte evet oylarının çıkması sonucu partili cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmiş olup 21 Mayıs 2017 günü yapılan AK Parti olağanüstü kongresinde Recep Tayyip Erdoğan 1414 oyla yeniden AK Parti genel başkanı seçilmiştir.

Seçmenlerin tercihlerini etkileyen çok sayıda faktör söz konusudur. Bu faktörlerin neler olduğuna dair yabancı ve yerli literatürde çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Bunun yanında siyasi partilerin ve düşünce kuruluşlarının da bu konuyu yoğun bir şekilde incelediği, seçmenlerin davranışlarına hangi faktörlerin ne düzeyde etki ettiğini tespit etmeye çalıştıkları görülmektedir.

Seçmenlerin sosyo-demografik özellikleri, psikolojik faktörler, siyasi ortam, toplumsal yapı ve ilişkiler bu faktörler içerisinde öne çıkanlardır (Dilber, 2013: 1-7, 18-19). Türkiye, Hindistan gibi geleneksel toplumlardaki yerleşik toplumsal kategoriler, toplumsal gelişmişlik düzeyi, mobilizasyon, eğitim düzeyi, kentleşme, göç gibi faktörler hem siyasal katılma düzeyine hem seçmen tercihlerine etki etmektedir (Huntington ve Dominquez, 1975: 56-60). Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan bir araştırma, sosyal yapıların seçmen tercihi üzerindeki baskısına somut deliller sunmaktadır. Özellikle ağalık kurumunun köylerdeki oy yönelimlerini açık bir şekilde etkilediği görülmektedir (Erdoğan, 1992: 300-302).

Dindarlık, muhafazakârlık, milliyetçilik gibi kültürel ve dini değerlerin de seçmenlerin tercihlerine önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koyan araştırmalar vardır (Temizel, 2012: 220-225). Bazı araştırmalarda ise ekonomik faktörler ve ideoloji seçmen davranışlarını en fazla etkileyen faktörler olarak öne çıkmaktadır (Arı vd., 2015: 15). Bazı araştırmalarda ise ulusal meselelerin baskınlığının yerel - genel seçim ayırımını ortadan kaldırdığı ve seçmenlerin bireysel faktörler, ideoloji gibi ayırıcı unsurları bir kenara bırakarak ulusal meselelere odaklandığı görülmektedir (Çitçi, 2005: 159).

CHP'nin bu konuda yaptığı bir çalışmada yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir düzeyi, aile yapısı, yerleşim birimi, dünya görüşü ve ideoloji, sosyal sektör ve sınıflar, din, etnik yapı, algılar, ülke ekonomisinin ve siyasetinin genel durumu gibi birçok faktörün seçmen davranışlarına etki ettiği belirtilmektedir (Ayata, 2013: 8-19). Ayrıca parti liderlerinin karizması, özellikleri ve liderliği de seçmenleri etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Doğan ve Göker, 2010: 173-174). Son yıllardaki siyasi ortamı inceleyen bir çalışmada AK Parti'deki parti liderliğinin seçmenleri olumlu etkilediği buna karşın CHP ve MHP'deki parti liderliğinin seçmenleri tatmin etmediği ve seçmenlerin tercihlerini etkilediği görülmektedir (Avcı, 2015: 175-176).

Bazı araştırmalar Türk seçmeninin rasyonel tercih modeli çerçevesinde hareket ettiğine işaret ederken (Teyyare ve Avcı, 2016: 53-56) bazı çalışmalar ise ekonomik oy verme teorisine uygun bir davranış kalıbının olduğuna işaret etmektedir (Sezgin, 2007: 22-23). Dökmen ve Ovalı (2016: 21-23)'nın araştırması seçmenlerin sosyal devlet uygulamalarına önem veren partilerin daha çok tercih edildiğine işaret etmektedir.

Söz konusu araştırmalarda da açıkça görüldüğü üzere seçmen davranışını ve seçmenlerin oy verme günündeki nihai tercihini tek bir faktörle açıklamak mümkün değildir. Çünkü seçmenin oy verme süreci birçok bileşeni bir araya getiren bir karar alma sürecidir. Hatta seçimlere katılım oranlarına bakıldığı zaman oy vermemenin de önemli bir tercih olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Dolayısı ile bir karar alma süreci olarak seçmenin oy tercihi, bir ya da birkaç faktörün çok ötesinde sosyal, siyasi, kültürel, ahlaki, bireysel ve ulusal düzlemlerde onlarca faktörün dinamik bir sonucudur. Bu dinamikliği nedeniyle seçmenlerin tercihleri sabit kalmamakta seçimden seçime de değişebilmektedir. Bu değişkenlik nedeniyle siyasi partilerin genellikle nöbetleşe iktidara geldikleri de görülmektedir. AK Parti'nin Türk siyasi hayatında elde ettiği kesintisiz başarı bu dnşmllğn çok önemli bir istisnasını teşkil etmektedir.

AK Parti'nin elde ettiği bu başarının arkasında yatan faktörleri uygulanan politikalar bağlamında inceleyen çalışmalar, yapılan sosyal yardım transferlerinin de seçmenlerin tercihinde etki ettiğine işaret etmektedir. Bunlardan Karagl ve Dama (2015: 3-5), seçim dönemlerinde yapılan transferlerin etkisine işaret ederken Sezgin (2007: 36), ekonomi politikalarının başarisına Kanca (2012: 55-56), sosyal transferlerin etkisine işaret etmektedir.

Uygulama Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu araştırmada seçim döneminde yapılan transferlerin de ötesine geçilerek AK Parti'nin yaptığı sosyal devlet tercihlerinin seçmenlerin tercihi üzerinde bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma kapsamında Adıyaman ili seçim çevresinde yapılan yardımlarla aynı seçim çevrelerinde AK Parti'nin aldığı oy oranları karşılaştırılmış ve iki

değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu incelenmiştir. Elde edilen analiz bulgularına göre Adıyaman Merkez’de de Adıyaman’ın ilçelerinde de yapılan yardım tutarları ile AK Parti’nin aldığı oy oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki yoktur ($p>0,05$).

Bu ilişkinin varlığı toplam yardım tutarlarının yanında kişi başı yardım miktarları bakımından da sorgulanmıştır. Kişi başı yardım tutarları için yapılan ikinci analizde de gerek merkezde gerekse ilçelerde p değeri anlamlılık düzeyi olan 0,05’in üzerinde çıkmıştır. Bu da kişi başı yardım tutarlarının da oy oranları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Kişi başı yardımlarla ilgili analizde p değeri 0,10 alınarak üçüncü bir analiz daha yapılmıştır. Bu son analizde sadece Adıyaman Merkez’de AK Parti’nin aldığı oylarla yapılan yardımlar arasında % 75 düzeyinde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. İlçelerde ise yeni p değerine rağmen herhangi bir anlamlı ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bu son analizde bir anlamlılık karşımıza çıksa da bilimsel çalışmalardaki genel kabul, p değerinin 0,05’i geçmemesi şeklinde olup p değerinin 0,05’ten büyük olduğu durumlarda ortaya çıkan ilişki zayıf ve anlamlılığını şüpheli bir ilişki olarak görme yönündedir. Bu genel kabule uygun olarak bu araştırmada da son bulgu yeterli görülmemektedir. Bu genel kabule uygun olarak bu araştırmada da son bulgu yeterli görülmemektedir. Bu genel kabule uygun olarak bu araştırmada da son bulgu yeterli görülmemektedir. Bu genel kabule uygun olarak bu araştırmada da son bulgu yeterli görülmemektedir.

Elde edilen bu bulgular aynı zamanda bütün hipotezlerin reddedilmesini gerektirmektedir. Çünkü gerek Adıyaman Merkez’de gerekse ilçelerin tamamında AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu yardımların (toplam yardımlar bakımından ve kişi başı yardım bakımından) AK Parti’nin oylarına herhangi bir etkisinin olmadığı net bir şekilde görülmektedir. Tamamı reddedilen hipotezler aşağıdaki şekildedir;

- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar, Adıyaman seçim çevresinde AK Parti’nin aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti’nin Adıyaman Merkez’de aldığı oylara etki etmektedir.

- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Besni'de aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Çelikhan'da aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Gerger'de aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Kahta'da aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Samsat'ta aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Sincik'te aldığı oylara etki etmektedir.
- ✓ AK Parti hükümetlerinin yapmış olduğu sosyal yardımlar AK Parti'nin Tut'ta aldığı oylara etki etmektedir.

Araştırma Sonuçları

Araştırma bulguları, çalışma fikrinin ortaya çıktığı zaman oluşan beklentilere göre aksi yönde bir duruma işaret etmektedir. Bunun birçok nedeninin olması mümkündür. Her şeyden önce araştırmanın literatür kısmında ele alındığı gibi seçmenlerin kararlarını etkileyen sosyo-ekonomik, siyasal, bireysel olmak üzere onlarca farklı değişkenin söz konusu olduğu unutulmamalıdır. Dolayısı ile bu kadar çok değişkenin olduğu bir süreçte alınan oy oranını bir veya birkaç değişken ile açıklamak zorlaşmaktadır. Çünkü değişkenlerin çokluğu nedeniyle her bir değişkenin etki mekanizmasını zayıflatmakta ve değişkenlerin % payında düşüş olmaktadır. Bu durumun istatistiksel ölçümü zorlaştırması mümkündür.

Öte yandan AK Parti ile ilgili yapılan tartışmalarda sosyal devlet harcamaları özellikle muhalefet cephesinin en popüler tartışma konularından birisi olmasına karşın bu konuda yapılmış bilimsel çalışma sayısının çok az olduğu görülmektedir. Bu eksiklik nedeniyle elde edilen bulguların karşılaştırmalı olarak tartışılması da zorlaşmaktadır.

AK Parti'nin uyguladığı sosyal devlet politikalarını inceleyen birçok çalışma olmasına karşın bizim yaptığımız taramalarda bu araştırmalardan sadece Doğan

(2016)'nın çalışmanın istatistiksel bir analizi içerdiği, diğerlerinin ise genel değerlendirmelere dayandığı ve istatistiksel ölçümler yapmadığı görülmektedir. Söz konusu araştırmada Elazığ merkezde yaşayan 220 yoksul ailenin aldıkları yardımlarla seçimlerdeki tercihleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre siyasi partilerden yardım alan vatandaşların söz konusu partiye yönelimi artarken bu yardımlardan ziyade partilerin ekonomik vaatleri ile iş ve istihdam vaatlerini daha fazla önemsendiği görülmektedir (Doğan, 2016: 85-86). Bu bulgular, seçmenlerin sosyal yardımlardan ziyade yaşamın tamamında yeni bir düzen kurma etkisi olan iş ve istihdam gibi uzun vadeli sonuçları olan vaatleri daha fazla önemsendiğini ortaya koymaktadır. Yoksulların yapılan yardımlardan ziyade ekonomik vaatleri ve iş vaatlerini daha fazla önemsemesi, bizim araştırmamızda ortaya çıkan sonuçları onaylar bir nitelik de arz etmektedir. Çünkü her ne kadar sosyal yardımlar vatandaşın ihtiyaçlarını karşılasa da seçmenler, şu anda içinde olduğu refah düzeyinden ziyade gelecekteki refahının istikrarını daha fazla önemsemektedir. Bu da gerek Adıyaman Merkez'de gerekse ilçelerde 2011 yılından itibaren yardım rakamlarının artmasına rağmen 2014 ve 2015 seçimlerinde AK Parti oylarındaki düşüşün kaynaklarının farklı değişkenlerde olduğunu açıklamaktadır.

2008 yılı gerek dünyada gerekse Türkiye'de küresel bir ekonomik krizin yaşandığı ve toplumların yoksullaşmanın etkilerini hissetmeye başladığı bir yıldır. Devam eden yıllarda da küresel ekonomideki daralma devam etmiş, Türk ekonomisi de bundan etkilenmiş ve özellikle 2002-2007 yılları arasında gösterdiği güçlü performansın çok uzağına düşmüştür. Ekonomik büyüme performansındaki bu gerileme, toplumun dikkatini kriz kaygısına yöneltmiştir. Dolayısı ile kriz sonrası dönemde uzun vadeli refahın garantisi anlamına da gelen istihdam vaatlerinin toplum tarafından daha fazla önemsenmesi anlaşılabilir bir durumdur. Böylesi bir ortamda AK Parti hükümetlerinin yaptığı yardımların geçmişe göre daha da artmasına karşın 2014 ve 2015 seçimlerinde aldığı oyların 2011 seçimlerindeki oy oranlarına göre daha düşük çıkması da seçmenin sosyal yardımlardan ziyade ekonomideki genel gidişata ve başka faktörlere odaklandığını göstermektedir.

Sonuç olarak çok tartışılan bir konu olan sosyal devlet harcamalarının iktidar partisinin Adıyaman ili ve ilçelerinde aldığı oy oranları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir etkisinin olmadığını söylemek mümkündür. Bu sonuç genel

beklentilerin aksine bir sonuç olsa da özellikle 2008 sonrası dönemde ekonomi ile ilgili kaygıların artmış olmasının sosyal yardımlarla seçmen tercihleri arasındaki ilişkiyi gölgeleyebileceğini söylemek de mümkündür.

Bu araştırmanın da diğer araştırmaların olduğu gibi bir takım sınırlılıkları vardır. Bunlardan birincisi seçim değişkeni ile ilgili sınırlılıklardır. Araştırmanın seçtiği zaman aralığı AK Parti'nin iktidar dönemini içeren 2002-2015 yıllarıdır ve bu dönemde yapılan seçimlere ait verilerle analiz yapılmıştır. Analiz döneminde çalışmaya dâhil edilme özelliğine sahip 7 adet seçim söz konusudur ve bu durum değişken sayısının düşük sayıda (n=7) olmasına neden olmuştur. Daha kesin sonuçlara ulaşabilmek için çok daha geniş bir zaman aralığında ve daha fazla değişkeni olan istatistiksel testlerin yapılması gerekmektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli sınırlılığı ise araştırma evren ve örnekleme ile ilgilidir. Bu araştırma, Adıyaman ili seçim çevresinde yapıldığı için elde edilen bulguların diğer illere ya da Türkiye'nin tamamına genelleştirilmesi doğru olmayacaktır. Çünkü her seçim çevresinin kendine özgü yaşam koşulları, kültürel ve inanç değerleri, sosyal yapısı, ekonomik imkânları vardır. Seçim sonuçlarına etki eden bu değişkenlerdeki büyük farklılaşmaların söz konusu olduğu durumda bir yerde elde edilen sonucun başka bir yerde de geçerli olduğunu ileri sürmek yanlış olacaktır. Çünkü bir testin sonuçlarının başka yerde de aynen geçerli olabilmesi için diğer bütün koşulların matematiksel bir gereklilik olarak aynı ve sabit kalması gerekmektedir. Ancak Türkiye'de hemen her ilin kendine özgü karakteristikleri vardır ve bu karakteristiğin alt bileşenleri deneysel sonuçlar üzerinde baskın etkilere yol açabilmektedir.

Bu araştırma, AK Parti'nin çok tartışılan bir uygulamasını istatistiksel olarak inceleme konusu yapmıştır. Literatürde ve günlük tartışmalarda AK Parti yardımları sıklıkla ele alınmasına karşın bu yardımların seçmenin oy verme davranışına etki edip etmediği istatistiksel olarak çok az incelenmiştir. Bu bakımdan bu araştırma çok tartışılan ama istatistiksel olarak test edilmeyen bir tartışmayı sayısal veriler üzerinden test etmiş ve tartışmaların aksine söz konusu yardımların seçmenlerin AKP'ye yönelimini anlamlı düzeyde etkilemediğini ortaya koymuştur. Adıyaman ili seçim çevresinde elde edilen bu sonuçlar, bu alandaki boşluğun gerçekçi bulgularla doldurulmasında önemli rol üstlenecektir. Ancak bu çalışmanın benzerleri ve daha

kapsamlılarının farklı iller bazında hatta Türkiye genelinde yapılması, söz konusu tartışmalarda ileri sürülen iddiaların doğruluk ya da yanlışlığının somut temellerle ortaya konulması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Adıyaman Valiliği, (2017), Demografik Göstergeler,

<http://www.adiyaman.gov.tr/demografik-gostergeler>, Erişim: 01.04.2017.

Adıyaman Valiliği, (2017), Tarihçe, <http://www.adiyaman.gov.tr/tarihce>, Erişim: 01.04.2017.

Adıyaman Belediye Başkanlığı Mali Hizmetler Müdürlüğü (17.10.2016). No: 2739 Sosyal yardımlar hk. bilgi konulu yazısı

Adıyaman Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (20.04.2016) No: 1360 Sosyal ve Ekonomik Destek ile İlgili İstatistik Verileri Konulu Yazısı.

Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (09.06.2016). 788 sayılı İstatistik Bilgileri Talebi Konulu Yazısı.

Akbulut, Ö. Ö. (2001). Ulusal Siyaset-Yerel Siyaset İlişkisi Bağlamında 1963 Yerel Seçimleri, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 10(4), Ekim, ss: 36-60.

Akbulut, H.; Güran, M. C. (2015). Transfer Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Gelişmekte Olan Ülkelerde 1990-2011 Dönemi İçin Bir Panel Veri Analizi, Maliye Dergisi, Sayı: 168, Ocak-Haziran, 134-153.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 1986, “3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu”, <http://www.aile.gov.tr/mevzuat/3294-sayili-sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-kanunu>, Erişim: 01.04.2017.

Aldıkaçtı, O. (1997). Sosyal Devlet, Anayasa Yargısı Dergisi, Sayı: 14, ss: 79-85.

Alp, S. (2009). Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör, Maliye Dergisi, Sayı: 156, Ocak-Haziran, ss: 265-279.

Arı, E.; Yılmaz, V.; Başkan, E. (2015). Seçmen Oy Verme Davranışlarının Betimlenmesi İçin Bir Yapısal Eşitlik Model Önerisi: Yalova İli Mahalli İdareler Seçimi Örneği, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 7(3), ss: 1-17.

- Arpacıoğlu, Ö., Yıldırım, M. (2011). Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluğın Analizi, Niđde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi, 4(2), ss: 60-76.
- Avcı, K. (2015). 2014 Ankara Yerel Seçimlerinde Parti Lideri Faktörünün Seçmenin Oy Verme Kararına Etkisi, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakóltesi Elektronik Dergisi, 3(1), Mart, ss: 145-179.
- Ayata, S. (2013). Seçimde Başarı İçin Seçmeni Tanımak, Seçmen Davranışı: Çalışma Kılavuzu, CHP Bilim, Yönetim ve Kültür Platformu, Ankara.
- Aydın, Y. (2011). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişim Süreci, Dış Denetim Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran, ss: 11-20.
- Aydın, E.; Kuru, N. O. (2015). 2015 Genel Seçimleri’nin Sürprizi: HDP, Ankara Strateji Enstitüsü, Çalışma Raporu, Ankara.
- Bakan, S.; Özdemir, H. (2012). Sosyal Politika Açısından CHP İle AK Parti’nin Karşılaştırılması, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 3(1), Bahar, ss: 22-50.
- Baydur, E.; Ertem, B. (2006). Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları (Ceza Kanunu, Medeni Kanun Ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme), TBB Dergisi, Sayı 65, ss: 89-118.
- Berkay, F. (2013). 1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 4(9), ss: 1-20.
- Besni Belediye Başkanlığı Mali Hizmetler Müdürlüğü (28.06.2016). No: 1285 Aynı ve Nakdi Yardımlar Konulu Yazısı.
- Besni Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (13.07.2016). No: 81 Yardım İstatistikleri Konulu Yazısı.
- Bingöl, O.; A. B. Varlık. (2015). Türkiye’nin Suriye Krizi, İŞİD ve PKK’ya Yönelik Mücadelesi, Merkez Strateji Enstitüsü, Rapor No: 010, 12.08.2015, <http://merkezstrateji.com/wp->

content/uploads/2016/04/T%C3%BCrkiye%E2%80%99nin-Suriye-Krizi-I%C5%9E%C4%B0D-ve-PKK%E2%80%99ya_s7a.pdf, Erişim: 14.01.2017.

Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar Derleyenler: Kenan Çayır, Müge Ayan Ceyhan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 393, Sosyoloji 15, Eğitim Çalışmaları 2, Birinci Baskı, Eylül, İstanbul, ss: 175-188.

Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52(2), ss: 173-197.

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO), Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri (2006-2015), 2006-2015 Yılları Merkezi Yönetim Bütçe Ödenek Ve Harcamaları Fonksiyonel Sınıflandırma II Düzey, <http://www.bumko.gov.tr/TR,165/merkezi-yonetim-butce-giderleri-2006-2015.html>, Erişim: 01.04.2017.

Çelikhan Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (25.05.2016). No: 109 Faaliyet(nakdi-ayni) Konulu Yazısı.

Çelikhan Belediye Başkanlığı Mali Hizmetler Müdürlüğü (01.11.2016) No: 510 Sosyal Yardımlar Konulu Yazısı.

Çitçi, Oya. (2005). Yerel Seçimler Coğrafyası 1963-1999, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayını, No: 18, Aralık, Ankara.

Dağ, H. (2012). Yerel Yönetimlerdeki Reform Olgusunun Neoliberal Boyutu Üzerine Bir Tartışma, Değişen Dünyada Yerel Yönetimlerin Modernizasyonu Sempozyumu, 30-31 Mayıs 2012, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Bişkek, Kırgızistan, Bildiriler Kitabı, ss: 162-168.

Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı, Çalışma ve Toplum, Sayı: 2, ss: 41-54.

- Dilber, F. (2013). Siyasal Katılıma Etki Eden Psikolojik Faktörler Ve Seçmen Tercihine Etkisi; Karaman Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması, Kırgızistan İktisat Ve Girişimcilik Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı: 35, Mart – Nisan, ss: 1-21.
- Doğan, A. (2016). Sosyal Yardımların Yoksulların Siyasal Tercihine Etkisi: Kent Yoksulları Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi, 9(3), ss: 69-89.
- Doğan, A.; Göker, G. (2010). Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2), Ekim, ss: 159-187.
- Dökmen, G.; Ova, C. (2016). Vergilerin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi: Sakarya İli Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 7(15), ss: 20-37.
- Dural, A. B.; C. G. (2011). Türkiye'de Sosyal Devlet ve Yaşlı Hakları Üzerine Bir İnceleme, III. Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu, Kocaeli Üniversitesi-Kocaeli, 25- 26 Ekim 2011, Bildiriler Kitabı, ss: 483-496.
- Erdoğan, M. (1992). Olağandışı Oy Verme Davranışı ve Mobilize Katılım: Güneydoğu Anadolu Projesi Bölgesinde Toplu Oy Veren Köyler Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 47(1), ss: 277-310.
- Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism, Princeton University Press, Princeton/New Jersey, <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>, Erişim: 10.04.2016.

- Fukuyama, F. (2009). Büyük Çözümle (İnsan Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması), Profil Yayıncılık, 2. Baskı, Çeviren: Hasan Kaya, İstanbul.
- Gerger Belediye Başkanlığı (04.07.2016). No: 183 Ayni ve Nakdi Yardım Konulu Yazısı.
- Gerger Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (09.05.2016) No: 377 Yardımlara İlişkin İstatistik Bilgiler Konulu Yazısı.
- Gölbaşı Belediye Başkanlığı Mali Hizmetler Müdürlüğü (20.05.2016) No: 522/1082 Bilgi Edinme Konulu Yazısı.
- Gölbaşı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı (19.09.2016). No: 115 2002-2015 Yıllarında Yapılan Yardım İstatiki Bilgiler konulu yazısı
- Gören, Z. (1997). Sosyal Devlet İlkesi ve Anayasa Hukuku Açısından Yaşam Kalitesi, Anayasa Yargısı Dergisi, Sayı: 14, ss: 89-153.
- Görmez, K.; Sancak, H. Ö. (2010). Türkiye’de Yerel Siyasette Seçmen Davranışının Dönüşümü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Ed: Bekir Parlak, Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar IV. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Dora Yayınları, Bursa, ss: 79-102.
- Günel, P. (2009). Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli Ve Türkiye, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Halaçoğlu, Y. (1991). XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı Ve Sosyal Yapı, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları VII, Dizi-SA 127, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Hardt, M.; Negri, A. (2011). Çokluk – İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi, Ayrıntı Yayınları, 2. Baskı, Çeviren: Barış Yıldırım, İstanbul.

Huntington, S. P.; Dominquez, J. I. (1975). Siyasal Gelişme, Çev: Ergun Özbudun, Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara.

İnalçık, H. (2009). Devlet-i 'Aliyye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Klasik Dönem 1302-1606: Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 34. Baskı, Ekim, İstanbul.

International Labour Organization (ILO). Global Employment Trends 2013, International Labour Office, Geneva.

Kahta Belediye Başkanlığı (09.05.2016). No: 1947 Ayni ve Nakdi Yardım Konulu Yazısı.

Kahta Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (18.04.2016) No: 395 İstatistik Bilgiler Konulu Yazısı.

Kanca, O. C. (2012). Türkiye'de Transfer Harcamalarının Salınımı Ve Politik Gelişmeler, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 46, Mart, ss: 25-59.

Karagöl, E. T.; Dama, N. (2015). Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler?, SETA Perspektif, Sayı: 101, Mayıs, Ankara.

Kayalıdere, G.; Şahin, H. (2014). Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiyede Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2(2), ss: 57-75.

Keynes, J. M. (2008). Genel Teori – İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi, Kalkedon Yayınları, Çeviren: Uğur Selçuk Akalın, İstanbul.

Kiriş, H. M. (2015). Türkiye'de 'Seçim Sandığı' Tartışmaları: Seçime Katılma Oranlarının Anlamı ve Önemi, Toplum ve Demokrasi, 9(19-20), Ocak-Aralık, ss: 25-49.

Kitiş, Y.; Bilgici, S. Ş. (2007). Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki İkilem, Aile ve Toplum Dergisi, Yıl: 9, 3(11), Ocak-Şubat-Mart, ss: 7-11.

- Koç, Y. T. (2011). 12 Eylül'den 12 Haziran'a Siyasi Partiler Adalet Ve Kalkınma Partisi (Ak Parti), Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Sayı: 41, Mayıs, Ankara.
- Köseçik, M. (2010). Ulusal Politikanın Etkisinde 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri: Yerel Tercihlerde Devamlılık ve Değişim, Ed: Bekir Parlak, Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar IV. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Dora Yayınları, Bursa, ss: 103-139.
- Lewis, B. (2009). Modern Türkiye'nin Doğuşu, Arkadaş Yayınları, 3. Baskı, Çev: Boğaç Babür Turna, Ankara.
- Negiz, N.; Akyıldız, F. (2012). Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 15, ss: 171-199.
- Organisation for Economic Co-operation and Development, (2016). Social Expenditure - Aggregated data, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG, Erişim: 20.04.2016.
- Özbek, N. (2002). Osmanlı'dan Günümüze Sosyal Devlet, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 92, Bahar, ss: 7-33.
- Özbey, O. (2012). Kadına Yönelik Şiddet – Şiddetin Temelleri, Hukuk Gündemi, 2012/1, ss: 37-39.
- Öztürk, N. (2006). Ekonomide Devletin Değişen Rolü, Amme İdaresi Dergisi, 39(1), Mart, ss: 17-38.
- Özen, A. (2003). Türkiye'de Transfer Harcamalarının Gelişimi ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1), ss: 205-228.
- Rodrik, D. (1997). Küreselleşme Sınırı Aştı mı? Kızılelma Yayıncılık, Çeviren: İzzet Akyol, Fatma Ünsal, İstanbul.

Samsat Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü
(05.05.2016). No: 226 Dilekçe Konulu Yazısı.

Sarısoy, İ.; Koç, S. (2010). Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi, Maliye Dergisi, Sayı: 158, Ocak-Haziran, ss: 326-348.

Sezgin, Ş. (2007). Ekonomik Oy Verme Teorisi Türkiye Örneği (1998-2003), Amme İdaresi Dergisi, 40(2), Haziran, ss: 21-38.

Sincik Belediye Başkanlığı (03.08.2016). No: 827 Sosyal Yardım Listesi Konulu Yazısı.

Sincik Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü
(12.05.2016). No: 193 Yüksek Lisans Tezi Konulu Yazısı.

SYGM, SGYM Tarihçe, <http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakkimizda/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sygm-tarihce>, Erişim: 01.04.2017

Tatlılıoğlu, K.; Küçükköse, İ. (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 13, Nisan, ss: 194-209.

Temizel, M. (2012). Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik, Kültürel Ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal Ve Ampirik Bir Çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Teyyare, E.; Avcı, M. (2016). Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel Seçimleri ve Zonguldak İli Örneği, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Yıl: 4, 4(1), ss. 51-76.

The World Bank. World Databank, Poverty Headcount Ratio at National Poverty Lines (% of Populations), http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=SI.POV.NAHC&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y, Erişim: 10.04.2016.

The World Bank. Poverty Headcount Ratio At National Poverty Lines (% Of Population),

<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries/TR?display=graph>, Erişim: 10.04.2016.

Tiyek, R. (2015). Sosyal Politika Kapsamında Seçim Bildirgelerinin Değerlendirilmesi, Hak-İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi, Yıl: 4, 4(9), ss: 36-63.

Tut Belediye Başkanlığı Yazı İşleri Müdürlüğü (20.09.2016) No: 435 Sayılı Yazısı.

Tut Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğü (01.07.2016). No: 135 Sayılı Yazısı.

TÜİK, (2012), Milletvekili Genel Seçimleri, www.turkstat.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=145 Erişim: 01.05.2017.

Türkiye Cumhuriyeti Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu, Ankara, <http://www.aile.gov.tr/data/56d469a8369dc56f90d98bbd/2015%20Y%C4%B11%C4%B1%20Bakanl%C4%B1k%20%C4%B0dare%20Faaliyet%20Raporu.pdf>, Erişim: 06.10.2016.

Üste, B.; Güzel, B. (2009). Belediyelerin E-Demokrasiye Bakışı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 26, ss: 69-92.

Yanık, C.; Kara, M. (2014). Küreselleşmenin Sosyal Devlet Anlayışındaki Dönüşüme Etkisi: Genel Bir Değerlendirme, Hak-İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi, 3(3), Yıl: 3, ss: 8-25.

Yıldırım, A. 2010. Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi, Yardım ve Dayanışma, Yıl:1, 1(1), Ocak-Haziran, ss: 9-16.

Yılmaz, N. (2013). Weimar Dönemi ve Öncesinde Meydana Gelen Siyasi Çekişmeler ve Ekonomik Krizlerin Alman Sosyal Demokrat Partisi

Bağlamında Bir Değerlendirmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1), ss: 73-87.

Yılmaz, Ö.; Kaya, V. (2005). Kamu Harcama Çeşitleri Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 9, ss: 257-271.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK). 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi İl/İlçe/Mahalle/Köy Seçmen ve Sandık Sayıları, <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Fol ders/HaberDosya/2015MV-il-ilceSandikSayilari.pdf>, Erişim: 01.11.2016.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK). Sandık Bazlı Sonuç Görüntüleme Tablosu <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkranı.jsf> Erişim: 01.11.2016.

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılı Adıyaman İli, Besni İlçesi doğumlu Mehmet Tilek, İstanbul Fatih Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2001 yılında mezun olmuştur. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimine devam etmektedir. Aynı zamanda Mersin Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında da Yüksek Lisans Eğitimine devam etmektedir.

